

**Ü**

**LIÕPILAS  
LEHT**



**KIRJANDUSE  
ERINUMBER**

**13**

**JÕULUKUUL 1933**

Rahvuslik informatsioonileht

ilma erakondliku kuuluvusest

# „VABA SÕNA“

ilmub Tartus igapäev ja sammudes käsikäes areneva ajaga, püüab värskes ning elavas käsitluses haarata kõigekülgselt võimalikult laialdasid huvialasid, igapäevse elu igasuguseid nähteid ja mitmekesiseid sündmusi.

„VABA SÕNA“, tunnustades mõttevabaduse põhimõtet, tahab kõrgemal seista erakonna-, kiihi- ja kolgapoliitikat, hindab ja arvustab ühtlaselt õiglase objektiivsusega igaühe tegevust, võimeid ja oskust, vaatamata kellegi seisukohast, kuuluvusest, varandusest või muudest mõjutustest, tõstes esile riiklikud ja rahvuslikud üldhuvid meie riikliku iseolemise, majandusliku kandejõu ja rahva eluliste vajaduste vaatekohast, kusjuures ta ei pörka tagasi tarvilikkude uuenduste nõudmisest, samuti nagu ta astub võitlusse väärtsümmude ja liialduste vastu.

Erakondlikkudest ja muudest kõrvalmõjudest vaba ja iseseisvate seisukohtade tõltu päevaleht „VABA SÕNA“ on

## AJALEHT KÕIGILE

kes hindab objektiivset ja  
riippumatut ajakirjandust.

„Vaba Sõna“ asub Tartus, Riia tn. 6, telef. 11-13 ja postk. 217. — Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

# ÜLIÕPILASLEHT

EESTI ÜLIÕPILASKONNA HÄALEKANDJA

## ERAKU JÕULUD...

VÄLJAS ULUVAD TUULED,  
MEIL AHI AJAB NURRU.  
ON SOOJAD SU HUULED.  
TUND LAHKE KUI MURU.

NAISED EHIVAD KUUSKE.  
LAPSED OOTAVAD KINKE:  
POISS LIBEDAID SUUSKI,  
TÜTREKE SÄRAVAT INGLIT.

VARI JÕULUPUUST SIRGUB,  
PÄEV JÄÄB VÄIKSEKS KUI KÄÄBUS.  
LAUAL TUTTAVAILT KIRJU,  
ET NÕNDA SEE JÄÄGU.

MA ISTUN SOHVAL  
NING LUULETAN VAIKSI:  
HÄÄ MAAILM JA KOHVI,  
HÄÄ OLLA MEIL KAHEKESI.

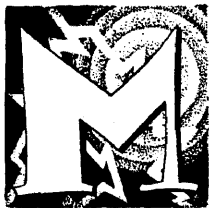
KUID ÄKKI: KAKS KULLI  
MU AJUST — JA TUPPA!  
— NII TÕUSEVAD MULLID  
KUI INIMEN UPUB: —

POEEDILE JÕULUD  
KUI TRIIGITUD PÜKSID?! ...  
EI, MUL ON VEEL JÕUDU  
OLLA ÜKSI!

VEEL KÜLM JA PÜHA  
MU JUMAL KAUGE.....  
SÜDA, SÜDA,  
ÄRA VEEL RAUGE!

V. ADAMS.

# PERSPEKTIIVIVISANDEID.



Õelge ise: mis ka õelda kirjan- dusliku elu suhtest ülikooliga, ei mahu see lihtsalt jaatavasse või eitavasse valemisse.

Meie omarahvusliku kirjandusliku elu algusest saadik võib tähele panna nii õpetatud tarkuses kõrgemale jõudnud kui alamale jäänud. Nende suleliigutuste tähtsust sõnalis ja ideelises loomingu määrab isiklik tublidus, tingib ümbruskond, ühiskond. Igatahes pole kõrgema hariduse osalistel kunagi tarvis olnud kahjatseda oma paremat koolitust.

\*

Selt küljelt tohiks huvitada kaasaegse kirjandusliku liikumise võrdlus mineviku vastupildiga. Hoopis teisest olukorrast paistab vastu midagi, mis tänapäevgi õpetlik.

Üle parema õla tagasi vaadates näeme eesti esiärkamise tähtsamaid teeavajaid Faehmanni ja Kreutzwaldi. Tõsi jah, need on esimesi ülikooliharidusega aatlejaid ja kirjamehi madala maa- rahva keskelt. Kalevipoegsete harrastustega arstid, suurema eepilise kavatsuse otsalised juba Morgensterni loenguid kuulates Homerosest, Nibelungidest. Oma ülespüüdlikke võimeid ei arendanud nad mitte ainult tegelikul kutsealal. Niipalju kui nad pingutavas tohtri ametis mahti leidsid kirjanduslikuks tegevuseks,

innustas neid oma päritolutundmuse kõrgendamise, oma ürgelamuste ülendamine hariduselementi. See oli rahvusidealism, mis ei hoolinud eneseküllasest mugavusest, mis käis üle „suure karja“ silmaringi. Isikliku tubliduse ühinemine akadeemilise haridusega võimaldas Faehmanni - Kreutzwaldi sotsiaalse ja kirjandusliku tõusuastme.

Akadeemilise kasvatuses paariumine sugurahva armastusega ei viinud nende karakterit ja andi mitte vilistlaslikule enesearmastusele... Kõiges oma ettevaatlikus oludega kohanemises ei vältinud nad mitte vastolulist pinget balti tavalise vilistlasti tüübiga, mis esindas balti saksa härrasseltskonnale omast kõrkust, autoritaarset vagatsemist ja vaimutõntsust.

\*

Üle pahema õla tagasi vaadates kohtame hulgalist ebavabadust. Kohtame samas ajakauguses ka madalamal hariduslikul tasemel tootlikke eesti soost sulemehi. Esimestest eesti kõrgauto- reist kärmemad kirjutama olid küll mitmed noist külaharitlaste tüüpi kõstreist ja koolmeistreist. Kaasaegsele sugurahvale — teo- rahvale — seisid nad oma sotsiaalselt asendilt lähemal kui linna- saksa sarnased haruldased esikirjanikud. Kuid mis need esi- ärkamise tosinakirjanikud „väga armsaks õpetuseks ja ajaviiteks“ turustasid, see oli omduslikult hoopis kehavõitu. Kui ka Faehl-

mann-Kreutzwald loovat enese- avaldust ja kujundamist takista- vais tingimustes pahatihti paljuks ei pannud võõrast vaimsest kapita- list laenutamist, olid kõik need Lorenzsonnid ja Gildenmannid täitsa iseseisvusega kirjandusliku vääringu mehikesed. Haledad ha- ledusvoolu vahetalitajad baltlikult pimedasse põhikihti, väiksed ka- sulõikajadki „püha liidu“ kon- junktuurist, olid nad oma piira- matus aukartuses valitsevate võimude ees kõigiti nõrgad mingi omapärase jõu usaldamiseks.

Jah, kunagine karja- ja puuse- papoiss Kuresaarest, looduslap- selik Freundlich! Oma pooliku algharidusega, oma pühapäevi ja argipäevi kulutades mitmekesise leivateenistuse kütkes, ei jõudnud ta „Teomehhe elloloo“ taolisest algupärasest vemmälvärsist kau- gemale.

\*

Arenematusse hulka leiavad alati hõlpsamini teed vähenõudli- kud: anded ja konjunktuurikirja- nikud. Seda näeme ka eesti alge- lisest omarahvuslikust kirjandus- likust perioodist. Selle perioodi ähmasuses ei võinud tarvilikku kõlapinda ja arusaamist saavu- tada paari-kolme tähendusrik- kama, harituma ja iseseisvama ande ilmumine. Aga Faehmann, Kreutzwald, Peterson on need esikirjanikud, kes veel tänapäev elavad ja mõju avaldavad. Tei- sed samaaegsed on pikaldane väärtuste sõelumise protsess juba matnud minevikku.

\*



Kirjaniku temperamendi ja üli-kooliõpingute küsimust ei saa ometi esiärkamise äärjoonteski lihtsalt lahendada. Eks meenu meile varajaste tormtunglevate väärtuste toojana üliandeka Riia gümnaasiasti ja Tartu üliõpilase Petersoni kuju. See kuju tähendab meile tänapäev isesugust pro-

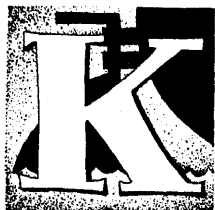
totiüpi, korralikuks akadeemiliseks kodanikuks taltsutamatu eesti noorkirjaniku prototüüpi.

Mõistliku töösipelga usinus ja kainus ehib kahtlemata tõelist teadusejüngrit. See usinus ja kainus kohustab akadeemilist õpetuseandjat. Aga kui mõistlik mooraal on vahest kippunud ettehei-

teid tegema mõnele auditooriumist või seminarist kadujale, kui andekas teisele teele eksleja oma õpetajat äkki on üllatanudki värskete luuleteosega, siis oleks nagu Kristian Jaagu käsi pandud väljakutsuva noore sõbra õlale.

*Gustav Suits.*

## NOORE GENERATSIOONI MISSIOON.



ogu tänavune aasta kestnud suur võitlus meie riiklikus siseelus, meie maailmavaate-

listes küsimustes on lõppemas. Seisame selginemise eel ja ootame resultate. Ei ole kahtlust, et eestlusele saabub ajastu, kus tuleb alata uue, rahva psüühile rohkem vastava ühiskondliku struktuuri ehitamist. On möödunud relvadeta sõda, ent äge, mis haaras nii viimase metsakolga talutaresid kui ka juhtivate direktorite kabinette. Viimane rahvahääletus ja sellele järgnenud tasakaalukas mõõn näitasid, et eesti rahvas on oma loomult terve ja stabiilne. Põhjamaise külmutusega elati üle sisemiste jõudude ja väärtuste ümberhinnang. Tahaksin öelda, et laiade masside ülalpidu oli härrasrahvalik... näidakem end isandatena ka siis, kui olete võitjad! Valimispalaviku agitatsioonis nimetati möödunud murrangut võitluseks rahva ja erakondade vahel. See on relatiivselt õige, ent ma tahaksin alla kriipsutada ka vähem olulisi jooni: möödus heitlus internatsionaalselt ja natsionaalselt meeletatud ringkondade vahel. On veel avalik saladus, et domineerima on pääsenud rohkem distsiplineeritud sõjaväelised ringkonnad. On see õnneks või õnnetu-

seks — seda näitab tulevik. Näib aga kahjuks ja paratamatult, et suurte individualistide aeg on läbi ning domineerima pääsevad hästiorganiseeritud massliikumised.

Ühe pealahingu löid veel tõusev noor ja vana generatsioon. Paar aastakümnet kammitsas hoitud noorus murdis tammi. Ja õigusega! Nooremal generatsioonil on rohkem instinkti ja arusaamist tänapäevaga kohanemises. Kuigi vanade voolud ja tegelased on varustatud suurte kogemustega, elus omandatud stabiilsuse ja ettenägelikkusega, ometi on nad ehtsad representandid vanast vene koolist. Saigeli mitte vastuvõetav ellu ja riiki suhtumine on siit paratamatu pärandus. Nad ise eitavad seda, ei mõista ja ei saagi mõista! Ainult sellega on seletatavad nii sagedased juhud (paljud maha vaigitudki), et riiki on nähtud kui ekspluateerimisobjekti. Siin ilmneb Sarmaatia ja Siberi legendikel töötamise „õilis“ tont. Teised sammuvad ja tammuvad rutiinis, on pedandid ja bürokraadid — tsarismi mõttes. Vana vene tšinovniku tüüp sirutab veel kõikjal käsi. Ka orjameelsuse ja alandlikkuse vaimu saab eesti rahvast välja lüüa vaid see generatsioon, kes on ise kasvanud vabaduses sirge selgurooga. Toon siin vaid paar näidet, mis on eriliselt nooruse eneseteadvust solvanud; need „lojaalsuse“ ja truualamluse pärlid

on: Eesti-Läti piiriamine ja tasumaksimine Balti parunitele oma esiisade maa eest! Elukutselistel diplomaatidel tuleks vaid nädalaks astuda noorte ringi ja kuulata, kuidas iga samm, milline riivab rahva enesetunnet ja uhkust, leiab üksmeelse tugeva protesti nooruselt.

Anno Domini 1933 on suur murranguaasta. Väärtuste ümberhinnangut ei oodata ainult poliitilises elus, vaid tervendav kirves peab tabama meie kultuuritammedegi aluseid. Üliõpilanoorsugu on tervik ja ootab häid juhte ning käsku. Tugevalt isamaaliselt meeletatud eestluse võidulepääs dikteerib meie tuleviku sammud ja suunad. Ei tunnuduks põrmugi ülearusena, kui tänapäeva rahvusliku meelsuse kajastusena tärkab ellu selline suur isamaalise liikumise kolle, nagu seda on soomlastele „Akadeemiline Karjalan Seura“, mis on seadnud omale sihiks võitluse nii marksismi kui ka iga soomlusele vaenliku elemendi vastu. Ta on meil õieti olemas. Ma mõtlen siin puhtajoonelisemaid ja terviklikumaid meie rahvusliku liikumise tsentrumeid — ERK-e. Nood pole küll oma struktuurilt masside tulleviimiseks loodud, ent nad on alati valmis koondama teadlikku noorsugu ühise rahvuskultuurilise lipu alla.

Astudes meie loova kultuuri ja kunsti väljakule, siis tuleb kohe öelda, et see tõsise eestluse hingetukseile ja vererütmile ei

vasta. Noor tõusev generatsioon tahab midagi muud kui internatsionaalses vaimus virisemist, kui varjatud hümne viienurgelisele tärnile, kui elulähidust, mis haarab ainult aguleid ja põhjakihite. Ta tahab seda tugevat tõupärast joont, mis näit. kannab meie suguvendade soomlaste või ungarlaste kirjandust. On ju õige, et see osutub äraleierdatud teemaks, samuti kui kultuurkapitali, oma-mehe eelistamispolitika jne. Just seepärast tuleb seada sihiks: jõuda kord nõnda kaugele, et neist küsimustest räägitakse kui mineviku vormidest, millele kasvab sammal. Alalised protestihüüded, päevast päeva kestev rahulolematu otse kohustavad reformile. Tahame loota ka meie andekailt loovailt jõududelt sisseelamist ja süvenemist tõelisse eestlusesse. Olla eestlane peab saama uhkuseks! Aeg on selline, et võime oodata tugevas rahvuslikus vaimus eesti renessanssi.

Aukohale tuleb seada see põhimõte, mida on praegu ainsamana väljendanud tõsieestlaslikud ringkonnad: „eestluse kultuuriliste eesmärkide saavutamiseks tõstetagu Eesti elus esiplaanile kõigi eesti vaimsete jõudude kavakindel arendamine meie omapärale vastavaks kultuurloominguks“.

Piirdudes vaid kirjanduskunstilise alaga, toonitan teist põhimõtet: „kunstiloomingus tähtsustatagu eriti positiivset ja sünteetilist vaimust ja rahvuslik-ühiskondlikku meelsust, ühistahet ning töördõmu süvendavat, esteetiliselt väärtuslikku loomingu“.

Siin lausunud mõtteid ei saa asetada paberlikekude väljendus- te rubriiki. Aeg ise on asunud dikteerima uusi otsiskelusi. Kas ei illustreeri öeldut noorema generatsioonigi suhtumine kunstis? Mõtlen siin uue rahvuslikult meeletatud kirjanike liidu tekkimist kui põhimõttelist nähtust. Tõsi küll — loojad ja organisaatorid võivad alles tu-

levikus saada kirjanikeks; praegu on nad loonud vaid vormi, millel aga puudub sisu. Ometi selle liidu loomisega rajati baas ja tugipunkt, mille ümber võivad koonduda kõik loovad vaimud, kellel südames tõsine eestlaslik ellusuhtumine ja tahe aidata kaasa eesti kultuuri loomiseks. Ei saa kuidagi eestlasena ühe vaba ja uhke rahva liikmena kiita heaks selliseid „silmadetegevusi“ Idale, nagu on „Kaks leeri“ ja teatud viisi ka „Maine ike“. L'art pour l'art põhimõtte juures oleks see mõeldav. Ent „elulähedased“ ka ise neegerivad seda lauset. Saabub kurioosum: tahetakse olla elule lähedal, ent fantaseeritakse kaugeist eluvõrraist lootusist.

Milles seisab siis noore generatsiooni missioon? Mitte purustavas ründamises. On aluseta arvamisid, et noorus kaldub vandalismi teile, et lavastatakse hukkamõistu avaldusi kõigile neile, kes on loonud meie senise kultuuri. Teame, et selle on loonud paljud eestlased, kelle maailmavaadet kandis internatsionalism ja isegi marksism. Võtame hinnangu mõõdupuuks resultaadid, ent märgime kohe: olukorrad sajandi vahetusel sundisid iga haritud vabadusele püüdva inimese sotsialistiks paremas mõttes. Selle nime alla koondusid kõik iseseisvusele ihkavad ringkonnad. Sotsialism oli opositsiooni liikumine! Sotsialism oli ka mood! Tänapäeval aga ei kanta rõivast à la 1905 — samuti peaksid langema tollest ajajärgust importeeritud ideed moest kui iganenud „väärused“.

Noor generatsioon tunneb end eestlasena ja tahab ka kirjutada eestlasena Eestile. Meie tõujooned ei seisa mitte aguli läheduses, töölisluules ja internatsionaalitsemisses. Kui soovime, et meie kirjandus kannaks meid Maarjamaa piiridest väljapoole, siis aitavad siin vähe kosmopoliitlikud hädaldamised. Peame pakkuma midagi tugeva omapära

vürtsiga. On vaja rahva hingest ja elust koguda kvintessentsiks see, mis on ehteestilik, mis on vaid meile karakteristlik ja puudub teisil rahvusil. See meie oma peab moodustama selgroo tulevasele eesti rahvuslikule kirjandusele. Vaid meie oma esile tõstmisega saame tõusta hinnatavale ja võrdsele tasemele teiste rahvaste peres. Ilma eelteadmisteta tunneme tõupärastest joontest ungarlaste, venelaste, isegi soomlaste loomingu. Nende kirjanduses on midagi tugevat, mis mõjub nagu narkoos: see on tolle rahva hing. Meil aga sageli otse sihilikult püütakse internatsionaalselt lahjendatud kastmega serveerida oma loomingu. Sel juhtumil ei ole kirjanik rahva südametunnistus, ei ole rahva kasvataja ega nende alateadlike rahvasse peidetud tunnete ja elamuste sõnastaja, mida inimene ise küll teab, ent ei saa väljendada. Meie tänapäeva kirjanduses tuleb eestluse seisukohast küll heaks representandiks lugeda näit. A. H. Tammsaare. Olgu ta oma maailmavaatelt ja oma poliitiliselt meelsuselt milline tahes — ta on suutnud sõnastada rahva põhiloomuse... hinge. Ta on raiunud kivvi eht-eestilisi iseloomujooni. Tuleb vaid meenutada „Kõrboja peremeest“ ning „Tõde ja õiguse“ esimest annet.

Samadest töödest räägib arvustus üksmeelselt kui meie romaani- ja näitekirjanduse tippsaavutisist. Miks? Edasi on nad saavutanud menu välismail. Miks? Neid meie ostame ja armastame. Miks? Seepärast, et siin on kirjutatud meist kui eestlastest. Nad on meie tunnete ja hingele lähedal. Midagi meie lihast ja verest õhkub nendest ridadest. A. H. Tammsaare on suutnud sõnastada osa rahva hingest ja alateadvusest. Paralleeliks võiks mainida, kui lõpmata kaugel eelnimetatust seisab teine — puhtkunstiliselt hea raamat — „Jäljetu haud“ (Mait Metsanurk). Ta on tõesti jäljetuks hauaks eestlase otsisklustele.

## GUSTAV SUITS

## JA AKADEEMILINE NÜÜDISNOORUS.



Gustav Suits on 50-aastane. Pikad juubelikirjutised kõigis lehtedes ja ajakirjades, kuhjadena tervitustelegramme, auaadressid, autasud, aktused. . .

Kas see tähendab, et Gustav Suits on saand nüüd „klassikuks“, kelle ees kergitab kübarat juba iga „korralik kodanik“, lihtsalt sellepärast, et seda teevad teised? Klassikuks, kelle idealseeritud elu koolmeistrid säevad eeskujuks oma lastele, kelle töid aga viimased ainult peavad lugema? Klassikuks, kelle marmorkujuga ta kutsekaaslased püüavad pähe virutada oma nooremaile võistlejaile? Kuna „juubilar“ ise — parem kui üldse enam ei kirjuta?

Osalt — on ju tõsi: Gustav Suits on juba üle kümne aasta

peaasjaliselt akadeemik. Seotud ikka enam objektiivse teadusega, mis vaevalt enda kõrval sallib veel teist muusat, ta on lasknud vaikida võitluskäral oma isiklik-normatiivsete „sihtide ja vaadete“ ümber. On jätnud oma üldisemate kohtumõistude teravused ainult kitsama ringi kuulda. On tõstnud avalikku sõjahäält vahel ainult isikutpuutuvate „noorurite“ vastu, ses suhtes siis niikui nii ühemõtteline ikka noortevae-nulise laiema seltskonnaga. Või on kihvatand endiseks Suitsuks alles siis, kui mõni võidutsev moevool muu demagoogia lisaks on asund anastama isegi Noor-Eesti nime. Muidu on lasknud (tahes-tahtmata) selgida ja valmida klassilisel õhkkonnal oma ümber.

Kuid tähendaks põhjalikult mitte tunda Gustav Suitsu isiku ja loomingu sisimat jõudu ja

väärtust, kui arvata, et seda saab „hädahohtuks“ teha juba nii kiire „klassilistamise“ loorberitega. Ära põgenes juubilar isegi viimaste eest, aimates nendega pärjatamise võimalikkudes tagajärgedes — kuigi vaevalt selle tahtlikus sihis — kahemõttelist konventsionaalsust. Ega taltu vist veel arvatavasti niipea tavalisele „vanapõlvele“ omasesse „seltskonna“-kultusesse, kus impersoonaalne „arvatakse“ kõrvale surub isikliku tõetunde.

Ei tohiks seepärast ka praegusele üliõpilasnoorusele kaugelgi ükskõikne olla selle omaeegse esindavaima noore kuju ja vaim. Iga ksv! saab varem või hiljem viliks, iga protestivaimuline tulipea taltub, kui ta üldse pikemaajaliselt süveneb millessegi tõelisse tõhe. Kuid igale uuele noorte sugupõlvele jääb nooreks see vana, kes oma noo-

Meie traagika seisab vaesuses. Selle asemel, et kujundada kindlat selgroogu ja ideoloogiat, meie päevad ja vestlustoonid kuuluvad intriigideks toetussummade hankimisel ja reahonoraride väljakauplemisel. Põhimõtteliselt peaks olema iga materiaalse hinnangu aluseks vaid loomingu väärtus sisuliselt, on ometi mõistetav igahes asuv väike inimene, kes ihkab leiba ja raha. . . On ka täiesti õigustatud vastuväited, et kas peavad siis need küpsed meistrid, kes annavad iga 3—5 a. tagant ühe teose, nälga surema, kui premeerimisele kuuluvad vaid ilmunud tööd. Auhinna suurus ei suuda kunagi katta mitme aasta elamiskulusid. Ei! Tahaksin ühineda majanduslikus osas ERK-ide kultuurpoliitilistes põhimõtetes väljendatud lausega: „kirjanike ja

kunstnike perioodiliste toetuste kõrval korraldatagu toetamist ka preemiate kaudu väärtuste eest“.

Kogu see kultuurkapitali masinavärk tuleks aga seada erapooletutesse kättesse (kas või bürokraatlike ametnike hoolde), et ei pääseks otsustama ja mõjustama need, kes on ise saajad. Dekreedi teel peaks siin juba loodama kord majja. Aastast-aastasse veniv heitlus ja kisklemine kodumaiste stipendiumide 100-krooniste „kannikate“ ümber peaks olema tülgestanud ka neid, kes ise on suursaajad või „eriteadlased“.

On saanud aeg, mil valitsev kirjanduslik generatsioon peab lakkama braveerivast ja poseerivast silmadetegemisest piiri taha, neil enestel tuleb luua kompromiss pealekasvava noorusega

ja revideerida oma suhtumist eestlusesse. Just viimasel aastal, nagu trotsivaks vastukaaluks eestluse laine tugevnemisele, on meie kirjanikkonna teatava osa seisukohad muutunud õige provotseerivaks. Miks? See nagu tahaks meenutada langusaja roomlasi.

On ju kõigile selge, et isamaaliselt meelestatud tõsieestluse võidukäigu teel on veel väheseid takistuskive. Noor generatsioon nõuab võrdset eksisteerimisõigust Maarjamaa pinnal.

Ta on ka valmis vallutama positsioone, käies Gustav Suitsu sõnade järele: „Las' kasvame me tõusev sugu“.

Tahaksime vaid loota, et see tõusva nooruse tööhoog looks teise „Noor-Eesti“-aegsele hoolde võrdse „eesti renessansi“.

Edgar V. Saks.

ruse parima on talletand kõigi aegade jaoks — kas vananenatus sõnas või tagajärjekas muus teos. Kui nüüdistudeng kergitab omagi peakatet Gustav Suitsu esimesel üldisel tunnustuspäeval, siis see ei tohi tähendada, ei tähenda kaugeltki ainult konventsionaalset „vivat membrum quodlibet“!

## 2.

Tõsi küll: kui võõraks jäänud näikse olevat Gustav Suitsu vaim nüüdsele üliõpilasnoorusele!

Juba üldiselt elusuhtelt: ühel pool meie intensiivsemaid vaimu-inimesi, raamatuinimesi — teisal üha kasvav füüsilistumine ja sellega enamvähem paratamatult koos käiv raamatuhalvustus, otse silmatorkav vähehoolivus mitte ainult kirjandusest ja kunstidest, vaid üldse meie vaimsest kultuurist. Tüüpiline vaimulähedus contra moodne kehalähedus.

Või edasi: omaette süvenev, sotsiaalsest huvidest hoolimata aristokraatne individualist — ja nüüd: mitte ainult kaika- ja kepimeeste „Corps-geisti“ hurraa- ja vilekontserdid, vaid üldine vaen individualismi vastu. Kolm korda enne jaatamist eitav, ikka sisetõkestet kriitilisus ja skepsis — ning üha kasvav nõue „positiivse“ ja rahvuspaatose järgi.

Või poliitiliselt: ühel pool mitte ainult formaalse, vaid ka sotsiaalse, jah, sotsiaalrevolutsionäärse demokraatia esivõitlejaid — teisal massiline pooldus liberaalsegi demokraatia hävitamisliikumisele, üleskutsed viimase toetamiseks isegi „Üliõpilaslehe“ veergudel. Poliitikastki kõrgemal seisva inimesuse nimel nii punase kui ka valge terrori vastu võitleja, epitaafide kirjutaja V. Maasiku j. t. „Irboska ohvrite“ hauale — ja nüüdne hitlerlik hässitus vagurate „härassotsidegi“ kõrvaldamiseks. Põhimõtteline militarismivaen — ja kogu vaba-

riigi juhtimise „kindralistamise“ tendentsid. Kirikuvaen ja fotograafiad „ametlikest“ armulaua käimistest. „Postimehest“ kaugel pahemal pool — ja nüüd: demokraatide ainus lootus veel K. Pätsus!

Või stiililtki — seal eesti värsi kõige intellektuaalsem mõtteihedus, sageli isegi abstraktsus, ja kõige impressionistlikum varjunditaotlus — siin praegune kõikjale-tunginud „elulähedus“ oma rahvaliku lopsakuse, sageli ka liht-labasusega, lohmakusega, konkreetseusega, paljusõnalusega. Proosaartiklidki täis artistlikke vinjette, otse rokokooles-estetiikult peamõttest ülekasvaid dekoratiivfiguure, vahel otstitud, vahel ka muidu leitud uuduseffekte — ja meie nüüdse kunstiproosagi ajalehelik lihtsus ja konventsionaalsus. Seal kõikjal rehkendet kõverjoon, siin endast tulev õgvik. Seal kõikjal isik ja tema endaväljendus, subjekt — siin mass, ja objekt, asi selisena.

Kokkuvõttes: seal individualistliku „esimese vabariigi“ kõige euroopalisemaid ettevalmistajaid, selle ideegi esimene avalikult esiletõstja, selle rahvuslik-sotsiaalse või pigemini natsionalistlikkude ja sotsialistlikkude individual-kultuursete ja demokraatsete printsiipide koosteostamiskatsete ideeliselt tüüpilisemaid esindajaid, selle ajajärgu ideaal-vaimu kultuursemaid värsistajaid.

Ja siin, nüüd: selle „esimese vabariigi“ seesmine kokkuvarisemine, pärast ta reaalsete valitsejate ja juhtide pikka eksisammude rida, ta „individualistlikku“ — anarhiat ja „demokraatlikku“ — korrupsiooni. Ja juba segisagavad osalt isegi põrandaalused plaanitsused „teise vabariigi“ korraldamiseks sootu vastupidiste põhimõtetega.

Kas pole põhjust, et praegune üliõpilasnoorus ei tunneks a k-

tuaalsuse huvi selle mõõdund ajastu vaimuvormija vastu?

## 3.

Kuid ei, tal ei ole seks põhjust. Just eesmainitud asjaoludel. Gustav Suitsu luule ja vaimsus peaks olema aktuaalse huvi, kuigi ehk mitte kõigis suhteis „juubeldava“ pooldamise eesmäks. Ta pole annud mitte ainult selle vabariigi sünniajastu vaimu tundmaõppimiseks tüüpilise, vaid ka luuleliselt selle parima. Oleks äärmine ühekülgsus ja ülekohus mõningate vastuolude ja eriarvamuste pärast jätta tunnustamata seda. Ja samuti ühekülgne: süüdistada ideede kujundajat ka sellepärast, et nende ideede teostajad on toimunud oskamatult ja otse algataja nõuete kiuste.

Ei ole kahtlust, see avaldus uuesti ka nüüdseist juubelisõnavõttudest: laiem ühiskondliku kõlapõhja on Suitsu omandand ja säilitand siiski eeskätt „Elutule“ laulikuna. Sel on ja jääb eesti luules sama tähendus, mis 1905. a. tõusul ta ühiskondlikkus elus: uute jõudude eneseleid ja läbimurd, kuigi veel ebamäärane, ometi veel rahvuslikult üksmeelne, üksiklahkuminekute pärast veel mitte üldsihti silmast laskev, oma tahtega, oma usuga, oma hooga neist ülesaav, samuti kui siin luuletaja oma sõnastusraskustest. Siin on vorm veel ainult sisu pärast — ja kuigi see sisugi on veel nii differentseerumatu, ta elaan õilistab ka selle sõnastuse mõningad noorekad konarused või šabloonsused. Ainult kiuslik „eluläheduse“ nõude võltsitõlgitus võib väita, et see kogu oma üldsõnaluse pärast olevat „elukauge“. Nagu peaks elulähedust võtma ainult mehaanilis-fotograafilise elupinna-lähedusena, mitte aga dünaamiliselt, elu tõeliste tungide ja teede, ta hoo ja tule väljendusena!

Mis lõhkus selle esialgse ideelise ühtluse ja enesekindla hoo, mis tuuled lõõtsusid laiali esialg-

se elu tule? Väline elukitsus ja reaktsioon, jah, isikliku temperamendi vähene atleedi-püsivus, jah. Aga vaevalt on see kõik. Lisaks tulevad ideelised ristpuhanguid läänest ja idast, puhub kord Nietzsche jne., kord Marx jne., kord estetistlik-aristokraatset isiku-eraldamist soodustavad, kord kogu ühiskonda ümber paisata ähvardavad tormi-iilid. Suits võitleb igal rindel oma isiku tervikluse eest, nii „punaste kui siniste särgiliste“ tormajatega, nii pastorlik-kitsaste rahvuslastega kui sama dogmaatiliste marksistidega, isegi estetistidega — kuid ühtlasi võttes vastu mõjutusigi, ideelises ülepakkumises ikka radikaalsemaid. Ja ikka väiksemaks jääb trööstiv samamõteteluste kontakt ümbrusega selles „Tuulemaa“ tolmuses rehalas. Ikka kõrgemale intellektuaalsesse üksindusse peab tõusma end a kohase eneseteostuse tulekeel, perekondlik-vaikelu intiim „Ohvrisuits“, kuna all tavalise seltskonna õhupuuduses sisiseb vaid kibedat vingu. Hullumeelne maailmasõja tuulispea sunnib veeltgi kaugemale tõusma maast, pingutama veel radikaalsemaks, revolutsiooniliseks, ülemaailmiseks — ja nii siis „eluvõõrakmaks“ oma ideaalid. Ja kui need ei teostu ei sõja ega revolutsiooni murranguis, ei punasel ega valgel poolel, siis paistab sellest nõudmiste kõrgusest kõik ainult rumaljalma hullusena, „kõik on kokku unenäona“. See tunnetus lõpetabki Gustav Suitsu lüürikutee. Järgneb sootu teissugune, mitte enam oma isiku, vaid objektiivse, intellektuaalse ainega seotud ja nii ka ainerahustet teadleja kutse.

## 4.

Kas siis liigne idealiteet, liigvarajane nitseaanlus, markslus jne. on võõrutand Suitsu luule meie tegelikust kõlapõhjast, teinud ta viimased luuletuskogud nii „eluvõõraks“, nagu see näha ka nende väheminevusest, hoolimata ainulaadseist esteetistest

voorustest? Nii näikse see olevat praegu, ajastul, mille luule ühiskondliku kõlapõhja võitmiseks nähtavasti uuesti peab jatkama sealt, kus „Elu tuli“ lõpetas — ilma tuulemaalise subjektivistliku meeolotsemiseta, ilma unenäoliseks muutuvate ideaalide hindamisbaasiks võtmata. Kuid see ei tähenda, et ka Suitsu sotsiaalrevolutsionäärne luule kord uuesti ei saaks nii elu- kui ka argipäevalähedaseks. „Aegade ke-



Prof. Gustav Suits

rilaud“ pöörleb kiiresti. Ja mida kaugemale pingutub üks äärmus, seda kiiremalt järgneb temale teine. Mida vähem teise „rahvuslikuma“ vabariigi ülesehitajad arvestavad just Suitsu luules esinevat sotsiaalsust ja rahvuskultuursust, seda kergemini võivad nemadki seista varsti oma töö varemete ees.

Kuid puhtesteetilisele nautijale on Suitsu luuletuskogud alati täis artistlik-uidseid sõnastus-aardeid ja isiklike ning värskeid meeolukehastusi. Eetiliselt orienteeritule on alati paljuütlev ja trööstiv ta aatekus ja põhjamaine karskemeelsus, ta sotsiaalne prohvetikutsumus — viia sisetunde punasütt mööda paatud südameist. Ja igaihe intiimset tundeelu jaksab peenendada ja õilistada ta

„Rooside elegiad“, ta „Koit“, ta „Lapse sünd“, terve see nii rikkalik kogu armu- ja looduslaule, mille peen ja õrn impressionistlik muusika esmalt nagu väljagi ei kosta ta aateluule fanfaaride kõrval.

## 5.

Lõppeks aga, akadeemiline noorus: see on ju Gustav Suits kirjandusloolasena, kes meile olnud kõige lähem. Ta teotsemisea kolmetkümnest aastast on ta juba ainult esimese poolega võitnud praeguse ülemaalise austuse, pea terve teise poole aga pühendand nii vähe väljapaistvale, kuid küllaltki tähendusrikkale ülikoolitööle. Kes sellest tööst mõnegi semestri osa võtnud, see teab, et sääl on antud ena m kui tavalises eriteadlase kohustetäitmisel. Suitsu loengud — need pole ainult oma vormilt kunstipärased (vahest pillavaltki kunstikad), vaid ka suure lugenusega süvendet ja perspektiivi-näitamistega avardet. Ja ta harjutused, need sunnivad õpilase harjuma ja süvenema, jättes talle nii suure isetegevuse ja isetsimise kohustuse koos oneti nii suurte sisuliste nõuetega.

Jah, on iseloomustav nii Gustav Suitsu hilisemale arengule, kuidas sellelki avaldub kogu meie ajajärgule tunnuslik uusajalistumine, uus karminemine ja sidunemine pärast eelmise ajastu individualistlikku, lõtvusse viivat vabatsust ja rousseaulik-naiivi usku iga isiku kui niisuguse häässe tahtesse. Kui palju vabadusijättev, kui vähe-organiseeriv, kui anarhiani pehmekäeline meie kirjanduslooline seminar kümne aastate eest — ja, võrreldes sellega, kui paljunõudlik on ta praegu, pannes oma tööle inimesi vahel otse aastate kaupa! Kui kergelt anti omal ajal tööstipendiume Akad. Kirjandusühingus, ses G. Suitsu õpilaste ühingus, kui palju jäeti neist tõist täitmata — ja kui karmid on reeglid seal praegu! Samal määral näikse suurend ka professori nõuded enda vastu.

Ikka enam ta on süvenend mitte ainult õppetöökoks vajalikesse kokkuvõttesse ja ülevaatesse, vaid ka originaalseisse eriuurimustesse (eesti poeetika, eesti vanem kirjandus, Kreutzwaldi ajajärk), ikka rohkem hakand avaldama selle tulemusi ka trükis. On selge, et psühholoogiliselt nii raske ümberasetumine luuletaja kutselt süstemaatiliseks teadlajaks on õn-

nestund, vankumised nende vahel enam-vähem lõppend.

Ruum keelab siin pikemalt kõnelemast G. Suitsu teadusliku ja teaduslik-pedagoogilise tegevuse tulemusist — nende kokkuvõtte nõuaks ise tervet artiklit.

Laiema üldsuse jaoks aga see vahest polegi veel nii tähtis. Seal ületab õigustatult praegu kõik muu Gustav Suits kui meie esi-

mene „euroopaline“ luuletaja.

Ja kui meie esimene nii differentsierund, nii siserikas, ka oma vastuolukuses nii tüüpiliselt euroopalik kultuurisik. Kuigi praegused tuuled puhuvad sootu teises suunas, oleksime barbarid, kui me ei säilitaks ja austaks oma senise ajajärgu kõige arenenumat!

A. Anni.

## Mis minul tudengile öelda oleks.

### Kiri.



**R**õõm, elujulge, suured unistused ja noorus olgu teiega, armas tudengirahvas!

Kas te usute, kui vastik on näha norutajaid ja nende virilaid lõuste. Seepärast olge rõõmsad, ka siis, kui vilistlane ja pank raha ei laena ja teie tühja kõhuga jahedasse voodisse peate heitma. Te teate, kui paljud on pidanud tühja kõhtu kannatama, ennekui nendest on saanud mehed, keda austab maa ja rahvas. Puudus on suur tõukejõud, kuid ärge nälgige. Nälgimine on patt, patt enese ja oma rahva vastu. Teie peate teadma, et näljutatud noorusel ei tule teovõimast meheiga. Seepärast, kui teisiti ei saa, lakake olemast tudeng ning minge ellu. Aga mis ma veel olen oma elus tähele pannud, see on suur julguse puudus, minna ja öelda: mul on nälg, anna süüa. Kõrtsiraha küsitakse nii kergesti, aga leivaraha häbenetakse küsida. Ometi kulub leiva pääle palju vähem kui viina ja muu lõbu pääle. Sellest valehäbist, armas tudengirahvas, tuleb kergesti lahti saada. Uskuge, kellel oleks julgust küsida süüa, sellele ei keeldaks seda mitte.

Rõõm olgu teiega ja teie noo-

rusega, kallis tudengirahvas. Kui teie olete keskkooli lõpetanud ning astute ülikooli, siis küsige oma kasvatajailt ning lugege vanaadelt meistritelt kõige päält seda, kuidas saab olla loomulikult rõõmus. Eesti rahva pale on teatavasti sünge. Meie ei oska olla loomupäraselt rõõmsad, me tarvitame palju kunstlike vahendeid selleks, et olla rõõmus. Suu-, viina- ja naistepruukimine, see on barbaarne hädaabinõu rõõmutegemiseks. Seda retsepti ärge usaldage. Kui teie näete, et meie, vanemad, teisiti ei oska, siis teie, armsad, noored tudengiinimesed, kahjatege meid ning öelge meile: vae-sekesed küll, isegi rõõmsad ei oska nad olla ilma suu-, viina- ja naistepruukimiseta. Ja kui teie kasvatajad ning teie kuulsad raamatud ei anna teile vastust, kuidas olla loomulikult rõõmsad ja õnnelikud, siis öelge enestele, et teie tahate leiutada ise selle tee, kuidas olla rõõmsad. Leiutage ning õpetage seda teistele, õpetage seda eesti rahvale.

Aga üht võin ma teile öelda omast kogemusest: mitmed ja mitmed teie seast tapavad nooruse tööõõmu oma suure tarkusega. Te unustate ära, et teie olete siiski lapsed, valmivad mehed ja naised. Armas tudengirahvas, tarkus ja teadmised, mi-

da elu vajab, ei ole mitte raskuse vaim... Raskuse vaim on kurjast, see hävitab nooruse ja õnne, see saadab vääralikale otsima kunstlikku joovastust.

Nii sagedasti naeran ma nooruki tehtud teadusmehe nägu, prillidega või prillideta. Vaadake ise seda nägu ja te näete, kuidas raskuse vaimu vana saatn ise prillide tagant pilgutab. Parem juba kergemeelsust, sest kergemeelsuse vaim on sagedasti loov vaim, sest see tuleb elust.

Ärge mõelge, et tudeng kui niisugune juba iseenesest mingi väärtus on. Omal ajal, kui haritlasi näppude pääl loeti, siis muidugi suukooliõpilane midagi maksis, aga sellest varest on mida varem, seda parem lahti saada.

See on minu tundmise järele, kes ma ise ka kord tudeng olen olnud, kõige halvem ja hädaohhtlikum vale meie kultuurelus.

Vaadake nüüd, kallis tudengirahvas. Teie lööte abituriumi järele keskkooli õpperaamatu kaaned kinni, panete üld- või rebasemütsi pähe, ajate rinna ette ning aryate: nüüd olete täitsa mees, mis mees; nüüd võite pruukida suud, viina ja naist; nüüd pole teil pääle õpperaamatute ning nende konspektide enam tegu ei kirjanduse, teatri ega muu muusikaga. Teie olete oma teada küps, tark ja kõigest üle. Teie, armas tudengi-



rahvas, olite väga sümpaatsed, kui olite veel eel- või viimases klassis keskkoolis. Siis teil oli mitmekesiseid kultuurilisi har-rastusi. Õelge mulle, kuhu need kadusid selle suvega, mis lahu-tab teid keskkoolist? Kuhu põr-gu, lubage küsida, te pistsite kir-janduse-, teatri-, ning muud har-rastused?

Ah-soo! Teie hakkasite ela-ma. Aga kas tudengi elu siis tähendab seda, et pole vaja enam jalga teatrisse pista, kontserdile minna, kaunistkirjandust lugeda? Armsad poisid ja tütarlapsed, see on üleolev opmani vaim, mis teie pääle on tulnud selle suvega, mis teid lahutab keskkooli vaimsest õhustikust. Ärge mõelge vana saksa opmani moodi, et teie seisate kõrgemal ja üle sellest vaimsest tööst ja liikumisest, mis toimub teie üm-ber rahvusliku kultuuri mõiste all. Teie olete, lubage öelda, vale vaimsusse sattunud, võõ-rale reele istunud. Teie oiite eksinud lapsed. Ja teist saavad

vanahärrad, kelle raamatukapis pääle käsiraamatute võib leida ainult „Abielutehnika“ uuem väljaanne. See ongi te kaunis-kirjandus vanul päevil. Teie muutute kõlbmatuks looma või kandma eesti arenevat kultuuri. Ärge arvake, et seisate üle meie loovkultuurist, ei, teie seisate mitu astet allpool oma võõra op-manimeelse üleolekuga. Armas tudengirahvas, need on vaimsed täid, mis vana balti mentaliteet teie mütsi alla on poetanud. Pu-hastage oma pääl!

Kõige oma vale võõrastamise ja üleolekuga teie, noored tu-dengpoisid ja tütarlapsed, tallate jalge alla oma suurimad noorus-ja vanadusrõõmud, sest ei ole suuremat ja püsivamat rõõmu kui osasaamine oma- ja üldkultuuri loomisest ja selle kanda-aitamisest.

Sellepärast, uut rõõmu teile, noor tudengipere!

Elujulgust ja suuri unistusi, armas tudengirahvas, nüüd ja

igavesti. Teie käes on teadmiste ja tarkusevõim meie väiksel ko-dumaal. Olevik kulutab teie pääle palju, tulevik tahab teilt palju saada. Teie pääl lasub suur vastutus. Aga iga noorus, kel pole elujulgust ega kaugele näitavaid suuri unistusi, muu-tub tasku- ja leivaorjaks, oman-dab leiva- ja karjäärieetika ning läheb hapuks. Selline noorus tat-sutab vanade kaukameeste saa-bastes ning ootab ainult aega, millal isade tulutoovaid kohti atakeerida, millal endisele gene-ratsioonile fronti teha leiva nimel. Aga rahvusl. kultuuri ning maa arengu seisukohalt on kao-tatud terve inim põlve pikkune aeg. Mõelge ometi, mis see tä-hendab ühele võitlevale rahvale Läänemere kaldal? See tähen-dab mahajäämist, koguni äraand-mist kogu frondil.

Elujulgust, poisid ja tüdru-kud! Noorte uhkete unistuste nimel elujulgust uuteks üritus-teks. Unistused ei lähe kõik täide, kuid ometi need on tõuke-

K. A. Hindrey.

## KREATUUR.

### Hingevõitlus.

Nirk oli daam täis närvlikku, märglevat graatsiat. Airedale-fox-terrier, lumivalge, paari väikse tõm-mu laiguga ja vedrutavil jalgel, millel oli terast sees. Oma mäng-leva, tantsiskleva kõnnaku oli ta saanud tugevast lewrettvere annu-sest, mida keegi kunagine Kennel Clubi liige tema esivanemaile sisse oli aretanud.

Tema vend Nugis oli samasugu-ne valge, natuke laiemale laikudega, natuke kõrgem. Kuid omas olekus mehelik ja ei tantsinud koketselt. Selle eest oli tema teras veel tuge-vam, tema elaan südant hüppama pa-nev, kui ta palju suuremal koeral ootamata ja hoiatamata järsku tur-jal oli ja välkkiirete võtetega võit-jaks jäi.

Õe pärast oli tal palju muret. See oli täis kapriise ja koketsust. Ja Nugis oli vana Egiptuse kunin-gate usku, mis tavaliselt nõudis õde abikaasaks.

Ka mul oli muret. Sest üleare-tatud, ülipeen tõug nõudis romanti-kat alamatest kihtidest. Oleks aga nagu pühaduse teotus olnud, kui see graatsiline Nirk end oleks reostanud mõne Muriga.

Aga tal oli ilmne huvi Eliisabeti ja Tähe tänava nurgal küikitava musta, karvase peni vastu. See oli ehtsam proleet, kuid hääloomuline ja tasane. Küikitas vaid, imetles Nirki kaugelt ja vaatas mulle, kui möödusime, selle lubapaluva, sõbra-liku pilguga otsa, millega muinas-jutu karjapoiss vaatab läbi aiavõre vana kuningat ja tema inglisarnast printsessi. Ta liputab koguni häbe-likult saba, see tähendab, ta paneb kää mütsi külge, sest õigesti tere-tada ta veel ei oska. Ja näeb hää-tahtlikult lollakas välja.

Kuid printsessile ta meeldib. Printsessil on silmad soojalt niis-keid ja printsess vaatab nendega mulle tungivalt paludes otsa. Ja ütleb: „Tal on nii kaunis hing!

Kindlasti on tal kaunis hing.“

Mina aga valvan pedigree üle, traditsioonide ja sugukonna puhtuse üle. Ja tean, mis sellest hingeliste kauniduste leidmisest lõppude lõ-puks ikka välja peab tulema. Seda ma muidugi printsessile ei ütlen, sest noortele daamidele sellest ei kõ-nelda. Liiatigi mitte printsessidele. Nad ei usuks seda mitte, nad peak-sid mind isegi tooreks ja inetuks. Ja kas on mulle seda vaja? Ma üt-len vaid: „Allons, Nirk!“

Ja ta kuulab mind alati. Ta ju-maldab mind sedavõrd, et tema mulle kõik oma tunded ohverdab, isegi oma elu paneks ta mõtlemata kaa-lule minu eest. Ma võin temale täie-likult kindel olla.

Päälegi sõelub ju Nugis ringi, tõmbab irvihambulisi kaari meie üm-ber ja peletab iga huvitatud pilguga flanööri minema.

Muide: niisugustel palavaegadel on Nirgi ja Nugise vahekord mõista-tuslik. Nirk on nõnda närvlik ja kargab kas või nahast välja, kui Nu-gis püüab armastusväärne olla. Ta ei ole siis mitte sugugi printsesslik, vaid kurjusest killkav ja hambaid laksutav välk, kui Nugis nõudliku-maks tahab minna. Isegi siis eks-plodeerib Nirgi hüpertrofeeritud

jõud tulevikku. Ärge andke käest noorusromantikast, teole astudes jõuate muutuda küllalt kaaluvateks realistideks. Aga kui teie juba varases nooruses muutute liig elutarkadeks ning „elulähedasteks“, siis tulevad teist meheas ning vanaduses sapisid irisejad. Maailma vihkajad tulevad teist, kui teil ei ole nooruse julgeid unistusi, kui teil ei ole mäletada loomupärast noorust, nooruse magusaid päevi.

Lennake, tudengirahvas, noorusvaimustuse loomulikel lennukeil, küllap saate vanaduses kõpsida maad pidi, et jalad rakus.

Vaadake, poisid ja tüdrukud, kui skulptor võtab vähe savi ning hakkab voolima sellest kuju, ega sellest suurt kuju ei saa. Samuti on lugu teiega. Kui teie võtate nooruses kaasa vähe unistusi ja kui teie hakkate sellest voolima oma elusisu, ega's te juure lisada saa. Te võtate kordkorral maha. Jääb teile peo

päale väikese piilupardi jaoks, mõnele ainult väikese mugava ööpoti tarvis.

Nõnda siis, armas tudengirahvas, varustage end vaimustuse ja vaimusuga pikaks ookeanisõiduks — mis on teie elu.

Teie lähete suurepärasele teekonnale, teile on antud palju olla. Teie tee on lahti võrsuda tugevaks individiks. Teie iga üksiku isiku väärtus on ärarääkimata suur, teie vastutustunne peab olema sajakordne. Pidage seda mees oma maa ja rahva ees. Eesti rahvas on väike, seepärast ka a l u b rahvuse vaekausil igauks teist kümnekordselt. Igauks teist peab olema kui valvesõdur, igauks teist peab olema kui löögirühm, kui löögirühma päalik. Teie peate olema omal maal kui roomlased, kui ehitusmeistrid, kes ehitavad kõrgusse.

Vaadake, armas tudengirahvas. Meie maal pole pessimismiks

põhjast. Meie maa pole sugugi väike, olgugi et piirid ulatuvad Peipsist Vilsandini. Kõrgus on meile lahti, päikese poole on tee valla. Vaadake suurlinnade südameid. Kui maa-ala kitsaks jääb, siis ehitatakse üles, kõrgusesse. Teeme meie sedasama oma kitsal pindalal. Kasvame vaimususe ja kõrguse suunas. Selleks pole meil takistust, seda ei saa meile keegi keelda.

Paljuneme ja kasvame siis vaimus, armas tudengirahvas. Õpige kõige päält hindama iga rahvaliikme suurt väärtust, õppige hindama oma enese kõrget väärtust rahvaliikmena, ammutage sellest eneseteadvust, uhkust ja optimismi. Rajage sellele oma nooruse elujulgus, oma suured unistused, ammutage sellest oma elurõõmu — ja rahu olgu teiega, armas, noor tudengirahvas.

Teiega koos nooreks jääb teie

Tulihänd.

tundlikkus, kui Nugis oma... oma prantsuslikke, hetkeks sallitavaid ja isegi nõutavaid galantsusi liiga kaua laseb kesta.

Meie printsessil ei ole aimu intsesistist. Ei tea tema isegi, et Nugis tema vend on. Ja seda peab ta ometi tunnistama, et Nugis on suurest soost, elegantne, rüütellik, vapper, *sans peur et sans reproche*. Tal on igas liikmes, selja ja kaela joontes need kerged ülelõiked, mida kunstnikud nii väga armastavad joonistada. Ta on laitmatu.

Aga Nirgile on ta liiga tuttav! Vaat, milles asi seisab. Nirk on temaga liiga harjunud. Nirk ihkab tundmata maid võõrastes hingedes, väga võõraid, tundmatuid jubedusi, jõhkruisi ja naljakaid matsliikkusi. See must karvanäss seal Eliisabeti uulitsa nurgal on nõnda süngelt romantiline oma kasimatu, karvase nukiga ja üle silmade langevate villatortidega. Selle musta õudse karvasasi alt vaatavad silmad nii saladuslikult.

Kuid mina olen ju Nirgis nõnda kindel. Ta ei lahku ju sammugi minu jala juurest. Vaatab mulle aiva jumaldades näkku, tantsiskeleb ja heidab vaevalt pilku karvanässile. Ta teab, et koketeerimine mulle ei meeldi ja ma kohe siis ütlen: „Allons, Nirk!“

Kuni ühel päeval mulle nimelt samal kohal tuttav risti vastu tuleb. Meie vahetame paar sõna.

Siis vaatan ma Nirgi järele ja kangestun.

Ta on juba laulatatud musta Muriga. Seejuures vaatavad ta silmad mind kurvalt ja paludes.

Ja Nugis on vahepeal üht suurt setterit eemal hoidnud. Ning on praegu nõnda õnnetu, et kas või nuta.

Mul on tõsiselt halb olla. Ma tahaksin kas või püssi tuua. Kogu hool ja mure nii asjatu! Kõiksugu vördjaid, keda tuleb uputada, et nad ruttu silmist oleks. Ja see Nirgi hingesööv maitselagedus! Oleks vähemalt settergi olnud, siis oleks küll imelik tõug tulnud, kuid igatahes hää veri mõlemalt poolt.

Kuid Nirk vaatleb mind paluvalt ja jumaldades nagu alati. Ta ütleb: „Sa ei teinud ju minuga tegemist, ajasid võõra mehega juttu. Ei ütelnud, „Allons, Nirk“. Ja ma arvasin, et sa nüüd lubad.“

Ma pean nad sinnapaika jätma.

### Jõukloomad.

Ka koerte kohta öeldakse meil kari, kui neid palju koos on. Loodusteadus teeb vist praegu küll vahet kariloomade ja teiste vahel, kes elavad ajuti jõukudes. Vist on ka

vastav sõna leitud „Meute“ ja „Rudel“ jaoks. Sõnaraamatu puudusel ütlen ma siis jõuk.

Sääl nad nüüd praegu on: Mussa, Pella, Tommi, Armi, Leedi, Pauka, Vaska ja Pontu. Ja hauguvad. Kahe talu koerad, lahutava aiavärava taga pideval vaenujalal, mis aga pea kunagi tõsiseks purelemiseks ei lähe. Mõnikord tormavad nad pikka roobikaeda mööda, teine jõuk teisel pool, edasitagasi ja näitavad, karvada püsti, urisedes üksteisele hambaid.

Rahulikumatel aegadel nuusutavad nad üksteist erapooletul pinnal mõlema talu vahel ja teevad seljaga küürus harjaslooma. Jalad on neil siis harkis ja nad on väga tähtsad ja asjalikud, igauks omaette paljude aadete eest väljas.

Täiesti üksmeelsed on nad aga haukumises. Nagu ei oleks kunagi lahkavamisi. Üks tarvitseb tooni anda ja siis on kohe teine nõus kaasa haukuma, kuni kogu koerkond võtab, et metsad vastu kajavad. Isegi väike kutsikas Irmi teeb „klähv-klähv“, häbeneb veidi, liputab saba, küsides, kas õigesti on tehtud, kuid poeb aida alla, kui kisa liiga suureks läheb. Säält haugub ta veel sekka, sest tema tuge on ju kangesti vaja.

Mõnikord on põhjuseks vaid kellegi koera hää! kusagilt kaugelt mägist metsa tagant. Säälpoolt hau-



**Betti Alver.****Kaks luuletist**

\* \* \*

*Eile tuiskas, linnas löödi kella,  
varjud käisid jäätand akna taga.  
Saabus surmasõnum, mõte pages  
ühe mure manu teise mant.*

*Hulgud ilmas ringi nagu võõras,  
task ja süda tühi, võtku pagan!  
Kõik su tujud, tungid pärib vagel —  
sant on meie saatus, sant!*

*Aga täna põhjatuuled pöörand,  
üle puie paastupuhang rühib,  
mulle näib, et vaglaga veel tingin,  
et mu elunälg on suur ja eht.*

*Heidan, luulejumal, sinu vangiks,  
joobun sinu sangarlikust rühist,  
kuigi näen, et varbad lagund kingis  
tindiga sul mustaks teht.*

\* \* \*

*Kes tallab äratundmise tühji teid  
koduta, isata —  
teab, milline hele rõõm  
on kõike käest visata,*

*suruda tules kuumutatet ora  
oma tuksuvasse rinda,  
hoolides õnnest, õnnetusest  
kui kulund kindast.*

*Magus on puua oma jumalaid,  
reeta armsamat venda,  
palju, palju magusam veel  
irduda iseendast.*

*Igavesti Quixote ründab tuulikuid,  
mets lakkamatult kohab —  
mina olen udu, rahe ja vihm  
tuulikute ja metsade kohal.*

gutakse, nii siis tuleb ka siitpoolt haukuda. Üldine arvamine paistab kord niisugune olevat ja sellele peab oma häälekõlaga ja oma viisiga kaasa aitama. Iseseisvaks arvamiseks võivad naiivsed vahest vaid seda nimetada, kui Pauka üldse haukumist ei jäta ning kogu öö üksi edasi oma vaateid avaldab. Kuid see on vaid iseäranis tugeva veendumuse visa toiming, et kusagil on keegi santlaager, kellele tuleb südame päält kõik ära ütelda. Ja iseäranis veel rõhutada, mida kikkis kõrvadega teistelt kuuldi ja teraselt kinni püüti.

Nõnda läheb mul öösi tõelikkus ja uni segamini. Kuulen nagu raadiot. Põhjendused ning argumentid vahelduvad isikukriitikaga, iseäranis nähtavaid tõekspidamisi laenatakse ükssteiselt ja paljundatakse, kolporteeritakse kõrvast kõrva, viltu mõistetud võõrsõnu viiakse lahingusse: jõukloom arvustab mitmehääliselt, varjundades, kuid üksmeelmeelselt kaasaja nähtusi ja töid. Isegi väike kutsikas Irimi usub, et temast saab kord suur peni ja vägev arvustaja. Ta teeb juba nüüd „klähvklähv...“

Ja siis kuulen ma sellest raadiost selgelt ja võidurõõmsalt: „Ükski leht ei trüki teda enam!“ Virgun ja kuulen, et koerad ükka veel hauguvad.

„Vaata, millest jõukloom ka häädmeelt võib tunda,“ mõtlen ma

uniselt ja uinun uuesti, hääkskiitvalt veel enne mälestades, kuidas hiljuti üks pointer koerakarjast läbi sammus ja haukuvat ning urisevat jõuku nagu ei näinudki. Nad haukusid temale veel kaua järele.

**Saatan.**

Ei tea mina, kuidas tema peremees teda kutsus. Ei tea, kes tema peremees oli. See võis vahest koguni minu vastas istuda ühel neil ümmargustel valgelt ja särava hõbedaga kaetud laudadel „Anversville'i“ söögisaalis, kus oli mitmekesisemat rahvast, kes tuli Kongost. Ta võis minuga vahest malet mängida suitsetamisruumis või aga mind kutsuda restoraniruumi, et mind paluda neljandaks meheks bridge'ile. Aga et ta ahvi omanik oli, seda ta kellelegi ei ütelnud.

Nad häbenesid vist näidata, need esimese klassi ja luksuskabiinide reisijad, et nad ei põlga tulu, mida toob kuumast Kongost Euroopasse veetud ahv.

Oli õige mitugi ahvi, kes sõitsid kolmanda klassi lael kaasa. Laev ise oli nõnda suur, et nad paistsid kaugegetena ja väiksetena, kui päästepaatedele nõjatuda ja vaadata üle vahearki. Ja säält ma siis nägingi, kuidas miski must säält kaugel kas-tide ja veokauba pakkide taga hüp-

pas kõrgele õhku ja tegi vingerdavaid kaprioole.

Läksin mööda raudtreppe alla ja jälle üles, kuni olin ühel laevalael, mille miikunii väiksem liiklemisruum oli veel kitsamaks tehtud sinna viidud suurte kastide pärast. Säält olid mõned pingid, valgeks lakeeritud nagu kõik siin laeval. Ning mõned üksikud inimesed, kes lugesid või vaatasid merele, mis iriseeris nagu pärlmutter.

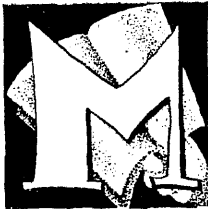
Ja presendiga kaetud päästepaadil kükitas Saatan.

Vastas, teisel päästepaadil, oli nõõriga niisamuti kinni teine ahv. Hall, ruskepunase pika sabaga ja kollaste mandlikujuliste silmadega.

Puurides aga oli neid veel. Ning minu palavaks rõõmuks pistis puuri võrede vahelt oma pika, õilsa ja peene kae välja Joseph, šimpansee, kellega ma juba Afrika mandril olin tutvust teinud.

Ma tegin puuriukse lahti ja tantsisin temaga enne marupõlkat ja siis aeglast viini valssi. Ta väsis rutem, sest ta oli kaua liikumata pidanud puuris istuma. Ma toppisin ta kergesti vägivaldselt võrede taha tagasi puhkama ja läksin ühe stewarddi juurde ja sellega koos ülemkoka juurde. Sain sealt mõndagi, mida ahvid armastavad: pähkleid, viinamarju, banaane, apelsine. Aga ka toorest liha. Ja paar pudelit piima.

## Kilde kirjandusest.



1. ul pole täpselt teada, millal hakati meil nimetama kunstikavatsuslikku kirjandust „ilu kirjanduseks“. Praegu on saanud see otseselt prantsuse või saksa keelest tõlgitud laen üldiselt levinud mõisteks ja kellelgi ei tule meelde revideerida tema tabavust.

Selle liitsõna esimene komponent „ilu“ pretendeerib liiga pealetikkvalt „ilusale“, s. o. — sellisele kirjandusloomingule, mis püüdleb ilusa, kauni otsimistele, et seega ka ise ilus olla. Niisugune mõistemahutus võib kahtlematult sobida teatud ajajärgude kirjandusvooludele ning kunstitundele. Tänapäevase kirjanduse siht aga pole mitte tabada üksnes ilusat, vaid haarata tõelisust kogu ilu ja inetusega oma kunsti-

kujundustesse. Seega ei piira kanoniseerunud esteetikast päritud „ilukirjanduse“ mõiste kaugeltki kunstiväärtuslikku sõnaloomingut. Viimasel ajal on küll „ilukirjanduse“ kõrval tarvitatud ligilähedasi sünonüüme: „väärtkirjandus“, „kunstikirjandus“ ja formalistlikult akadeemilises teaduses „sõnakunst“, ent needki pole kõigekülgsest mahutavad. Täpsema tabavuse omab „m õ t t e k u n s t“, sest sisuliselt on tõepärasust taotlev kirjandus ennekõike mõtete ning ideede kujundamine kunstivormiliseks sõnastuseks.

Milline neist viimati vaadeldud terminitest peaks pärima tänapäeval eluõiguse, on raske otsustada. Üks on aga kindel — „ilukirjanduse“ mõiste on sobimatu ning ühekülgne. Sellest peame vabanema, nagu vabane-sime siurutsevatest „poeesidest“ ja „poeeitsemistest“.

2.

Viimase kolme-nelja aasta jooksul on kirjanduse elulähedusest vaieldud ja kirjutatud enam kui ühestki muust mõttekunsti probleemist. Hooti on see võtnud otse palavikulise aktiivsuse. Aga nagu igas palavikus, nii on ka siin kutsumatud kaasaitajad ja ägedad vastased tegelenud väga mitmesuguste viirastistega. Esimesed mõistsid elulähedust kui argipäevase temaatika toomist kirjandusse, teised püüdsid seda tembeldada lihtsaks kirjanduspoliitiliseks manöövraks.

Oma mahutavuselt on aga eluläheduse sisutung palju avarama ulatuse võtnud, kui see esialgu näis. Alanud kirjandusest, on eluläheduse nõue kiirelt levinud kõigile aladele, olles tänapäeval lööksõnaks kirjanduses, teatris, koolis, politikas, teaduses, kaubanduses jne. See tõendab veel kord, et eluläheduse sisuline

Josephist olen ma mujal jutustanud. Nüüd tahan ma natuke peatuda Saatana juures. Sest ka tema on minu südamele lähedal seisnud ja ma pean mõnikord mõtlema, et ta nüüd juba küll surnud on. Nagu vist ka Joseph surnud on. Sest nad saavad ju Euroopas nii kergesti tiisikuse ja heidavad värisedes hinge, haledate silmadega veel äbi otsides ja neid kaelustades, keda nad armastavad. Kui neil neid on. Kui kellelgi aega on loomaeadades, et viimasel minutil juures olla...

Saatan tunnistas mind, kui ma tulin oma aaretega. Vaatas päält, kuidas ma toitsin Josephit ja üht üsna väikest šimpansee lapsekest, kelle ma ka puurist välja tõin ja kes siis enam tagasi ei tahtnud minna, minu põlvede ümbert kinni hoidis ja krääksus nagu jonnakas või hirmunud laps ikka. Ta ei tahtnud ükski olla ja teotas oma hädas mu kingad ära.

Saatan aga pidi kaugelt päält vaatama, sest tema nõor ei olnud mitte küllalt pikk. Ta ei teinud katsetki oma presendilt alla tulla või minule

kaela hüpada. Ta hüppas alles siis, kui ma temale lähenedes parajas kauguses olin.

Aga siis ta ka hüppas! Ma ei teadnud, et ahvid nõnda võivad lennata.

Ta tuli kõige nelja harali jalaga ja pikk saba vingerdas õhus nagu tüür tagantjärele. Tuli mulle kõige nelja jalaga ümber kaela ja ümber piha. Ja siis nimetasin ma teda Saatan. Ka sellepärast, et ta süsimust oli.

Kaputsiinlaseks nimetas teda keegi kongolane, kuid see koonuse-taoline tutt tema pääs ei tee veel Kongo ahvi lõunaameeriiklaseks. Ta on mangaab. Ja pärismaalased hüüavad teda m'bukum'buku. Niisugust häält teeb ta nimelt, kui ta juttu ajab. Mõnikord ütleb ta „höhh“, teinekord „huu“. Mida ta selle kõigega tahab ütelda, seda ma hästi ei mõista. Kuid kurgupõhjast tulevail helidel on midagi armastusväärset, leplikku ja õrna.

Tutt on tal pääs ja ajab ennast alati ettevõtlikult ning agaralt püsti. Põskhabe on tal ka, ning ta näeb

välja nagu mõni vanaaegne klaun. On surmtõsiselt koomiline. Ja teeb kõdi, kui ta mind igakülgsest uurib. Ta ajab sõrmed mulle kõrvadesse ja ninasõõrmetesse ja silitab silmaripsmeid. Ta otsib innukalt mu habemest midagi ja vaatab nii lähedalt nagu lühinägelised, kas seal tõepoolest mitte midagi tapetavat ei peaks olema. Minu taskud sorib ta läbi. Ja turnib minul, nagu oleksin ma puu. Temale ei tee see mitte midagi, kui ta ühe tagumise käega hoiab minu kõrvalestast kinni, teisega habemest ja teeb niiviisi, pää alla rippudes, minu klapptasku nõõbid lahti. Surub süütult nagu loodus ise oma istekoha mulle näkku. Ta talitab minuga, kuidas ta tahab. Iseäranis hoogsalt, kui meie rohkem tuttavaks oleme saanud.

Siis olen mina see ainsam hää onu, see kõige kallim üldse maailmas. Siis näen ma treppisid mööda tulles, kuidas tema süsimust pää kastide tagant lühikeste nõksatustega kerkib, lai taevast taga. Ta teeb nagu lind, kes pikast rohust üle tahab vaadata, kus ma parajasti olen,

mõistmine on uue maailmavaate ning elutunde küsimusi. Romantilis-individualistlikke tundeimpulsi peab arendama läbivaimundatud realiteeditaju koos sotsiaaleetilise sihitungiga. Selle avaldusviisid võivad olla väga erinevad ning äärmustesse viiduna isegi vastuolulised.

## 3.

Kirjanduslik elulähedus liitub tihedasti uusrealismiga. Seda on tõendanud meie viimaste aastakäikude väärtkirjanduse üldkarakter ja vastavad teoretiseeringud. Kuid peab otsekohe nimetama, et uusrealismi ei tule samastada realistliku kirjanduskooliga.

Praegu on veel liiga vara üksikasjaliselt vaadelda selle kahe nimihõimlase kirjandusvoolu sarnasust ja erinevusi. Põhiloomulised lahkuminekud on aga juba praegugi ilmsed. Realistliku kooli olulisemaks tunnuseks jääb objektiivne vaatlemise viis, staatiline ellusuhtumine, kuna uusrealism põhjeneb dünaamikale, kindlale sihitungile. Dünaamika avaldised aga võivad olla taotletavad väga mitmekesiste kujundusvõtetega, näit. H. Raudsepa komöödiates domineerib mõtte-

ja situatsioonidünaamika, M. Metsanurga loomingus sotsiaaleetiline tendents.

## 4.

Uusrealistliku elulähedase kirjanduse sisutungiks jääb meid ümbritsevate elunähtuste ideeline mõistmine sotsiaalsete, poliitiliste, majanduslike ja vaimuelu vahetõdede piires. See tingib omakord vormirakenduses kunstipärase tõelisuse nõude.

Kuid seda meie ajastu orgaanilise arengu tungi mõistetakse tegelikkuses tihti valesti. Mõtestatud nähtuste kunstipärase kujundamise asemele püütakse sageli fotografeerida reaalelu pisiseike nõndanimetatud — „tõetruult“. Tulemuseks on uusrealismi vulgariseerimine, millel kunstikirjandusega tihti pole enam midagi ühist. Ja kõige pahem on see, kui seda tehakse avalikult eluläheduse lipu all.

Kui näiteks tahetakse edasi anda kahe voorimehe lopsakat tüli, siis on kindel, et kirjanduslikus teoses ei saa seda teha sõnasõnalise stenogrammiga. Seda ei võimalda ükski kirjanduslik „ism“. Peab leitama kujundusvahendid, sõnad, mis kõige tugevamalt ning konkreetsemalt edasi annavad sõneluse tõe, tõelisuse illusiooni. Täpne stenografeerimine jääb ikkagi voorimeeste tülik, ent mitte kirjanduslikuks kujundamiseks.

On tarvis meeles pidada seda didaktilist aabitsatõde, sest paljud eluläheduse nõudega hilisliitunud pole läbenud enestele seda selgitada, samuti kui ümberorienteruvad endised vastasedki, kes tasapisi püüavad taotleda oma loomingus uusrealistlikku vormimeetodit.

## 5.

Rahuldamatu positivismi nõue kirjanduse kaudses arvustamises on vist sama vana kui kirjandus ise. Kirjanduse ajaloolises arengus pole leida ajajärku, kus kaasaja pedagoogiline vaim oleks ra-

huldust leidnud loova kirjanduse ideede, tüüpide ning kujutlustega. Põhjus on lihtne: edasirühkiv kirjanduslooming ei rahuldu üldmaksvate tõdedega, vaid kasutab neid uute tõdede loomiseks, tungib ette ning asub vastuollu vana mentaliteediga. Ja mida kriitilisemalt kirjandus suhtub kaaselule, mida rohkem ta viljeleb ühiskondlikku tõelisust, seda ägedamalt süüdistab üldiselt maksev elutunne kirjandust positivismi puudumises.

Nõnda on see ka meie tänapäeva kirjandusega. Avalikkude tegelaste ja pedagoogide kaudne arvustamine ei suuda näha teoste üldist sihti ega eri autorite jaatavat suhtumist oma ainele, vaid otsib enam kui pääliskaudselt ainult positiivseid tüüpe, tegelasi. Kõik see juhib tagasi veneaegsele keskkoolile, kus kodu- kui ka klassitõis lasti ikka ja ikka otsida tegelaste positiivseid ja negatiivseid karakterjooni. Teose mõtet ning kandvaid ideid ei analüüsitud sageli üldse. Aga kui vaatlus ei ulata kirjandusteose ideeni, orgaanilise ehituseni, siis on jaatavate ja eitavate iseloomude määramine täiesti tulutu töö. Mingile keskele, kõikirahuldavale arusaamisele see välja ei vii. „Positiivse“ ja „negatiivse“ määramine oleneb lugeja ja arvustaja maailmavaatelistest kuuluvusest ning ellusuhtumisest. Uusrealistliku ajastu üldiseks nõudeks aga peaks olema see, et kirjandusliku teose tüüpide, karakterite valikus peaks

Ja ütleb juba kaugelt „höhh“. Ja kui ma parajas kauguses olen, lendab ta mulle vastu. Oskab hõlju-deski näidata, kui hää meel tal on ja siputab naljakalt üht tagumist jalga, keerutab saba nagu mõnda madu, kel oma iseseisev ja ülemeelik elu sees on, ja ongi mul kaela ümber.

Ning nüüd algab kallistamine.

Ma tunnen, et mind niiviisi mitte keegi veel kallistanud ei ole. Nõnda südamlilikult, nõnda õrnalt, niisuguse suurima helluseni tasandatud kirega. „M'buku-m'buku“, ütleb ta mulle. See on midagi noist aegadest, kus ise alles olime puude otsas kuumusest auravates metsades ja tegime oma esimesi katsetavaid, arglikke ja kohmetuid samme mõnikord maapinnal. Ja mul on nagu häbi, et meie arengu kaudu tõntsiks läinud tunded ei oska murgosakesi vastu anda.



domineerima ühiskondlikult mõtlevad ning ühiskondlikult tegelevad inimesed.

Kuid puhtkirjanduslikust seisukohast pole lõpuks tähtis jaatavate tegelaste pääosa teoses. Muidugi hää, kui see nii on. Negatiivsed tüübid näitavad vähemalt teadlikule lugejale, millised ei pea mitte olema eeskujuinimesed. Ja kujutus loob neile vastukaaluks ühiskondlikult väärtinimese, kui teost valitsev autori suhtumine annab selleks eeldusi.

## 6.

Kui jälgida meie viimase aja rahvaankeete kirjanduse kohta, siis leiame, et sääal valitseb alati positiivsete tegelaste nõue. Selle nõude täitmise loodetakse lahendada isegi meie kirjanduse leviku kriisi!

Tegelikult pole aga meie kirjandus kaugeltki negatiivsete tegelaste kollektsioon, nagu seda pääliskaudsus armastab deklareerida. Kui näiteks võtta kas või H. Raudsepa komöödiad, siis kaalukam osa tema tegelasist on jaatava ellusuhtumisega. „Mikumärki“ Jaak Jooram on üks positiivsemaid kujusid meie iseseisvuseaegses kirjanduses. Samuti on H. Raudsepp rajanud oma linnakomöödiad elujaatavatele põhitegelastele, alates „Demobiliseeritud perekonnaisa“ miljonär Kogermanniga ja lõpetades „Salongi ja kongi“ ürgeestlase Sotnikuga. Nende positiivsust aga ei lase kergesti läbi paista autori erakordne satiir. Kuid need on inimesed, kes varustatud kaasaja

sotsiaalse elumõistmise ning tegevuseenergiaga.

Mitte raskem pole leida elujaatavaid põhitegelasi meie kirjanduse teistest liikidest.

Märksa täbaram on lugu, kui autorid tahtlikult püüavad üles kruvida positiivseid kujusid. Need jäävad enamikus paberlikeks ning eluvõõraiks targutajaiks, nagu M. Metsanurga „Halja oksa“ Reet ja Johannes, A. Adsoni „Iluduskuninganna“ autojuht August ja H. Visnapuu „Madaam Sohki ja poegade“ pangaametnik Jlaste.

## 7.

Veelgi pinnalisemalt kui positiivismi küsimusi on riivatud kirjanduse rahvuslikkuse probleemi. Senistest sõnavõtjaist pole veel keegi lähemalt vaadelnud meie rahvusliku omapära piirjoonigi, mida võidakse maksvaks pidada ka kirjandusele.

Hitleri rahvussotsialistid lähendavad küsimuse oma eriskummalise tõuteooriaga: iga mittepuhastverd saksa soost kirjanik on ebarahvuslik. Ja puhastverd saksa soost kirjanik on vaid siis rahvuslik, kui ta on hitlerlane. Nõnda ei määra praegusel Saksamaal kirjanduse rahvuslikkust mitte loomingu väärtus, vaid autori tõuline ning poliitiline kuuluvus. Iseenesestki mõista peab loomingu olema sajaprotsendiliselt hitlerimeelne.

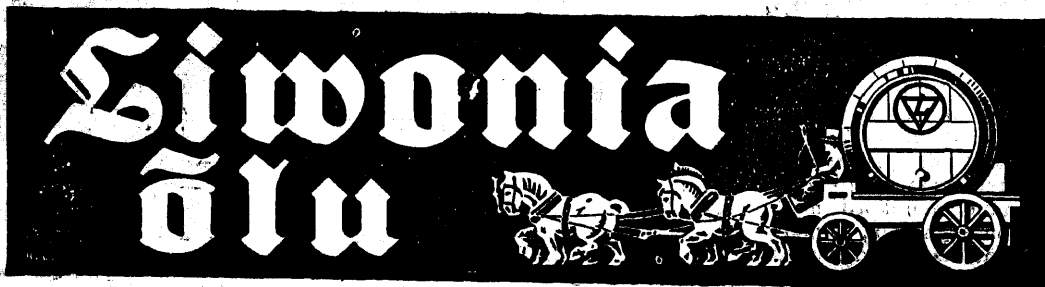
Milliseks kujuneb rahvuslikkuse nõue meie kirjanduses, on raske aimata. Praegu on see alles nõnda: kui mõnele kirjandusehuvilisele tegelasele meeldib mõni autor ja selle loomingu, siis on

see kirjanik rahvuslik. Ei vasta aga mõne teise kirjaniku loomingu sama tegelase maailmavaatele ja elutundele, siis on kirjanik ebarahvuslik, internatsionalist. Sellele eritlemisele seltsivad veel tugevasti nurgatagused sümpaatiad ja antipaatiad ning isikulistest vahetõrgetest sõltuvad kõrvalhuvud.

Kui aga vaadelda meie kirjanduse arengut ja rahvuslikkuse nõuet erapooletult, on selge, et ära segatakse rahvusliku romantika ja rahvusliku realismi erinevad karakterid. Rahvuslik romantika tegeleb paatoslike sanganõudega proosas ja tunderõhulise igatsusega lüürikas, realism aga püüab haarata igapäevast eluvõitlust, igapäevast inimest kogu ta rõõmude ja muredega. Meie kirjanduse rahvuslikkuse nõue on aga ilmselt inspireeritud romantilistest sangaritest. Kuid sisuliselt on E. Vilde ja M. Metsanurga loomingu palju sügavamalt rahvuslikum ning tõupärasem kui Saali või Bornhöhe minevikuroomanid. Samuti ei küüni Koidula tõlkelüürika rahvuslus tänase luule teritatud omapärasuseni. Üldiselt oleks aga enam kui lootusetu otsida meie realistlike koole edustavast kirjandusest ebarahvuslike teoseid. Küll on aga kergem leida romantilistest vooludest olu- ja ajakohatu värvinguga kirjandust, mida võidakse pidada rahvusvaheliseks.

Igatahes oleks huvitav, kui seda küsimust tulevikus püütaks käsitleda pikemalt — faktilise materjali võrdlemisega.

Johannes Schütz.



**Saul Viiding.**

## Asjalik kevadelaul.

Lakk-rohelised kasekiharad ju varjutavad maad.  
Kolmveerandlehes valgetüveline salu.

Quick-stepi varahommikuse meeles pas'd  
paar maanteed hele-liivast sammub tantsujalu.

Püksinimese šillerkraes blond sasipää  
kleitinimese pruune lokke riivab.

Ja taljet plika „väikse“, „magusa“ ja „hää“  
treneerit spordipoisi käevers piirab.

Lapp niiduperve rohelist, täis tullililli  
— kušett, mis ennast istumiseks pakub.

Poiss rohus selili, fikseerib valgeid pilvi  
ja tüdruk hajameelselt karikakraid kakub,

neid sõrmitseb, oraakliks helbeid nopib,  
on veidi vallatu ja samas veidi kurvem.

Siis poisi juuksesalka sõrme ümber lokib  
ja teeb siidpehmeks enda nagu paju-urvad.

## Poet nagu ta olema peab.



Vanad kultuurrahvad teevad vahet kirjaniku ja poeedi vahel. Näiteks prantsuse „poète“ on olemuslikult midagi muud kui „écrivain“. Samuti ka saksa „Dichter“ ja „Schriftsteller“, viimasel ajal ka soome „runoilija“ ja „kirjailija“, — kusjuures see ei ole vahe värssi ja proosategija vahel, vaid n. ü. astmevahe. See „poet“ või „tihendaja“, mille jaoks meie keeles puudub sõnagi, ei ole kaugelki paljas „kirjamees“, vaid see pigemini on ühendatav iidsete prohvetitega, maagiaga, bardidega. Antiikaeg' kõrvutab ja vahetab ära „poeta“ ja „vates“ = nägija ja samuti pidasid kõik süvendatud kultuurielu ajastud luuletajat jumalaarmustatud nägijaks. Ning see ei ole kaugelki põhjusest; eluküllane rahvas ei hinda nõnda kunagi nähtusi, mis kuuluvad tühitähjuste valda.

Kuni tänapäevani läbivad kirjandusajalugu kaks erinevat arusaamist loovkirjaniku kutsest.

Ühelt poolt poeeti peetakse preestriks, prohvetiks, häitsme-

meheks, s. o. väljavalitud tar-gaks, kes on kutsutud, määratud ning taunitud ülesandele öelda oma rahvale kõrgemat õpetuse Sana ja juhtida Õigele Teele. Teiselt poolt väidetakse, et kirjanik on käsitööline, nagu iga teine, n. ö. kirjastaja õpetatud sell, kes varustab tema ladujat ja raamatuköitjat materjaliga.

Need kaks põhivaadet esinevad väga mitmesugustes variatsioonides.

Meie „nii demokraatse rahva“ seas (nagu meie armastame öelda) valitseb pea eranditult teine vaatekoht. Ja sellegi piirides on meil kirjaniku seltskondlik tunnus viimaseil aastakümneil pidevalt alla mõõnanud (või olgu siis, et ta on kirjaniku kutse kõrval veel midagi muud).

Enam kui saja aasta eest, veel eesti luule hälli man, Kristjan Jaak Peterson nägi laulikult nõnda:

Nii kui valguse allikas  
Seisab austatud laulja  
Oma vendade keskel.

Aga kuidas hinnatakse meie kirjanikku praegu?

Söödik, muiduelaja, kohvikujõudik, paremal puhul bo-

heemlane, „vekslivõltsija“, „andekas parasiit“. Veelgi madalam on luuletaja „väärtamine“. „Luuletaja“ all juba me keel näib mõistvat „luiskajat“, valtetajat, tühisõnategijat, tuuletallajat; meie luuletajad ise aga nagu häbeneksid oma kutset, sest avalik arvamine paremalgi juhul näeb luuletajas „peninukki“, „poeside kuningat“, boheemlast, s. o. inimest, keda ei saa usaldada ega ole kombeks võtta tõsiselt. Klaun või faun, sõnaga lontrus, kõrtsi- ja kohvikukunn, kes aga oskab ritta seada ilusaid sõnu ja selle tõttu on sallitav, nagu näitlejagi, rahvalõbustajana. Nii madal on selle kutse hea kuulsus, mis on võimaline allutama enesele ja eneses ära põletama terveid inimesi! Tahtmatult küsib poet on tõesti ja peabki olema vajaduslikult selline „boheemlane“ või tühiteolane?

Praegu mõõnuv esteetitsemissajastu, mis kirjanduses nägi vaid mingi ebamäärase „Ilo“ teenimist ja koguni püüdis näha meie kaine rahva maailmapildis sellenimelist jumalatari, ei saanud loomulikult produtseerida

ei teist laulikutuüpi ega teist vaadet laulikule. Aga Taara hoidku meid jäädvustamast eelarvust, et see moonutispilt ongi poeedi loomulik ja n. ö. igavene ilming. Pean siin rõhuga nentima rahvafaama omast erineva vaatekoha ning jalule seadma poeedi õige tähenduse. Mitte see ei ole poeet, kes on teistest rumalam, lapsikum ja boheemlikum, vaid ainult see, kes on targem, teadmiste- ja tundmusterikkam, vaistlikum ning sensitiivsem ja kes seetõttu näeb enam ning põhilisemalt kui keskmine kodanik, kelle nimel meil peetakse kunsti äriraamatuid.

Eurooplase südamega saksa-prantsuse luuletark Rainer Maria Rilke ütleb nii kujukalt: <sup>1)</sup> „Värsid on ... kogemused. Üheainsa värsi pärast on vaja olla näinud palju linnu, inimesi ja asju. On tarvis võida meenutada teid tundmatuis maanurkades, ootamatuid kohanguid ja ammu oodatud lahkumisi, päevi väikesis varjatud kambreis, hommi- kuid mere ääres ja reisuõid, mis uhkelt mööda kohisesid ja lendasid ühes tähtedega.“ On vaja koguda „mõtet ja magusust kogu eluaeg“ — siis alles saadakse suutlikuks kirjutama mõne kvaliteetliku värsi.

Inimene, kellel ei ole midagi öelda, ei evi praegusel kriisiajal õigust publicity'le, s. o. ta ei tohiks üldse rikkuda tarvitamiskõlblikku paberit oma ritta laotud sõnakestega. Sellised värspoisid tuleksid kõige teravamini eristada poetidest ja arvata kas või ristmõistatuste koostajate ehk kirjutajate liiki, leides neile erilise nimetusegi, nagu on gigo- lodel tantsukunstis. Ja siis nii kiiresti kui võimalik hävitada eesti kirjanduses naiivselt-ratsionalistlik ning kahjulik ebausk, et ka tõeline luule ei ole

<sup>1)</sup> „Malte Laurids Brigge ülestähendustes“ (minu kärbetega).

muud kui „kirjutis“, s. o. ortograafia laiemas mõttes.

Läbi kirjandusajaloo sammuvad tõelised poeedid, kes Horatiusest üle Dante kuni Puškinini on kinnitanud oma püha ameti jumalikku algupära; ja ikka on nende ümber penidena haukunud teised, kinnitades, et kõik on ainult üks ja sama „kirjutis“ ja et kirjaniku ja kingsepa vahel ei ole mingit vahet, nagu väidetakse ühes „Пролеткульт“i väljandes. Aga isegi Nõukogude Venest, kus viimane vaade on ametlik ja ainusallitav, ei ole suudetud välja rookida teist arusaamist luulest. Aasta eest RAPP (vahepeal juba hingusele läinud ülevenemaaline kirjanik- kude liit) pidi tegema noomitu- se ja jätma kirjastamiseks soovitamata ühe vene huvitavaima poeedi viimase luuletiskogu, kuna see ei olevat oma värse sead- nud nõnda, et need oleksid aru- saadavad kõigile „seltsimees- tele“. Ja koguni praeguse Vene silmapaistvaim proletaarlik luu- letaja Antokolski laulab 1933 ilmunud kogus

Но раек поймет едва ли  
что сказал я между строк!

Nähtavasti tõeline luuletaja ikka ei saa luuletada viieaastaku kava järgi, „pod baraban“, vaid luulel on omad (ütlemis: maagi- lised) seadused.

Poeedid on mänginud osa meiegi rahva elus. Tungimata hämarasse eelaega mainin vaid Kreutzwaldi, Koidulat, Suitsu, Visnapuud, kes on täitnud oma lauliku-prohveti kutset.

Elu ühel poolusel seisab loom, teisel poeet. Poeedi ülesanne on nakatada inimestele neid tundmusi, mis on kõige kauge- mad loomast. Selleks ta peab ka ise võtma teatud distantsi möö- duva vastu, ta ei tohi lasta ek- sitada end ümbruse nõudmisest, kes teda ikka uuesti kipub maha tõmbama tema täheliselt seisukohalt ja teda „mõistma“ (üldse üks arusaamatus või fiktsioon!) Heine poolt iseloomustatud vii- sil:

„Doch wenn wir im Kot uns  
fanden,  
So verstanden wir uns gleich.“

Kirjanduslik distantsivõttev žest ei tähenda ei „elukaugust“ ega rahvavõõrust (sest ükski tõeline poeet ei saa olla vastu- olus oma rahva paremate püüe- tega, kuna ta ju ongi rahva tõl- gendaja ja nägija), vaid ainult teist perspektiivi, mis vastab ta poeetilisele seadumusele.

Siinkohal lubatagu paar sõna meil pidevalt väärmõistetud poeedi „suurusehullustuse“ selgitamiseks. See „suurusehullus- tus“ on vajalik ja liitub poeedi kutsega. Just nagu riigisaadik, preester, õpetaja, kohtunik ei tohi olla oma ametis mode- stne, nii ka poeet, kui ta end tunneb igavese poeesia saadiku- na. Vaimupopside ärritus selle puhul on täitsa asjatu, kuna see žest ei väljenda midagi isiklikku, vaid on andam tollele ebamaisele jõule, mille teenistuses poeet seisab. Ja nagu saadik või kohtunik võivad olla isiklikes vahekorras vägagi mode- stesed inimesed, nii on seda eraelus enamasti ka kõik „suu- rusehullund“ poeedid. Tõsi küll, kohandudes meie agulimentali- teedi nõudmisele, meie poeedid meeleldi annavad ära narrimüt- siks degradeeritud „corona poe- tae“, — kui aga saab käes pidada ametialalist maiset „profiiti“. Ent on väga küsitav, kas see ongi iseloomu voores. Enam kui ker- ge on ju sõnameistril teha piiluvaid ning odavaid sõnu Rahva majasteedi ülistamiseks ja — kaks kärbest korraga! — enese isiku modestia aupaistesse pai- gutamiseks, kuna modestia on nii hinnas. Kuid sellega ühtlasi halvastatakse sobiklikult ka oma kutse tähendust ja veel enam: lõigatakse katki maagiline seos igavesege, sest luuletaja-sobik täidab oma ametit teisiti kui „suurusehullund“ luulepreester, kelle suur viibe oma üli-minale (= millised meie tahame olla!) on talle meeletumiste ja eks- taaside allikaks, kust hoovab sa-

lapärane luulejõud. Või on — et võtta üks näide paljude seast — „Exegi monumentum“ ainult puuduliku kombeõpetuse vilil?! Teatavasti Horatius „hooples“

blasfeemiliselt, et

Ego postera

Crescam laude recens, dum Ca-  
pitolum  
Scandet cum tacita virgine pon-  
tifex.

Aga — ennäe — nii häbema-  
tuna ja suurusehullununa kui see eneseülistus võis ka paista te-  
maeegsele Rooma „Wernerile“,  
kahe tuhande aasta ajalugu näi-  
tab, et poeet on oma tähtsuse  
veelgi allahinnanud. Sest vae-  
valt 300 aastat hiljem pontifex  
ja vestaneitsi ei sammu enam  
Capitoliumi künkale, hääbuvad  
Rooma jumaladki, tekib uus  
maailmausk, Alarichi ja Odoakri  
barbaarid hävitavad Rooma riig-  
igi, — aga Horatiuse kuulsust  
ei väärata ükski jõud ja kogu  
maailm õpib imestama ta ülbust:

Exegi monumentum aere peren-  
nium

Regalique situ pyramidum al-  
tium,

Quod non imber edax non

Aquilo impotens

Possit diruere aut innumerabilis  
Annorum series et fuga tem-  
porum.

Tõsi küll, sellise žestikulat-  
siooni all kannatab autori isik-  
lik heakäik, sest igaveselt-isik-  
likus kleepuma jäänd naiivurid,  
kunstimaailma valged neegrid,  
hakkavad selliseid avaldisi  
„õiendama“ (ja kokkupuude  
nende isandatega ei ole kaugelt-  
ki armas). Aga — see on ena-  
masti juba niikuinii poeedi isik-  
lik saatus sellisel pinnalisel

ajal, et ta peab elama üksikla-  
sena ja loobuma (inimlikult nii  
arusaadavast) tahtest olla mõis-  
tetud rahva poolt.

Igavikku teenival luulelt ei  
saa üldse nõuda ei „elulähedust“  
ega isegi mitte populaarsust.  
Ei ole poeetide asi „anda rah-  
vale, mis rahva kohus“! Seda  
teevad kõrtsmikud niikuinii.  
Pööblil (ja lubatagu ükskord ära  
öelda, et pööblit on ikkagi ole-  
mas, samuti nagu on olemas rah-  
vaski) on luule kohta üksainus  
soov: „et teda tühja ei oleks“  
Kuid seda soovi m i t t e täita on  
iga kultuurinimese kohus. Poe-  
eedi ülesanne on nakatada rah-  
vale neid tundmusi, mis on kõi-  
ge kaugemad loomast. Seda on  
meil unustatud juba neist päe-  
vist, kui meil algas üldine ul-  
gumine, itsitamine eranditult  
kõigi väärtuste kallal, mida nii  
meisterlikult on märkinud Suits:

Kevade ja noorus,  
armastus ja voores —  
ha-ha-ha!

Puhas kunst ja inimsugu,  
ülekohus ja ajalugu —  
hi-hi-hi!

Huvitavate lõustade maotant-  
suga plahvatus lõhki ka „Siuru“.  
See näib olevat juba eesti iseloo-  
mus, et oleme suured puruks kõ-  
nelema ja puruks kirjutama ko-  
gu maailma ja siis imestame, et  
istume hilbuhunniku otsas.

Ent nüüd, kus taas kord sel-  
gub, et elu ikkagi ei ole ratsio-  
nalistlik kanakuur, nüüd vajame  
enam kui kunagi varemini lau-  
liku imettegevat eluloovat sõ-  
na, toda Sõna, millest piiblis on  
öeldud, et see oli alguses ja see  
oli jumal. Seda Sõna on muiste  
lausund poeedid. Ning me oota-  
megi oma ajale poeti, nagu ta  
olema peab, poeeti-prohvetit,  
rahvajuhti, bardasuud, kelle sõ-  
nal ei ole mitte ainult läikiv  
pind, nagu äripäeva sõnal, vaid  
ka sügavus. Sellase poeedi sõna  
on laetud üleajaliste jõududega,  
see on idanemisvõimeline seeme,  
mis kasvab edasi teisel. Alles  
see ta loomingu idanemisjõud,  
ta enese nakatav hingelaad eris-

tab poeti vaidkirjanikust, mil-  
liseid meil praegugi on küllalt.

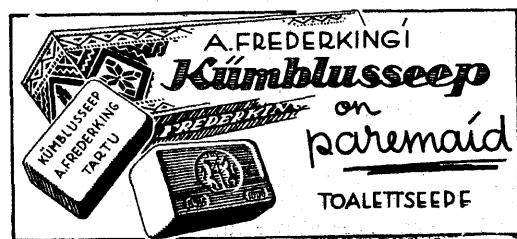
Mida võiksime aga teha, et  
selline poeet võiks välja kristal-  
liseeruda rahva pinnasest? Kõi-  
gepealt peame lõpetama halba  
kommet peale suruda loovatele  
ja omapärasematele kirjanikele  
oma keskpärasest maitset. Kirja-  
nik ei ole vallasekretär, et ta  
peaks kirjutama täpselt nii nagu  
„rahvas“ tahab. Kui ta muutub  
kord selleks, siis tuleks kirja-  
nikkegi valida, sest oleme de-  
mokraadid.

Praegu nähakse luules mingit  
„Ilukinga“, kes laseb välja vaid  
paari käibivat ja moes olevat  
fassongi, mis lubatud meie  
vaimseis asjus vaistulageda ja  
oma ülesandeks täiesti kvalifit-  
seerumata arvustusbörsi poolt.  
Poeedi keerukamat ja sageli  
kõrgemat vaimsust ei saa aga  
siduda ei provints-kaunitleja  
keskesteetika ega špiisi keskee-  
tika külge, nagu ei saa nõuda  
täiskasvanud mehelt, et ta käiks  
kükili ja kõneleks laste keelt.

Siis on vaja luua poeedi kut-  
se ümber väärikuse ja austuse  
õhkkond, milleta see kutse kao-  
tab mõtte ja suute. Selle jupi-  
terlambi alt hävivad klaunid ja  
faunid iseenesest. Laulik, loov-  
kunstnik peab aga saama ühis-  
konnas koha teiste vaimulikkude  
kõrval. Sest kuigi poeet on  
rõivastatud eraisikuna, ta on  
igaviku preester.

On tulnud tund, kus meil tu-  
leb valida: Kas monumentum  
aere perennium või hi-hi-hi?

Vilmar Adams.





# AKADEEMILINE



Nüüdsel ankeetiderohkel ajal pole ka „Üliõpilaslehel“ põhjust hoiduda sellest ajakirjanduslikust võttest, mis kultuurisel alal rakendatuna võib anda üsna kulturseid tulemusi. Õieti akadeemiline noorpõlv võib päris kerge südamega lubada endale ligimeste tülitamist käesoleval juhul: vastuseid on küsitud vilistlasilt, burš-vilistlasilt ja *Alma Mater* praegusilt kasvandikelt — neilt kirjanikelt, kes ise on kuulunud akadeemilisse perre; on aga teada, et just vilistlasel tuleb eo ipso olla lahke tegelike tudengite vastu. — Kirjanikke on palutud enam või vähem vastata järgmisile küsimusile:

1. Mida arvate kogu akadeemilise elu mõjust Teie loominguilise meeleollu kui ka otse Teie kirjanduslikku toodangusse?
2. Mida arvate nüüdse üliõpilaskonna suhtumisest kirjandusse?
3. Kuidas hindate üliõpilaselu kujutusi meie senises kirjanduses?
4. Millised teosed on Teil käsil või kavatsusel?

„Ohvrite“ nimestik algab tähestikuliselt otsekui nimme „Üliõpilaslehe“ eks-toimetaja *Vilmar Adamsiga*. Vastus on kirjalik,

„Kui — 12 aasta eest — minust õpetajast sai üliõpilane, olin entusiast, kellele lüüristus iga asi, millesse puutusin. Akadeemia on mõjund kui külm dušš tulisele pääle. Ajaloostuudium õpetas kriitiliselt suhtuma asjusse, kirjandusestuudium õpetas kriitiliselt suhtuma sõnusse. Silmad on saand nägijaiks, kuid kriitilise võime ülekasv spontaanselt lüüristamissuutest hävitas illusioonid, mis on mootoreiks lüürikule ja pidurdas tundeelu, mis on häälekõvendajaks. Tõsi küll, kasvas vastutus sõna eest: „Suudlus lumme“ oma põhjaneva riimiuuendusega on sõnastund nagu palavikus mõne kuuga, mu viimane kogu on kuue aasta took. Kuigi minul on rohkesti erudistlikku luulet, mul pole luuletisi, mis oleksid alguse saanud ülikooli seinte vahelt või me konventsionaalsest üliõpilaselust. Paarist sajast trükit luuletisest leian ainult 2 akadeemiaga ühendetavat („Härra Pind“ ja „Oinajutus“), mõlemad satiirid, luuletised miinusmärgiga. Nii et: lüürikuna olen studeerimise läbi kaotanud, eesti haritlasena muidugi vastavalt võitnud.

Praeguse üliõpilaskonna suhtumist meie kirjandusse ei ole pannud tähele. Minu tudengipäevil enamuse huvi oli koondunud enam parlamendimängule ja organisatsioonide tülitsemistele: 6 aastat Edustuses üliõpilaselule aktiivselt kaasa elades ei kuulnud ainustki korda, et üliõpilaskond oleks osutand iseseisvat huvi kirjandusele. See oli üldise kultuurikauge mentaliteedi sete. (Tunnistas ju mulle tunt eesti poliitik ja rahvuslane, et ta ei ole iseseisvuse aegu mahti saand lugeda ühtki eesti kirjanduslikku teost.) Kui ka praegune noorsugu on jahe kirjanduse vastu, siis kuidas see võikski olla teisiti? Praegu trahvitakse ju näiteks luuletiskogu omandajat tervelt kolme krooniga, mille eest saab söönuks terve nädal, aga minu aegu pakuti Alle või Underi värse kahe

kotleti hinna eest. Pääle selle me tõusiklikul seltskonnal puuduvad kirjanduskultuurilised harjumused, nii et lugeja ei saagi nii kergesti sise-mist kontakti väärtkirjandusega. Päris aja haiguseks on värsikurtus. Värsist suur enamus lihtsalt ei saa aru, kuna selle mõistmine eeldab tundmuslikku süvenemisevõimet ja teat eelharidust, nagu muusikagi. Kas pole aga „Üliõpilaslehe“ praegune kirjandusharrastus sümptomiks üliõpilaskonnas taas tärkava kirjanduse vastu taas tärkavale huvile? Kuidas ka ei ole, ainult uus põlv on võimeline lahendama juurduvat eesti kultuurikriisi, mis on osalt ka pealiskaudse ja ebavaimse ellusuhtumise tulemus.“

August Alle võtab „Werneris“ intervjuueerija vastu teatava umbusaldusega — kahtlustab, et teda tahetakse panna noorsugu pärikarva silitama. Kui ollakse nõus ka vastukarva silitamisega, siis ometi saab juttu piisaval määral.

Eestis ei ole üliõpilaselust osa võtnud. Kuid näib, et meie akadeemiline elu on liigselt rajatud igasugu välisustele: kommetele, külaskäigele jne., kuna kogu sisuline, vaimne külg on aina üles puhutud; valmistab ju nüüdne akadeem. elu ennemini administraatoreid, ministreid. kui kultuuritegelasi. Nüüdse üliõpilaskonna otseste kirjanduslike huvidega pole kontaktis. Igatahes aga ei maksa neid võrrelda näiteks endisaegsete poola üliõpilaste huvidega — siis loeti väärtkirjandust otse lugemishaigeina. Praegused olud ei lubagi elada vanaviisi. Ometi on kahju, et Tartus ei suuda arvukas üliõpilaskond linnale anda kultuurset ilmet; omal ajal aga läks tudengite kunstientusiasm nii kaugele, et näiteks rakendati kuulsa näitlejanna saani eest hobused lahti ja kanti daam kätele koju.

Valmimisel on luuletiskogu; ta ilmumine esialgu viibib, et saaks mahti teha paremat valikut.



# ELU JA KIRJANIK

Preili Betti Alver nendib, et akadeemilisest elust ta pole saanud nimetamisväärt tõukeid loominguks, vahest ainult väga kaudselt, ainena näiteks leidub magistri kuju ta poeemis „Valge vares“. „Olen vähe kokku puutunud üliõpilaseluga, ka teaduse peagi hüljanud. Neil tundengeil, keda tunnen, on kirjanduslikke huve olnud küll liigagi palju — mitte tervendaval, vaid juba kahjustaval määral. Tundub aga, et üliõpilaskonna suurema osa suhted kirjandusega on liiga „platoonilised“.

Teoksil olevaist asjust võin nimetada trükkimist ootavat „Viletuse komöödiat“, jutustist. See on äärmise groteski, melodramaatika ja realismi segu — võiks öelda, on „eluliselt elukauge“.

Johannes Barbarus vastab Pärnust: „Olen Tartu akad. elu suhtes vähik ja „metsik“, sest siirdusin omal ajal Kiievi arstiteaduskonda, kus pääle minu oli veel ainult üks, hiljem kaks eestlast. Olen ülikooli lõpetanud, kuulumata ühtegi organisatsiooni.

Kui siiski rääkida „akadeemilise elu“ mõjust minu loominguusse, siis vastaksin järgmiselt: arstiteaduse õping on mind õpetanud elu vaatlama ja palpeerima, näidates ühtlasi, kus algab patoloogiline ja lõpeb normaalne elu... Arstiteadus sunnib kõrvaldama kõikisugu kasvaja, kui haige organism seda nõuab, teritab analüüsi vajadust ja teeb kindlamaks ühiselu diagnoosi... Minu elukutse võimaldab veenduda ühiskonna painsete avamise tarviduses... Lisan, et minu elu ei ole „akadeemiline“, vaid karm töömehe elu, kus vastutustunne on koormavalt suur. Kirjanduslikuks toodanguks pakub sarnane elukutse palju tooresainet, mida tükeldet ajaga ja üksikute minutite hakklihaga realiseerida ei saa, kuna arsti tegevust võib võrrelda alaliselt valvepostil oleva sõduri kohustusega: ikka valvel olla!..

Teisele ja kolmandale punktile jään vastuse võlgu, kuna ma meie üliõpilaskonna sisemist elu vähem tunnen kui välist. Elan alma mater'ist aupaklikus kauguses, ja televisioon on alles arenemisel.

Lõpupunktile vastates, pean kinnitama, et ma ei armasta rääkida töist, mis käsil ja kavatsusel. Viimaseid (kavatsetavaid!) on sedavõrd palju, et nende loetelu küüniks Don Juani armsamate nimestiku pikkuseni, ent vaevalt ma neist saan (aja puudusel!) realiseerida ühe protsendi digi.

Võtke vastu mu veidi barbaarne vastus Teie nii huvitavale ankeedile, ja uskuge minu poolehoidusse ka „akadeemilisele elule“, kui seda kannab kõrge vaimline ja sügavalt kultuuriline potents, mitte aga välise uhkuse ja üleolekuse tendents, sest sünnipäralt ja surmale alluvuse mõttes ei ole vahet akadeemilise ja mitteakadeemilise elu vahel: *elu on inimlik, — ainult.*“

Praegune tudeng August Jakobson võib, vastupidi eelnenuid intervjuu-andjaile, konstateerida üliõpilaselu äratavat, värskendavat mõju oma loominguks meeolul. Just vaheldusena pärast muid, vähem erksaid ümbrusi on akad. seltskond soodustanud loomist. Tähelepanekuid sellest seltskonnast kajastub siiski ainult kaudselt — „Kolme vaeva tees“.

„Kuigi pole üliõpilasingkonnas liikunud mitte kirjanikuna, vaid tudengina, siiski tundub, et nende ringkondade suhtumine kirjandusse on liiga passiivne. Kas üliõpilasil kirjandusl. huvid aga kunagi elavamad on olnud, seda ei tea öelda kogemuste puudusel.

Eesti kirjanduses pole üliõpilaselu kujutus tananud olulist. Kirsimägi oma „Puhastustules“ on ühekülgne: on näidatud vaid pääliskaudsusi; pummeldusi ja konventi osatakse meil kujutada, mitte aga tudengit töö juures. Kirsimäe



Betti Alver

üliõpilastüübi kujutuse seisukohalt on M. Mõtslase „Liblika lend“ vahest veel paremini läbi viidud: siin näeb enam omaegset majanduslikku laiatamist. Praeguse üliõpilase keskmise tüüpi on teine — hoopis töökam, ta ei saa niivõrd anduda lõbususile.

Ilmunud on mul praegu „Tuhkur hobune“ IV — eripäälkirjaga „Üheksas laine“. „Andruksonide suguvõsa“ tsükli jätkan vahest tuleval aastal.

Richard Jannolt, kui põliselt üliõpilaselu tundjal, saab üksikasjalikumaid vastuseid.

Ei või küll öelda, et üliõpilasaeg oleks eriti tiivustanud loominguks. Kuid akad. elu oma mitmekülgisusega ja omapärasustega võiks anda rohkem äratust ja ainet kui mõni muu miljö — kuigi praegu üliõpilaselu omapära hakkab kaduma, sulama ümbritsevasse tavalisse ellu. Praeguse üliõpilase „tudengielu“ piirdub eksamitega ja „puntsi“-võttudega konvendis — muus ollakse umbes tavaline kodanik. — Akad. elu rikust pole seni kuigi palju osatud kasutada meie kirjanduses. Isiklikult olen kajastanud „Metsmehes“ oma üliõpilasajast saadud elamusi, meeolusid ja kogetud omapärasusi. Kirsimägi tundis üliõpilaselu üht osa — kõiges oma ühekülgisuses on tema romaan usutavamaid kujutisi sellest elust. Jaan Perti raamatus näeb samuti asjatundmist — kuid autori sentsimentalsus teeb need kujutised omamoodi pinnaliskiks, naiivseiks. Mõtslane oma „Liblika lennus“ on vaid kõrvaltvaataja, nagu suurem osa muidki meie kirjanikke, kes on näi-



Richard Janno

perspektiivis — ent sügavama ja laiemana ülevaate võib anda alles teatav distantseerumus ainest. On olnud kavatsusi säärase ülesande kallale asuda — kuid ei tea öelda, kas see kunagi teoks saab. Igatahes pälviks nud ainult üliõpilaselu välisavaldusi, süvenemata tema õhustikku. Tõeline üliõpilaskirjandusromaan on alles kirjutamata — selle jaoks pakub parimat ainet aeg pärast Vabadussõda, üliõpilaskonna kujunemise ja loomise aastad, kus seginesid üksteisega kõiksugu vastandelemendid — saksa-balti üliõpilaskombed, rahvuslik omapära, ulaelu, hingelised kriisid, majandustõidgad (lahtised kraanid!) ja vaimsete algatuste tõus. Seda aega käsitlev üliõpilaskirjandusromaan oleks ka meie haritluse tähtsate murranguaastate ajalooks. „Metsmehe“ olen seda aega käsitlenud aina hõimuliikumise vaatenurgast.

Praeguse üliõpilaskonna loid suhtumine kirjandusse on ühine muu publiku meeleoluga ja sõltub samast põhjust, majanduslikust kitsikusest jne. Raamat pole praegu päevakorras. Inimesi haaravad muud, teravamad küsimused — karjäär, isamaapäätmine, poliitika, — need ei lase nautida vaimsemaid ja selgemaid väärtusi kirjandusest.

Endal tuleb kindlasti kirjutada veel mõni „lorijutt“. Kavatsusel on olnud ammu ka teos üliõpilaselust; seda on juba otsast katsetatud — kuid ülesanne nõuab sedavõrd suuri võimeid, et esialgu pole sõandanud talle lausa sülitsti kallale asuda.

**M i h k e l J ü r n a:** On oldud üliõpilaselu keerises — kuid loominguiliselt see seni pole üldse mõjunud. Ei tahaks seda elu kujutada pisi-

üliõpilaselu senisest suuremat ja sisuliselt haaravamalt käsitletu kirjanduses. Seni on meil kujutatud aina „liblikalennulist“ üliõpilastüüpi, nähtud akad. elus liiga palju negatiivset. Ometi tahaks uskuda, et üliõpilases on küllalt aateinimest ja tööinimest, kellest on täiesti mööda läinud Kirsimägi oma romaanis — forseeritud enesekirjelduses; Janno „Metsmees“ oma hõimuaadetega tundub vahest liiga kirjanduslikuna, ebaelulisena. Üliõpilaskirjandusromaaniks võiks aga tänulikku ainet anda kõigepäält iseseisvuse-sõja noored frondimehed, pärasised uue eesti üli-

Selle tõttu ei saa ka rääkida üliõpilaselu mõjust loominguusse.

Mis puutub nüüdse üliõpilaskonna kirjanduslikesse huvidesse, siis kõige viimasel ajal on märgata nende tõusu. Ühes ülikoolitöö intensiivsusega on kasvanud ka huvi kirj. vastu. Kuigi ise on jäädud võõraks üliõpilask. intiimelule, siiski võib panna tähele, et romantika on ka sellest elust kadumas — nagu muide välismaailgi. Tööja elulähedus üliõpilaskonnas olgu tervitatud; võõrapärane romantika ei ütle meile palju. Eesti kirjanduses on nähtud üliõpilaselu negatiiv-



A. Alle.



J. Barbarus.



O. Luts.

kooli tudengid; nende elu käsitleluse saaks rakendada huvitavaid probleeme.

Praeguse üliõpilaskonna huvide üle on kõrvalejäänud raske otsustada; kuid need üliõpilased, kellega kokku puutunud, on huvitatud kirjandusest. Ka võib konstateerida, et ülikooli raamatukogu tarvitatakse elavalt — muud andmed selle küsimuse kohta puuduvad. „Üliõpilaskirjandus“ on kirj. huve toonitanud — kuid oma suures enamikus on üliõpilaskond vist küll „jahe“ kirjanduse vastu. Ometi peaks kirjandus saama üliõpilaskonnas kui mitte muuks, siis vähemalt mõeldavaks, moeltarbeck, samuti kui korralik välimus. Just üliõpilane peaks eesti raamatu jälle viima aupaigale.

**O s k a r L u t s** jutustab, et üliõpilaspõlves tal pole olnud aega akad. elust osa võtta, kuna õpingute kõrval tuli teenida aeganõudval kohal.

seid külgi — nii „Liblika lennus“, „Puhastustules“. Janno „Metsmees“ on muulane, — romaan on kirjutatud huumoriga, ent mitte kuigivõrd eesti üliõpilast iseloomustavalt.

Pooleli on O. Lutsul „Mälestuste“ VI raamat — „Ladina köök“, apteegi-elu kujutus, mis kaudselt riivab ka omaaegset üliõpilasmiljööd.

**G e o r g N a e l a p e a:** „Isiklikult olen akad. elust ainult kasu saanud — see on avardanud silmaringi. Teoste kirjutamisele pole üliõpilaselu küll kuigi palju vaimustanud, kuna ta on mulle oma iseloomult võõras — väliselt suuresti saksa, germaani mõju all. Olles ise korporant, pole ma sugugi rahul riigisakslaste hinnanguga meie üliõpilaselust: ganz wie bei uns! Kuid maailmasõja lõppvaatuste aegu pakus meie üliõpilaskirjandus kirjanikule palju enam inspireerivat ainet. Okupatsiooni aastal üliõpilaskonna — üldse eesti haritluse — vastuaktiiv-

nid Armee-Oberkommando 8 ülikoolile kiskusid kaasa ka kirjanikkonna, eesotsas Gailitiga. „Vanemuises“ juhtus saksa ülikooli astunute ja eestimeelsete üliõpilaste vahel kokkupõrge, millest osa võtsin; ka kirjanikud olid tookord kaasa löömas. See aeg jättis nii tugeva mulje, et kirjutasin „Raeveski Reinu“, milles püüdsin ühte sulatada talulapse ja haritlase võitluse oma kodumaa eest.

Pärast iseseisvuse saavutamist on üliõpilaskond kauemat aega olnud loid, ega suuda kirjanikku millegagi mõjutada. Üliõpilaste vaimsete huvide tasemest olen „Olioni“ toimetajana saanud ebameeldivaid muljeid. Pakutakse avaldamiseks väga nõrku „teoseid“, mis näitavad, et autoril puudub kirjanduslik keskkooliharidus. Selles maitsevaesuses on süüdi enamik keskkooliõpetajaid: nad pole väärtkirjandust analüüsinud nii mõjuvalt, et noortest saaks kirjandusehuvilised haritlased. Ses suhtes oli vene keskkool hoopis parem. Praegu ei juhita meil vist küllalt tähelepanu ka teoste puudusile; igatahes noored ei tunne lihtsaimaidki kirj. vormi- ega stiiliseadusi

Tabavat kujutust üliõpilaselust pole meie kirjandus seni andnud. Mõjukalt käsitleda saabki vahest ainult mõnd üliõpilastüüpi. Jaan Pertil on üliõpilaselust nähtud läbi roosa lillekimbu. Kirsimägi on võtnud armetule paljastusele omaaegse korporanditüübi; raske on siiski öelda, kuivõrd see autobiograafiline teos on tabanud üldisemat tõde. Janno „Metsmeest“ võib pidada tusedaks raamatuks; temas käsitletud hõimuliikumist ma ei tunne, kuid autor on asjatundja üliõpilaselust. Omaaja akad. rahvast on kirjeldanud Tammsaare. Tänapäeva üliõpilaselust peaks kirjanduses igatahes jäädvustama need, kes selleks on häälestatud. Olen ise kirjutanud akad. elu motiividel novelle, mis küll seni avaldamata; isegi fašistlikku liikumist olen juba mõne aja eest käsitelnud novellis „Mustsärk“.

Praegu on minussegi nakanud teatrikirjanduse-tõbi. Võib-olla esinen draamaga „Turvas ja raba“, milles esineb üliõpilasi aegjärgust 1905—1918. Kujutan ses teoses 1905. a. ideedest mõjutatud noore inimese

võitlust kahe maailma: revolutsiooni ja kodumaa rahuliku arengu vahel. Revolutsiooni-ideede rakendaja leiab enda lõppeks rabast; inimesed on vaid turbastuvad taimed. — Teiseks on mul valmis komöödia värssides — „Õhuloss“. See riivab haritlaskonna illusioone ja ühe osa vilistlaskonna tõusiklust, nimelt neid, kes ei pörka tagasi maksustamast noorte kaasvõitlejate õhulosse.

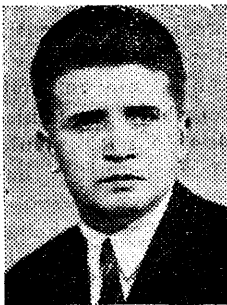
Arno Raag: üliõpilaselust on kõigiti ergutanud ja soodustanud otsest loomingut kui ka esseeliste



V. Adams.



A. Jakobson.



M. Jürna.

asjade kirjutamist (nii „Jakob Pärna“ puhul). Akad. seltskonnas saab tublisti mõtteid vahetada — siin tekib improvisatsioone ja viiteid, mis on kasutatavad kirjandusl. toodangus. Seni on neid äratusi saanud kasutada võrdlemisi vähe — kuna romaanide kujud ja meeleolud on sugereerunud aina lapsepõlvest, maalt, kodu ümbrusest. On küll kavatsusel kirjutada romaan Tartu üliõpilaselust saadud muljeist, nimega „Sää! kus Emajõgi voolab“.

Meie kirjanikest on igauks üliõpilaselust käsitletud oma vaatekohast: see elu ongi niivõrd mitmesopiline, et üldvormelit tema jaoks ei leidu. Seni pole siin huvitavat kuigi palju näidatud, välja arvatud vahest Janno „Metsmees“, mis annab viiteid huvitava suunas. Põhjalik romaan üliõpilaselust ootab alles kirjutajat. „Puhastustuli“ on omalaadi äärmus, elupõletamise kujutus; siiski on asjata sellele romaanile kallale tungida tema „ebamoraalsuse“ pärast; tema tegelaste edvistus on välja tõstetud — kuigi liialdades ja tumestades — tõelise üliõpilaselust segust.

Isiklikult tuttava üliõpilasingi kohta ei maksa kuigivõrd kõnekäänd, et nüüdne tudengrahvas ei tahagi midagi lugeda. Organisatsioonide raamatukogusid kasutatakse elavalt; ka on loetava kvaliteet küllalt kõrge. Väliskirjanduste suhtes teeb paljudele — eriti noorimale põlvele — raskusi keel; selle eest loetakse siis meie algupärast kirjandust ja tõlgendeid.

Oma kirjand. kavatsusist on mõl-kunud meeles mõndagi — esialgu võib vaid öelda, et „Mässuvaimule“ lisandub kindlasti II osa ja tulevikus peab teda viimistlema stiililt. See laialt loetav romaan pole nii ebakõlblas, kui mõnelt poolt kuulutatakse — tema kujud on võetud aina tegelikust elust.

Helene Ranna on parajasti saabunud Saaremaalt hetkel, mil intervjueriija esile kerkib. „Küllap ülikool on mu loomingut pigem takistanud kui soodustanud; kaht isandat ei saa korruga teenida. Igatahes pole akadeemiline elu mõjutanud mu maailmavaadet.“



H. Ranna.



E. V. Saks.



J. Schütz.



J. Semper.

Nüüdsele üliõpilasrahvale paistab küll kohvik lähemal olevat kui kirjandus. Kirjandusehuvilisi leidub üliõpilaskonnas arvatavasti sama protsendi võrra kui lihtrahva hulgas. Ei tunne ses suhtes varemata akad. põlve; vilistlased igatahes ei näi ostvat kirjandust. Kui eesti raamatut trükitakse 300 eksemplari, siis see häbi peaks suurelt osalt langema just vilistlaskonna arvele!

Üliõpilaselu on eesti kirjandus kujutanud vähe, möödaminnes. Ei saagi kergesti üliõpilasest pilti, mis selgesti eristuks elu muust miljööst: üliõpilane on seotud meie elu muude keskkondadega; üliõpilaskond on mitmekesine nagu iga teinegi inimühistu. Olen seisnud Tartu üliõpilaselust niivõrd kõrval, et ei saa otsustada, kas seda elu kirjanduses on tabatud. Isiklikult tuttavad üliõpilased teevad kõvasti tööd nii teaduskonnas kui ka teenistuse alal; üldisusel siiski näib huvide seas esikohal olevat lõbu — selle vastu ei tunne aga huvi mina.

Äsja valminud on mul 200-leheküljeline novell „Noorendamisrohi“ — sisu vähem pikantne kui päälkiri. Käsil on pikem teos, mille kallale asun töötama Tartus; see käsitleb ala ning probleeme, mida eesti kirjandus seni pole riivanud.

Edgar V. Saks, „Üliõpilaselu“ toimetaja ise, tagasihoidlikult loobub andmast intervjuud, kuid tähendab, et kasutab käesolevas numbris pikemalt ruumi oma seisukohtade ja suhtumiste avaldamiseks.

Johannes Schütz: ei või öelda, et akad. elu oleks mõjutanud loomingut. „Päris-üliõpilaselust“ pole õieti osa võtnud, kuigi juba keskkooliõpilasena organiseerusin „Akadeemilisse Spordiklubisse“. Siiski, poeetika loengud teritasid kriitilist suhtumist kirjandusse üldse, panid

mõtleva ja kirjanduses nägema paljudgi eriseiku.

Üliõpilasrahva praeguste kirjanduslike huvidega pole kontaktis; kuid on selge, et praeguses olukorras ei saa üliõpilast süüdistada leiguses ega seda leigust õigustada. Revolutsioonija haruldased huvide-elevused ei kordu enam — praegu on romantika tundengielust kadunud; ollakse sunnitud kõigepealt õppima ja kiires korras lõpetama. Loomulikult on üliõpilastest kirjandusega kontaktis ainult kirjandusteadlased; ülejäänuid leiguses süüdistada on alusetu. Kui meil tulevikus kujuneb normaalne majanduslik olukord, siis tõusevad ka vaimsed huvid.

Kuna ei tunne organisatsioonide elu, siis on raske otsustada, kas meie kirjanduses on kujutatud akadeemlust tabavalt. Siiski, A. Kurlents on „Loterii meetodis“ hästigi kirjeldanud teatud tegelikkude üliõpilaseltskonda; Janno „Metsmees“ tabab teatavat romantilist tagapõhja omaaegses üliõpilaselus.

Kavatsusel on meie viimaste aastate kirjanduse arengut vaadelda tema sõltuvuses ühiskondlikust elust; seda on meil seni tehtud vaid pinnapääselt. Kavatsusist ilukirjanduse alal ei saa rääkida, sest looming saagi ei lase end juhtida häistki plaanidest.

Johannes Semper, tegelik kirjanik — värssi ja proosa alal — kui ka teoreetik, kirjandusteaduse õpetaja ülikoolis.

„Akadeemilist elu on mul olnud palju. Peterburis õppimise ajal, 1910—1914, sain hoogu luuletamaks — kogu ajameeleolust ja huvitoitumisest kirjandusega. Ülikooli romaani-germaani osakonnas, kuhu kuulusin, osutasid kõik 30 üliõpilast kirjanduslikke kalduvusi; paljud — nagu Žirmunski — on hiljem saavutanud literaarse kuulsuse. Suuresti

õhutasid kirjanduslikke huve teaduskonna professorid.

Peterburi Eesti Üliõpilaste Seltsis asutati kultuursihilised ringid — 1. saksa nüüdiskirjanduse tundmaõppimise ring ja 2. eesti keele ring. Samas seltsis äratasin ühe kõnega „Noor-Eesti“ üle elava lainetuse. Tekkis poleemikat: osa liikmeid sumpatiseeris moodset kirjandust, kuna marksistid — „Ääsi tule“ mehed — suhtusid asjasse kritiseerivalt. Eesti ajakirjanduses levis teade, et „Neeva kaldal on tekkinud „Noor-Eesti“ eelkants.“

1915. aastal läksin üle Moskvasse arhitektuuri õppima. Säälseki EÜS-is oli huvi eriti kirjanduse vastu elav — peeti sellesisulisi kõnesid ja kantide ette teoseid. — Hiljem jätkusid minu õpingud Berliinis. Eesti ülikoolis olen päämiselt juhatanud stiilikursusi; see tööala on teritanud tähelepanelikkust kõigi sõnastuse-küsimuste vastu. Segase ja keerulise stiili ideaal, mida näit. tarvitasin „Noor-Eesti“ IV albumis, kirjutises „Lüürika ja meie aeg“, tundub praeguse arengu seisukohalt naiivsena ja võimatuna.

Tartu akad. eluga olen võrdlemisi vähe kokku puutunud — kuid otsustades õpetegevusest saadud kogemusi on üliõpilaste kirjanduslikud huvid õige elavad; kirjanduslike küsimuste vastu ollakse ses üliõpilaskonna osas väga tähelepanelikud. Muu üliõpilasrahva vaimsete huvide suhtes olen võhik — kuid mitte pessimist. Igatahes üliõpilaseltside ringkonnas ei olda külmad kirjanduse vastu.

Oleme jõudnud kirjanduse professorini endani, kellelt saadud sõnu tuleb siis kuulata erilise tähelepanguga. Gustav Suits saab oma juubeli lõppjärgus mahti vastata meie ankeedile isegi kirjalikult, et olla kindlustatud ajakirjanduslike fantaasiate vastu.

„Nagu homo sapiens väärtuste loojana ja otsustuste teritajana ei tarvitse olla civis academicus, nii ka andekas kirjanduslik inimene. Omalt poolt julgen siiski au anda ülikoolis õppimisele. Tõsi küll, saadud ära-

tuste, vaimurikastuste ja sõnadist-sipliini kasvatus eest ei võlgne ma isiklikult mitte niipalju tänu veneaegsele Tartu ülikoolile kui Helsingi ülikoolile. Säär õhutas mu kirjan-duskunstilisi harrastusi eriti profes-sor Hirn, Soome kuulsus — kuigi ta esimene eksamiküsimus oli masen-davalt pisiasjalik. Minu „Tuule-maad“ võib pidada motiividelt kui ka vormilt täielikult üliõpilasaastate kajastuseks — seda ta on enamal määral kui ükski muu kirj. teos Eestis.

Kuid pean tunnistama, et ka en-dise Tartu ülikooli kasvandikkude seas kirjanduse harrastus oli hästi elav. Tean, et see harrastus oli eriti virge kahe revolutsiooni vahel, s. o. 1905—1917. Kirjanduse lugemine tä-hendas siis otsekui mingi utopia vallutamist.

Ka Eesti iseseisvuse algaastail näis kirjanduse harrastusel meie noo-res akadeemilises elus olevat aktiiv-sem ja tähtsam osa kui praegu. Näib, nagu oleks nüüdsel kõrgema hariduse teed sammuval järelkasvul vähem utopiaid uskuda ja vallutada, nagu oleks praegune keskmine üliõpilaste enamik pigemini huvitatud osavast jalgpallilöögist, kui vaimukast mõt-tekäänust. Kirjanduse õpingud ja harrastused näikse kahanevat vähe-miku lemmikalaks. Aga mul on sel lemmikalal edasijõudjaist kiusatus öelda, et nad kuuluvad vaimsesse valimikku.

Käsilolevaist teoseist võiksin rää-kida kirjanduseteaduse alal: siin on mul ettevalmistusel „Eesti kirjan-duse ajalugu“ ja ilmumist jätkab osade kaupa „Eesti kirjanduselugu tekstides.“

Ado Säärirts, luuletaja ja „Lembitu“ aluse ning eeskuju avas-taja: „Kunstiliseks, intuiitiiv-seks loominguks pole akad. elust mulle äratusi tulnud. Küll aga on stiilistuudium aidanud viljelda paremat sõnastust. Ka võivad õpin-guist saadavad ilmavaatelised mõjus-tused anda ideed, tõuget uue ilukirj. pala loomiseks.

Teaduslikku, enam analüü-sivat tegevust ülikool muidugi vägagi soodustab, õpetades distsip-

lineeritult mõtlema. Meetod on pa-ratamatult vajalik nähtustele lähene-miseks, pretsiisidele tulemustele jõudmiseks — ilma selleta jääb kõik „koduküpsetatuks“. Liigne spetsia-liseerumus igatahes mõjub kunstili-sele loomingule tagasikiskuvalt. Olengi teadust harrastanud kauge-malt, üldisemalt vaatekohalt, et po-leks takistatud süntees.

Üliõpilasrahvaga on olnud vähe kokkupuuteid; kuid näib, et tuntakse huvi oma õppeala kirjanduse vastu, kuna ilukirjandusest minnakse ena-masti mööda.

— On koostatud käsikiri üheks luuletiskoguks, ja leidub juba mater-jali teisekski. Kirjastuses seisab 2 poemi: „Sulle, Marleen“, ja „Rin-gikäik“. Mõlemad mängivad Tartu olustikus, ja viimases leidub motiive akad. elust: üheks tegevustiku kesk-kohaks on ülikooli raamatukogu Toomel. On kavatsusel poeeme eepi-lises värsis.

Uurimuste alal on „Eesti Kirjan-duses“ ilmunud lõplik konspekt „Lembitu“ küsimuse kohta, kuna täies ulatuses esitan käsikirja Aka-deemilisele Kirjandusühingule.“

Heiti Talvik:

„Üliõpilaselu pole mu loomingusse otseselt mõjunud — kuigi enamiku oma luuletisi olen kirjutanud üliõpi-lasena. Enam on seda harrastust soodustanud Tartu kirjanduslik kesk-kond ja paremad raamatukogud. Muidugi tuleb ses suhtes arvestada eriti kirjanduseteaduslike õpinguid ülikoolis; need on viinud kontakti mõnegi varem mulle tundmatu au-toriga.

Pole suutnud sisse elada oma or-ganisatsiooni, kuigi sääl valitseb kül-lalt kirjanduslik õhkkond. Igatahes oli üliõpilaskonnas näiteks 6 aasta eest suhtumine kirjandusse elavam kui praegu, kus andutakse enam ot-sestele ülesannetele, õpinguile; see „tagasitõmbumine“ on üldine nähe kogu publikus. Praegune üliõpilane teeb oma otsekohest tööd kahtle-mata paremini, ega lange kõrvaliste — olgu siis ka vaimsetegi — huvide ohvriks, nagu seda võis sagedasti näha omal ajal.

Huvitavat laialivalguvat subjek-tivismi ohvrit, seesmiselt väärtus-

likku, kuid ühiskonnast irdunud ma-gistrit kujutab hästi Reed Morni „Andekas parasiit“. Seda tüüpi lei-dub meil tõesti palju. Hästi on esi-



Arno Raag.



Heiti Talvik.



Paul Viiding.



G. Naelapea.

tatud ka Betti Alveri „Valges va-  
reses“ magister — surnud leht oma  
enda tujuude tuules.

Oma kirjanduslikest kavatsusist ei  
saa rääkida, kuna nende teostamine  
rihub meeleolust.“

Paul Viiding, üks vastsemaid  
poeete „Loomingu“ parnassil: Aka-  
deemia mõju kirj. loomingsusse jaa-  
tan põhimõtteliselt kui ka isiklikult  
esisukohalt. „Üldharidus“ ei ütle  
palju — tegelikult alles spetsialisee-  
rumine võib teha inimese harituks,  
kasvatada rakendatavaid võimeid.  
Kirjanduseskipeab protežeerima täp-  
said teadusi; lüürika ei tarvitse olla  
vaenuline ei elule ega eksaktteadu-  
sile — lüürika pole üleaarune ka teh-  
nika juures! Tahaksin kihla vedada,  
et võidab tehnilise Euroopa ja vana  
luulelise vaimuvalguse süntees! —  
Need vaated on tulemus minu aka-  
deemilistist õpinguist — ja nende  
järgi näitab mu seni mitte just ko-  
gukas lüüriline toodang. Mis puu-  
tub üliõpilasel, siis seda pean enda  
pühul enam seltskondlikuks kui kir-  
janduslikuks küsimuseks.

Praeguse üliõpilasrahva kirjan-

duslikest huvidest arvan, et need on  
suuremad kui seda tavaliselt armas-  
tab ette kujutada too osa minu tut-  
vusringkonda, kes on ka üliõpilased.  
Miks mulle mitte tuttavasse ring-  
konda kuuluv akadeemlane vilistla-  
seks saades raamatuid ei osta, see  
küsimus jäägu „lahtiseks“!

Üliõpilaselu kujutus meie kirjan-  
duses pole kuulsusrikas. Kirsimägi  
on vaid tarvitanud üliõpilaskonda  
taustaks enda võrdlemisi naiivse isi-  
ku kujutamisel. Janno „Metsmehe“  
romantika ei tarvitse olla üles puhu-  
tud, kuigi käib erilise üliõpilaskesk-  
konna kohta; igatahes olen siin  
väiksem asjatundja kui autor.

Henrik Visnapuu: „Kuigi as-  
tusin ülikooli ja organiseerusin sel  
ajal, kus minu lüüriline looming oli  
elav — aastal 1917 — siiski ei või  
öelda, et ses loomingsus võiksin mi-  
dagi panna akad. õhustiku arvele.  
Aga meeleoluliselt üliõpilaselu mi-  
nusse kahtlemata mõjus — ja kasva-  
tas solidariteedi tunnet,  
mis tuli kasuks poliitilisis seigus ja  
kirjanikkonna organiseerumise pu-  
hul. Olen andnud lubaduse kirjutada  
ka üliõpilasluulet. Neid lubadusi  
olen väiksel määral täitnud näiteks  
lauluga „Pereat tristitia“, mis ilmus  
„Üliõpilaslehes“ ja lehe „Sakala“  
erinumbris sisalduva luuletisega  
„Otto Michelmanni mälestuseks“:  
see minu kaasvõitleja langes vaba-



H. Visnapuu.



A. Säärts.

dussõjas. Pääle selle olen paranda-  
nud mõningaid kantusi.

Viimasel ajal pole üliõpilaselts-  
konnaga palju kokku puutunud, kuid  
mulle tuttavais ringes näib tekkinu-  
vat tõsisem töömeeleolu. Selle põh-  
jal võib loota ka kirjanduslike hu-  
vide tõusu üliõpilasrahva seas.

Meie akad. elu pole käsitletud  
ükski meisterkirjanik — kõike on  
siin nähtud aina teatava aspekti all,  
toonitatud üliõpilase kergemeelsust,  
või on teda lõppeks ka idealiseeri-  
tud, nagu võib konstateerida Agnes  
Taari ühe näidendi puhul. Pole suu-  
detud kirjeldada üliõpilast „elulä-  
hedaselt“ — on viibitud idealistlikul  
platvormil, või enamasti näidatud  
idealismi à rebours. Me ei oma  
veel ehtsat kujutust meie üliõpilas-  
elust tema rõõmudega - muredega  
kui ka ideaalidega.

On valmimas luuletiskogu, mis il-  
mub vahest tulevaks jõuluks, ja on  
kavatsusel näidend. See saaks vas-  
tand „Madaam Sohk ja Poegadele“  
— komöödialiku ja traagilise ele-  
mendi proportsioonidelt, järelikult  
kujuneb enam draamaliseks. Väga  
võimalik, et tema tänapäevasesse ai-  
nesesse võtan sekka ka üliõpilas-  
noorsugu.

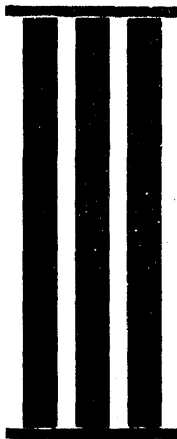
LOODUSE

# KULDRAAMAT

III sari (nr. 27 — nr. 39)

3312 lk. teksti, 299 ühe- ja 39 mitmevärvilist pilti.

„KULDRAAMAT“ on kõigist jõulukinkidest noorsoole kõige vaimustavam ja ühtlasi ka kõige kasulikum, sest see koosneb järgmistest headest ning huvitavatest teostest:



s a r i

<i>Karin Michaelis</i> . . . . .	<b>Bibi ja Ole.</b>
<i>Viktor Rákosi</i> . . . . .	<b>Noored kangelased.</b>
<i>Johan Fabricius</i> . . . . .	<b>Kippar Bontekoe laevapoisid.</b>
<small>Kahes andes.</small>	
<i>F. H. Burnett</i> . . . . .	<b>Väike printsess.</b>
<i>Anna Sewell</i> . . . . .	<b>Ühe hobuse elulugu.</b>
<i>Kaarlo Hänninen</i> . . . . .	<b>Laane kuningas.</b>
<i>John Bennett</i> . . . . .	<b>Puuris lõoke.</b>
<i>Hugh Lofting</i> . . . . .	<b>Doktor Dolittle.</b>
<i>Karl May</i> . . . . .	<b>Winnetou jälgedes.</b>
<i>Jules Verne</i> . . . . .	<b>Tsaari kuller.</b>
<i>E. Seton-Thompson</i> . . . . .	<b>Väikesed metslased.</b>
<i>Henrik Sienkiewicz</i> . . . . .	<b>Quo vadis?</b>

„Olen ka vägagi noor olnud ja mu süda on hüpanud raamatute ees, kui neid palju oli. Siis ei läbenud õieti ühtegi korralikult lugema häkata — ei teadnud kunagi, missugust enne võtta — kuni ärevus aegamööda vaibus ja võisid asuma tõsiselt lugema. Ning nüüd seda virna nähes, võpatas süda niisama . . . jätkub sellele põlvele ja ka järgmisele, need on kõik tõesti head raamatud.“  
K. A. Hindrey, „Vaba Maa“.

Raamatud on otse luksuslikult meie oludes välja antud. Päris lust on vaadelda ja nautida nende raamatute välimust. Ja kui veel raamatud lahti teha, siis avaneb päris üllatus, igaühes leidub kolm uhket värvilist ja terve hulk musti pilte. Kui need pildid kõik kokku koguda, siis saab päris tore pildigalerii. Tõesti ilusad ja maitsekalt välja antud raamatud!

Noored, lugege Looduse Kuldraamatut! Lugege, sest sealt leiute kõike seda, mis teeb teiegi nooruse õilsaks ja ilusaks. Lugege, sest neis raamatuis on kuldne elusisu ja õilsad taotlused. Lugege, sest neist romanest leiute oma mõtteile ja tundeile tiivad, mis kannavad teid ilusa ja aatelse elu maailma. J. Roos, (Tartu linna tütarl. güm. dir.) „Postimees“.

„Kuldraamatu“ kolmas sari maksab broš. 25 kr. kohemaksetavas rahas, 27 kr. järeilmaksuga (5 kr. tellimise allakirjutamisel ja 22 kr. osakaupa 5 kuu jooksul).

Üksiku raamatu hind broš. 2 kr. 70 s.

Raamatuid võib tellida ka köites: raamatukoguköide — à 40 s., paberköide — à 30 s.

„Kuldraamatu“ esimest ja teist sarja (nr. 1 — nr. 26) on komplektiiviisi saada veel piiratud arvul hinnaga 25 krooni sari.

Tellimisraha palutakse maksta K./Ü. „Looduse“ posti jooksvale arvele nr. 2055.

**K. O/Ü. „LOODUS“ — Tartus.**



# „NOOR-EESTI“

1933. A. UUDISTEUSED:

- A. Taar: **Naisvallavanem.**  
Komöödia 3. vaatuses. Hind 2 kr. 20 s.
- R. Roht: **Vastsed rajad.**  
Romaan. Hind 3 kr. 75 s., köites 4 kr. 50 s.,  
iluköites 5 kr. 25 s.
- O. S. Marden: **Edu saladus.**  
Hind 2 kr. 75 s., köites 3 kr. 25 s.
- Y. Karilas: **Vallutajaid, leiutajaid,  
avastajaid.** Hind 3 kr. 20 s., k. 3 kr. 70 s.
- O. Luts: **Tuulesellid.**  
Jutustus. Hind 3 kr. 60 s., köites 4 kr. 35 s., iluk. 5 kr.
- Fr. W. Foerster: **Oska elada.**  
Hind 2 kr. 40 s., köites 2 kr. 90 s.
- A. Teppan: **Seeniste lahendab kriisi.**  
Komöödia 4 vaatuses. Hind 2 kr.
- O. Luts: **Kuldsete lehtede all.**  
Mälestusi V. Hind 4 kr. 25 s., köites 4 kr. 75 s.,  
iluköites 5 kr. 75 s.
- Ed. Laaman: **Demokraatia ja dikta-  
tuur.** Hind 1 kr. 45 s.
- A. H. Tammsaare: **Tõde ja õigus V.**  
Romaan. Hind 6 kr. 75 s., köites 7 kr. 75 s., ilu-  
köites 8 kr. 75 s.
- R. Roht: **Võitluse teel.**  
Romaan. Hind 4 kr., köites 4 kr. 75 senti, ilu-  
köites 5 kr. 50 s.
- R. Gabrel: **Tempelmaksu seadus.  
Parandusmaksu seadus. Lõit-  
vude seadused. Kohtumaksude  
ja -kuude seadus.** Hind 2 kr. 75 s.
- H. Haljaspõld: **Väike võõrsõnastik.**  
Hind 2 kr. 75 s., köites 3 kr. 25 s.
- J. Ainelo: **Eesti keele õigekeelsus-  
reeglid.** Hind 2 kr., köites 2 kr. 50 s.
- P. Voolaine: **Maajumala poig.**  
Rahvanaljand 3 vaatuses. Hind 1 kr.
- O. Luts: **Tagahoovis.** Jutustus.  
Hind 4 kr., köites 4 kr. 75 s., iluköites 5 kr. 25 s.
- G. Suits: **Aastate aknal.**  
Valik luuletisi. Hind 3 kr., iluk. 4 kr. 25 s. snt.
- K. A. Hindrey: **Kill Martuse lihavõtted**  
Noorsoojutt. Hind 2 kr. 45 s., köites 2 kr. 95 s.
- M. Mõtslane: **Kevadised vood II.**  
Jooni ja märkmeid ühe talu elukäigust.  
Hind 4 kr. 50 s., köites 5 kr. 25 s., iluk. 5 kr. 75 s.
- M. Metsanurk: **Mändide all.**  
Jutustus. Hind 4 kr., köites 4 kr. 75 s.
- C. Collodi: **Pinokkio.**  
Puunuku seiklusi. Hind 2 kr. 50 s., köites 3 kr.
- H. Ch. Andersen: **Muinasjutud I.**  
Valik muinasjutte. Hind 1 kr. 45 s., köites 1 kr. 95 s.

Neile, kes raamatute hinna rahas või postmarkides kirjastusele saadavad, saadetakse raamatud postikuludeta kätte. Lunas 25 senti kallim.

Noor-Eesti kirjastus — Tartus, Rüütli 4.

## TARTU

## MAJAOMANIKKUDE

## PANK

ASUT. 1923. a.

SUURTURG 7,  
OMA MAJAS,  
KONETRAAT 6-50.

Võtab raha hoiule ja annab laenusid mitmesuguste kindlustuste vastu. \* Panga juures asuvad: I-järgu komisjonikontor ja Esimese Eesti Kindlustusseltsi „MAJA“ osakond. \* Pangas saadaval rahakorrajatele hoiukarbid. Pank on ühistegelise rahasutuse ja tema tegevuse eest vastutavad majaomanikud ja taluperemehed.

JUHATUS.

A/S. Prov. Jul. Lill Tartu

PARFÜÜM  
EAU DE COLOGNE

KREEM  
PUUDER



KREEM RASVATA

Soovitame kõrgevääruslikke iluravi vahendeid:

Regina-kreem  
rasvata

Regina-puuder  
Regina-lõhnaõli

UUDIS!

Regina Eau de Cologne

A/S. PROV. JULIUS LILL

Rüütli tän. 10.

Narva tän. 6.



**Heiti Talvik.****Legendaarne.**

Üle heliseva luiteliiva  
keerleb kajakate legendaarne lend.  
Üle virvendava valge liiva  
matkan ma, käekõrval väike vend.

Vahupärleid ritta lükib meri,  
hiilgab, hõbetab neist kogu rannaviir.  
Lainte rütmi kajastab mu veri,  
igas libles hullav päiksekiir.

Tunnid helepalgsed pikka kaovad,  
pikka läände lookleb raugust õhkuv rand.  
Vennakesel silmad kinni vaovad,  
käies väsinuks jääb väike kand.

Aga kõrgelt nägematu käsi  
hoiab hellana meid õhulisel teel.  
Astu, vennakene, ära väsi,  
rõõmsad ended ootavad meid eel.

Näed neid sinirünkaid mere taga,  
sinna manitses meid ükskord isa hää.  
Pilved vestlevad sääl jumalaga,  
kuldne valgus luilab nende pääl.

Tule, tule! Üle valge neeme,  
läbi helge päeva virvendab me rand.  
Sinna kaome, rinnas kuldne seeme,  
igavese päikse võrsuv and.

**Flirt.**

Teil' näib vist, et mu käsi ainult mängis,  
poolkogemata puudutas Teid pihast.  
Kuid ainult palakad mu jahtund süngis  
Teil' teaksid kõnelda mu hullust ihast.

Oo, virmaliste värin jäätund hingis,  
kus närbub kõik, mis meelte muljeid usuks,  
kus õõnsa flirdi sädelevas ringis  
me noorus klirisedes langeb rusuks!

**Otsitakse nupukat meest.**

Kes on kirjanik?

Pole parata, see küsimus kipub nüüdseil nigerikel aegadel ikka tige damalt päevakorrale. Ja on väga raske sellele vastata. Meie mõõdu puude ja isiklike arusaamade järele näib nii, et kirjanik on see, kes enast selleks nimetab.

Lihtsalt: olge nii lahked, olen kirjanik, pange loorberipärg pähe ja... noh, muidugi: andke kulkast toetust.

Aga kui nii mõelda ja ajukesi heietada, siis näib, et säärane mõõdupuu oleks nagu pisut nigerik. Antagu andeks, teinekord nagu ei tahaks uskuda, ei võta vedu südame all. Inimene käib küll kõrvekuninga näoga ringi, tindistatud paberid taskus, nimi trükitult ilmunud, aga sina ajad säärasest ühe külljega mööda ja tõmbad krae üles.

Ei usu, et on kirjanik.

Teisel inimesel aga on säärane väljanägemine, nagu kaupleks ta kiludega või veaks ringi võruvorste, mitte kriipsu auväarsusest, mitte jutti kõrgest vaimsusest — aga sa

usud kohe, et on kirjanik. Oled kas või ainsama raamatu tema sulekünnilt lugenud, aga sul on põrumatu veendumus, et vaat, kirjanik seejase ilpab seal üle tänava.

Ütled: kirjanik ja tead, et on kirjanik. Küsimata sellest, kas ta ise on end säärasena kuulutusefulbale seadnud või mitte.

Millest niisugune muljete ja hinnangute veidrus?

\*

See on juba sellepärast väga sant ja keeruline probleem, et iga teise elukutse või kuuluvuse tunnusmärgid on vaidlematud.

Kui nimetad üht härrat kingse-paks, siis on see ka kindel nimetamine. Kõigile kodanikele ühtmoodu. Kui inimene teeb saapaid, on teinud oma meistriksamid, siis ei tohi tulla keegi irisema ega irvitama: mis kingsepp see on, see on hoopis pottsepp. Säärane suhtumus on juba insinuatsoon, mis kälib rahukohtu alla.

Voorimehe juures ei kahtle samuti keegi, rätsepa juures kah mitte. Pastorgi on kindlavormiline amet, millest ei tohi keegi üht külge pidi uskumatuna mööda kõndida.

Aga kui sama pastori kohta öeldakse, et ta on ka kirjanik, siis lähevad kahluselätted südames valla. Ühed arvavad, et on, teised hoiavad naeru tagasi.

Kus on siis mõõdupuu?

\*

Too mõõdupuutus ongi selle põhjuseks, et kirjanikud kõige rohkem kaklevad ja kõige rohkem üksteisele jala tahapanemist harrastavad.

Siin pole meistriksameid ega selilitentaameneid. Ei ole objektiivset ametimäärajat. Igaüks on enese määraja, ise oma ameti tegija ja siis on kohe sääredkargajaid enam kui tarvis: mis kirjanik see mees on? kas ta pole mitte pigemini saiategija või veovoorimees? iga apteeker tikub literaadiks?!

Varem oli nagu pisut kergem: kes kuulusid E. Kirjanike Liitu, neid sanktsioneeriti enam-vähemgi kirja-



## Märkmeid eesti raamatuillustreerijaist.

ööbiti eesti kirjanduse arenguga on eesti raamatu esteetiline külg edenenud, omandanud isikupärasemaid jooni ja avaldanud rohkesti stiilisi muutusi. Seejuures pole alati trüki ilmunud kirjanduslikud tooted kooskõlastatud raamatu välimusega. Olenes see suuresti meie väiksest valikuvõimalusest — nii raamatu kaunistamiseks tarvitavate materjalide kui ka suuteliste inimeste puudusest.

Kuid see sageli esinev ebakõla raamatu välimuse ja sisu küsimuses on tingitud asjaolust et raamatu esteetilisest külge võib lahendada iseseisva illustratsiooni-materjali kaudu, millel polegi otsest seost tekstiga. Nii leiame sageli graafiliste teoste kõrval, mida vahenditult on val-

mistatud raamatu kaunistamiseks, töid ja iseseisvaid kompositsioone, maalide ja skulptuuride reproduktsioone ning foto klišeid, mida mahutatakse trükitootesse mitmekesistamiseks. Seetõttu esinebki varasemais eesti trükitootes kunstilisest küljest ja tehnilisest lähtekohast vaadatuna kõrgema tasemega illustratsioonimaterjali kui teksti osas. Kuid neil juhtudel ei tule illustratsiooniküsimuses mõistagi vaatlusele eesti raamatu graafika selle mõiste lähemas tähenduses, vaid küll eesti raamatu illustratsioon laiemas kultuuriloolises mõttes, vaatamata tegija rahvuslikule päritolule, teaduslikule suhtele teksti jne.

Eesti trükitoodete illustratiivne külg arenes juba möödunud sajandi esimesel poolel tunnustatava tasemeni. Allikad, mille mõjudel meie trükitoodete tarbe-

graafika arenes, viivad tihedalt meid Tartu ülikooli ajalukku. Need olid peamiselt mõjud ülikooli esimeselt graafika- ja joonistusõpetajalt prof. K. A. Senffilt, mis viljeldasid kogu XIX sajandi esimesel poolel trükkunsti arengut Tartus. Otseses seoses eesti raamatu illustratsiooniga on Senffi õpilase Fr. L. v. Maydelli tegevus, kelle juhatusel on teatavasti õppinud mõnedki eesti päritoluga graafikud — puulõike tehnikas. Tähelepanavalt viimse rühmkonna ja G. Fr. Schlateri teenetesse kuulub eestikeelsete kalendrite illustreerimine möödunud sajandi keskel.

Üks esimesi eesti puulõike harrastajaid oli C. R. Jakobsoni vend E. M. Jakobson, kes illustreeris enamiku Jakobsoni väljaandeid ja lugemikke. Kuid üldiselt peab märkima, et sajandi teisel poolel arenev eesti raa-

meheametis olevaiks. Oli ju muigamist ja turjakehitamistki siingi, aga pisukene selgus ikkagi valitses.

Viimased ajad on aga tolle tsunfti autoriteedialuseid tugevasti kõigutunud, uusi kirjanikke on enese rüütliks lõõnud terve sadakond ja kõik on hoopis segamini.

Jala tahapanemine on võtnud jällegi jämeda otsa oma vihasesse pihku.

\*

Ega muud pole karta, aga kahju hakkab vaese kulka pärast. Oli ta juba ennem nigelakene ja nükitsuste tallermaaks, misuke kondiväänamine nüüd veel lahti läheb!

Ja sellepärast tahaks kangesti, et keegi leiaks mingi kindla mõõdupuu, mille järele saaks selle kirjanikuameti kuidagi vormi valada. Kogu eesti rahval oleks kergem hingata ja kirjanikele enestelegi oleks seadsam.

Kes oleks niisugune nupukas mees?

Tiit Koterman.

## August Jakobson.

### Sakslaste tulek.

Katkend romaanist „Üheksas laine“.

Kaks sõpra peatusid kuulutustulba juures, mille ümber oli kogunenud rohkesti uudishimulisi. Üks kübaras naine seletas, et siia olevat üles kleebitud eestlaste staabi teadaanne kõigile kodanikkudele, milles nõutavat korda ja soovitatavat rahulikku meeli. Kaupmehed olid poeukseks taas kinni pannud, vahtides hirmunult hoovisülgavustest või värvatühemetest, julgemata minna liiga kaugele oma varandusest, paaris kohas võis seletada tuules lehvivaid võõraid lippe: äkki olid paljud hakanud rääkima vaenulise riigi keelt, kädistades hästi valjul häälel, nõnda et seda võidaks kuulda kaugemalegi. Kummalisi, kahvatute nägudega vanu naisi ja uljalt kikki kammitud hallide vurrudega härrasid liikus ükskhaaval kui ka salkadena, kes toetudes luitunud vihmavarjule, kes raudotsaga kepile, kes abistatuna koguni oma teenijast, Ot-

saesistele surutud sulgedega jahikubarad, mida polnud nähtud juba sõja algusest peale, hõljusid uhketena karvaste papahhade kohal, eraldudes neist järsult oma kiivriliku teravusega.

Ajalehetoiemuse akna juures kohetasid sõbrad paari tuttavat linnameest, kelle külmast hõõguvad näod rääkisid kauasest ringihulkumisest. Jah, nad ootavat siin juba hommikust saadik, hehe, ütles lühikese kasvuga potsepp, küsides kohe paberossi. Ja selle süüdanud, ütles ta kange kõha pärast lüksudes:

— Meie... tegime targasti... Passisime kordamööda. Sest näha peame igatahes seda kadakate paraadi saama... Siis hakkas meil külm ja üks meist läks minu kojamehest-venna juurde soojendama... Ja kui see üks oma kere hõõguma sai, siis läks teine ennast soojendama. Hähähä... Eks

matukaunistus oli loomingulises mõttes väheütlevalt, kuna rakedati just algava eesti päritoluga raamatukaunistajate poolt peamiselt võõraste motiivide ülekannet ja plagiaati. Tihenev ajakirjanduslik tegevus sajandi lõpul lisas küll arvult illustreerijaid eesti trükitoodete alale, aga jättis iseseisva kunstipärase loomingulise tegevuse suhteliselt sööti.

Eesti raamatu välimusele nõudlikku rõhku hakati panema aga alles Noor-Eesti ajastul. Sellest ajast võime kõnelda kui kunstiväärtusliku loomingu tekkimisperiodist raamatu illustratsiooni ja raamatu välimuse alal. Tähtsamaks kunstnikuks, kes asus eesti raamatu välimuse viimistlusele, tuleb salgamata pidada Kristjan Rauda. Nagu Kr. Raua teened kogu meie kunsti ja rakenduskunsti alal avaldusid rahvapäraste, etnograafiliste motiivide rakendamises, nii ka raamatukaunistamise alal lõi ta rea tugeva isikupärase tunnetusega ornamendilise etnograafilisi motiive ja sümbolilikke

kompositsioone. Veel tänapäev on Kr. Raua kaunistatud Juhan Liivi luuletuskogu aastast 1910 Noor-Eesti väljaandena paremaid eesti illustreeritud trükitooteid.

Kr. Raua kõrval teotses terve rida teisigi eesti kunstnikke Noor-Eesti raamatukultuuri välise ilme tõstmiseks. Neist mainitagu kas või sääraseid, kui N. Triik, A. Tassa, K. Mägi, E. Obermann ja R. Nyman, kes kõik eranditult on vinjettide, initsiaalide ja kaanelehtede palge ning illustratsioonide valmistamisega kaasa aidanud eesti raamatu välimuse tõusuks. Enamik mainituist on teotsenud n. n. uusromantilises suunas, osati, nagu Triik ja Obermann, rõhutatades sisulist külge, ainet, osati nagu Mägi rõhku langetades vormilistele ülesannetele.

Revolutsioonile järgnev ajastu „Siuru“ kirjandusliku rühmaga lõi ka illustratsiooni ja üldisese raamatuvälimuse uut elavust ja siirast mitmekesisust. Nagu kirjanduseski „Siuru“ jätkas „Noor-Eesti“ traditsioone, elustades

neid tugevama individuaalse lopsakuse, ajakohasuse ja välise efektiga. Nii kandis ka A. Vabbe — tüüpiline Siuru-ajastu raamatullaustaja — uue, kerge, poolabstraktse ja meelelise varjundiga raamatu kaunistuslaadi. Olulise rikastava momendi andis Vabbe raamatukaunistuse laadis eriti tehniliste, taidurlikkude võtete esiletõstmine.

Iseseisvuse ajastul oli tähtsamaks lisanduseks raamatukaunistuse alale E. Viiralti looming. Õieti ongi Viiralt esimesi eesti kunstnikke, kelle loominguline põhitöö on suunatud graafilisele toodangule selle ala kõige otsemas mõttes. Ta tehniliste võimete mitmekesisus, vormitugevus ja erakordselt arenenud joonistuslik and on annud meie graafikale kaugelt üle kodumaa piire ulatuva väärtuse. Kahju vaid sellest, et Viiralti toodang eesti raamatu illustratsiooni suhtes kuulub peamiselt ta varemase loomingu ajastusse. Viimased aastad, õieti juba aastakümne, on Viiralt töötanud Pariisis, ilma et kodumaa

te kaegi ikka, mihuke si linte täna siin liikumas on...

— Aadu tahtis paarile juba nalja teha... Ma keelasin ära... ütles endine linakaupmees, kergitades edevalt oma punast lõuahabet.

Isa Luuguse aga küsis:

— Nii et... ei ole veel näha midagi...?

— Iga minut võivad nad paistma hakata, seletas pottsepp ja naeris jälle põhjusetult. — Ma kuulsin just praegu, et ühest kirikutornist pidavat mehed neid passima. Lähenevat nagu tirtsude parv. Kogu maantee olevat täis nende salku ja moonaregesid. Ja tulevat nad koguni kolmest küljest... Vaat siit, ja siit, ja siit... Jummal olgu tänatud... Nad olid sii\* kamba kokku võtnud ja Annamõisa parki läinud. Noh, te teate ju, et seal oli ülevälendust patareid. Kiskunud teised sigudikud suurtsükliku kestadel tontega tagant... Ja kraapinud sealt püsirohut. No on tõesti päris ehtne püsirohhi. Mitte see kollane, vaid see must... Ja jõest olid teised välja

õngitsenud veel paar kinzaaligi... Noh, liigume edasi... Vilu hakkab seistes...

Pöörduti vasakule. Ja edev linakaupmees ütles:

— Lollid... kes läksid välja selleks, et otsida püsirohut ja kinzaale. Aga targemad tegid hoopis nõnda, et ootasid paraja aja, mil eestlased ei olnud võimu aitade juures veel endi kätte võtnud... Venelased müüsid rubla või paari eest maha terveid suhkrukotte... Igaüks oma puuda viis või kuus. Ja saapaid lainetas uulitsatel nagu merd. Mõni mees kahmas süle täis... Ja muudkui laskis jalga, et uuesti tagasi tulla... Aga togukesed hakkasid jalga proovima... No eks mõned jäänud niiviisi ilma endagi omadest... hõhõhõ... Minu majas elab kolm venda... Nad on alati hakkajad nagu naasklid... Ja nüüd, kui see algas, läksid nad välja nagu röövlid Petlemmast... Ma ise nägin vanemat, kes tõi...

Kuid ta kõnevoolu katkestas äkiline tõuge, mis näis edasi anduvat piki uulitsat. Otsegu tugev võpatus oleks joosnud läbi rahvahulga, läbi majadegi, läbi pikkade plankaedade, mille pehkinud laud pragisesid ootama-

tust survest. Ning suust suhu jooksis erutav teade, sundides pea kõiki pöörduma ühes suunas:

— Tulevad... tulevad...

— Mis...? Kust kohalt? küsiti.

— Näe, näe, näe... on küll, on küll! karjuti kustki taamalt, ehkki polnud veel näha ainuski oodatavat.

— Loravad... muud midagi... ütles Männiku Otu halvakspanevalt.

Kuid just samal hetkel hakkas kuskil mängima pasunakoos. See oli mingi juubeldav, kriiskav võidurõõm, mis näis väljuvat härmatunud vaskpillidest, kaikus läbi külma õhu ja põrkas tagasi seintelt ning müüridelt. Keegi ütles isa Luuguse selja taga, et need olevat neetud parunid ja kadakad, viimaste sabarakud, kes tervitavad oma suguvendi. Mõõda hobuse- teed kihutas joosta kaks edesi viimmas vanakest, toetades teineteist kaenla alt, rohelised kukesuled rõõmsalt lehvimas pikkamisi lõunasse pöördavas tuules.

— Neil... on nüüd kiire... Eile ei julgenud näolapikestki uulitsale tuua! siunas paks turunaine, viibates karvase muhviga.

Ja üks tüdruk ütles:

— Näe... mis nad tegid!

trükitoodete tekkimisel võimalik oleks olnud teda lähemalt rakendada.

Umbes aastast 1923 on meil raamatukaunistamise alal taotletud ka konstruktivistliku ja kubistliku kunstisuuna vorme. Kuigi on raske väita sellesse suunda kuuluvate raamatuillustreerijate väljakujunenud omapära loomingu, on selle esinemine lisandunud siiski väärtuslikku mitmekesidust eesti trükitoodete välimusse. Neist väärivad tähelepanu J. Vahtra illustreeritud raamatud peam. Noor-Eesti kirjastuselt, siis — M. Laarmani tööd jt.

Kuid äsjamainitutege seoses nimetatagu P. Arenit, kelle produktioon on rikkamaid raamatukaante alal. Temale iseloomulik dekoratiivne vormikäsitus on avaldunud vägagi lahkumisevõimelises joontes, kuid oma üldmuljes ta on annud mingi dekoratiivse ekspressionistliku kaanekäsitluse meie raamatu välimusele.

Nooremaist, kes püsivamalt näib peatuma jääma tarbe- ja eriti raamatukaunistuse ülesannete juure, on tähelepanuväärsem H. Mugasto — osavate tehniliste puht-graafiliste võetega ja pideva maitsearenguga. Mugastol näib olevat eeldusi omandada peagi meie nüüdisaja graafiku parem nimi ja täita osaltki seda tühikut, mida tekitab E. Viiralt äraolek Eestist.

Kuid oleks tarvis märkida meie tänapäeva raamatu välimuse arenemises üht ähvardavat nähet. Aastast aastasse avaldub rohkem sümptoome selleks, et kirjastused ei hoolitse nimekamate ja paremate kunstnikkude juuretõmbamise eest trükitoodete väljaandel. Tingitud on see nähe kindlasti sellest kokkuhoiu vajadusest, mis ennast igal alal, teravamalt aga just kultuuri alal, rahanappuse tõttu tunda annab. Aastaid leidub selle tagajärjel mõningate kirjastuste väljaandetele vaid käärilõike kaasi, raa-

matukaasi, mida valmistatakse välismaa žurnaalidest väljalõigatud piltide kaudu. Selle olukorra kestmine mõjub salgamatult laostavalt meie endise pideva omapärase raamatu välimuse tõstmisele ja arengule. Ja vaevalt on õieti arvestatud ka sel juhul raamatu välimuse maitsekat mõju raamatu ostjale, kui mitte arvesse võtta täiesti maitsevaesele ostjaskonnale tähelepanu juhtimist, mida säärane talitusviis ehk taotleb.

Lõpuks tõstaksin päevakorda ühe küsimuse.

*Ex-libris!* Meil on palju haritlasi, kuigi mitte ülirohkesti, kel on raamatuid ja omavad koduse raamatukogu. Eriti just akadeemilises peres. On sobivamaks märgiks raamatu omanikule raamatusse kleepida oma isiklik *ex-libris*, raamatu omandamismärk. Sellele on seni vähe pühendatud tähelepanu ja meil on *ex-libris*'e omanikke sõrmil üles lugeda. Raamatute kaotsi-

Isa Luugus pöördus osutatud suunda ja juhtus just õigeks ajaks, et vaadata vihast paisuva südamega pealt, kuis teine härradest peksis tudiseva habemega taadikest, kes püüdis kaitseda end hoopide eest, kahe pea kohale tõstetud käega. Küllap ta oli vist tõttajatele teele sattunud, nende jooksu takistanud, neile jalgu jäänud. Punased voldilised näod olid täis üleolevat viha, halli silmad vidutasid härjalikus tigiduses, tohutu pikad ahvikäed vehkisid kuppjalises käreduses. Ja tiheda reana voolas talvepäeva hallusse saksakeelseid vandeid, mis vihastasid ja surusid vere põskedesse.

— Ena... kus lojused ikka! ütles turunaine. — Või peksavad teist kodanikku. No mis sa ütled kuraditele... Mehed, lõõge nad maha... enne kui nende ihukaitsvagi päralt jõuab...

— Oksa... lurjused, hüüdis lõhkise mokaga tööpoiss, imedes suunurka kinni kuivanud vilkajuppi.

Keegi, keda isa Luugus ei ulatunud nägema, karjus üle teiste peade:

— Hõi... teie... metsloomad! Kas te jätate selle saksa rahule või ei jäta. Urjuhh, hullud koerad... Ei enamlastel olnud vale midagi, kui nad tahtsid sihukesti tõpraid seinä äärde seada. Näete nüüd, mis nad teevad!

Ja korraga tundus, nagu oleks venelaste lahkumisest kahju koguni paljudel, mitte ükski tol vandujal.

Kogu aeg aga nihkuti muusikahelidele vastu, mindi nendele aina lähemale. Trumm mürtsus, vaskpillid mõirgasid, väike trumm põrises kiiresti ja ägedasti. Võis nagu kuulda inimhääli — huikavaid, kilkavaid, kriiskavaid, jorisevaid. Kuski läheduses pidi keegi vaimustatult kisendama, kõigest kõrist ja kõigest jõust. Siis aga ütles too jässakas linnaproua, kes ruttas kogu tee Männiku Otu ees, takistades seda edasi minevast:

— Noh, seal nad ongi.

Taanduti kiiresti kõnniteedele, peatuti, vahiti ammuli vajuvate suudega. Jah — tõesti — seal nad olidki, Rahulikkudes sirgetes ridades ilmusid nad uulitsanurga varjust nähtavale, vesihalli nelinurgana litsusid nad endid piki tänavat ülespoole, raskel sammul oma lühikeste säärsaabastega vastu uulitsasillutist virutades rühkisid nad edasi kahe tiheda inimüüri vahel. Oma tohutu suurte seljakottidega ja ümmarpõhjaliste kiivritega, mis varjasid suurema osa otsaesisest ning silmadest, sarnanesid nad ränkade sõjamasinatega, kindlasti mitte inimestega. Kõrvaltvaadatuna näis,

nagu oleksid kõik nod hallid read raskelt edasi kaldu langenud, otse nagu suured loomad, kes veavad vaikides nähtamatut koormat.

Tõepoolest — neis võrdsete vahe- maade järele mööduvates rühmades oli midagi sellist, — ääretult võõrana tunduvat ning ebanormi, — mida polnud märgatud vae sõjaväes veel kunagi seni. Otsegi kägistavalt külm, halastamatu hõõgumine oleks väljunud tollest hallist laviinist — kuri tahe, mis ei tunnusta ühtki teist õigust peale enda õiguse, ühtki teist kannatust peale enda kannatuse, ühtki teist soovi peale enda soovi. Tige ükskõiksus peegeldus nii meeste nägudel, ohvitseri hiigelsuure hobuse jämedatel jalgadel, tihedal pussidemetsal, mis helkis sinakalt pilves ilma tuhkjast valguses. Ja mida enam voolas mööda neid kitsanoolisi, ainult harva oma suurte sõjakivrite valjust piidlevaid terashalle mehi, seda sügavam vaikus langes üle vahtiva rahvahulga, kuni polnud viimaks kuulda midagi muud, kui vaid astuvate jalgade korrapärasest tüminat.

— Jumal... kui palju..., sosistati isa Luuguse selja tagant.

Siis puhkesid kirikukellad korraga heledasti lööma.

August Jakobson.

mineku, samuti *ex-libris'e* kui isikliku raamatumärgi arendamise mõttes tuleks meil tõsiselt hakata propageerima haritlaskonnas *ex-libris'e* soetamise vajadust. *Ex-libris'te* tootmise alal on meil teotsenud rida andekamaid kunstnikke, eestkätt samad, kes teotsenud just raamatukaunistamise alal, ja jääks soovida, et meie eesti raamatute harrastajad mõtleksid lähemalt ka oma isikliku raamatumärgi loomisele ja astuksid selle tegelikult läbiviimiseks mõne meie graafikakunsti kunstnikuga ühendusse. Kulud, mis sellega seotud, ulatuvad ju ainult 20—30 kroonini, et saada jäädav kaitsemärk kogu oma raamatukogule.

Rud. Paris.

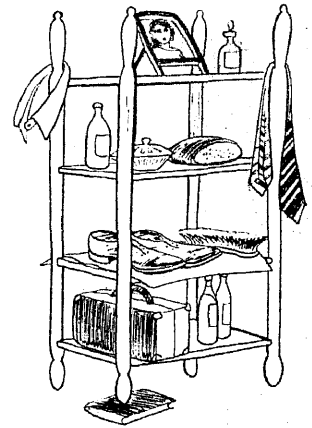
### TUDENG JA KIRJANDUS.



„Mis te soovite, noorhärä?“

„Kas te võite öelda, kuhu see koloniaaläri kolis, mis siin varem oli.“

### TUDENGI RAAMATURIIUL.



REBASTE LEND.

## Mõtteid Nobeli auhinnast.

Nobeli kirjanduslik auhind on välja jagatud ning kõik tähtsamad eesti kirjanikud maha magatud. Kuid see on ju alati olnud meie saatus, et jääb mängimata see viimane vaatus. Kui arvatakse, et meil Nobeli auhinna väärilisi mehi pole, siis on see kahtlemata eksitus ja vale. Kõige õndsam on muidugi see mees, kes pole kirjutanud ridagi, sest sellisel onkiil pole ka kaotada midagi. Selline mees ei kiru välismaa kirjanduslike asjatundjate erapoolikust, vaid osutab hulga tõhusamatel elualadel hoolikust.

Kuid neil, kes kiruvatena uidavad ringi eesti väikestel olümpidel ja parnassidel, on karvad turris nagu ärritatud kassidel. Põlgavalt kõnelevad kehvast olemise hinnast, õhkaavad luuleliselt sügavast rinnast ning unistavad ülemaailmse tunnustuse kaugest linnast. Mis oli, olgu toodud näiteks, Gailtilil viga? — selliseid mehi võib oodata terve iga! Ta pole küll loonud ühtki surematut ballaadi, kuid ta on sehkendanud valmis „Nipernaadi“. Kuid et seni ilmumata „Isade maa“, siis võib ka mõistatada ja arvata, miks Ivan Buninile oldi sunnitud andma võidu-

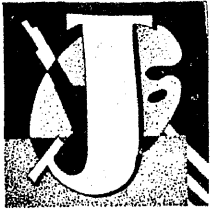
pärg, kuna selle saamiseks ometi ju mõne meie mehe käes pidi olema järg! Kindlasti on liigutatud südamest iga luulearmastaja koolijüts, et pidi Nobeli auhinnast jääma ilma Johannes Schütz. See noorur ju rühib kõigest hingest, laaditud kõrgeimate tunnetiste kõrgepingest, elab riimidest päevast päeva ning oli viie krooni eest sunnitud tooma turule oma inspiratsiooni valu ning vaeva. Ning edasi — palun veenduda selles töigus, et meie rahvuslik suurteos on Tammsaare „Tõde ja õigus“. See on eestluse jonn ja rühi piibel ning testament. Sellelt positsioonilt ei kõiguta „Tõde ja õigus“ ühegi kadedusega laaditud tegelase argument. Kuid meie suursaavutustel lasub vana vanne — keegi meie kirjanikke välismaal, eriti aga Rootsis, ei tunne... Lõpuks — ega's Jakobsonilgi ole viga, kuid kõigi nende esiletoodud väidete taga seisab suur „aga“. Gustav Suits ajas omal ajal väikese Eesti Euroopaga karvupidi kokku, müristas sõjalugu ja pistis tulle Noor-Eesti aegadel vaikse kirjandusliku hingitsemise takku, olles meie tunnustatuid tihtureid ja euroopaliku orientatsiooni sihtureid.



„Ära püüa salata midagi, rebane, grimm maha — oled sisse kukkunud.“

Kuid et ta Eestile andis oma pärisosa, siis Euroopas ei hakatud tema pärast laiutama käsa ning rahvusvahelised suurused on ammugi Suitsu pärast matnud maha oma tusa. Marie Under on loonud suurepäraseid sonette, olles mitmes tükis välismaa parematest sonetikupsetajatest ette. Kuid ta jäi meie muusaks oma pitsivahus, millepärast Nobeli auhinna määratud ei sega teda loomisrahus.

Oleme väike rahvas, kes oma kirjanduslike suursaavutustega ei suuda kogu maailma soojaks kütta ega paremaid positsioone suurrahvaste ees sisse võtta. Oleme uhked oma suuruses ja omapäras, soeneme, hõõ-



## Tänapäeva kunstihuvidest.

Uba aastaid, kui meil kunstiküsimusist kõneldakse kas üpris vähe või mitte sugugi. Ma mõtlen siin nimelt kujutavaid kunste ja nendega seoses olevaid küsimusi. Kui kirjanduse, teatri ja muusika üle tuuakse artikleid, peetakse kõne- ja referaatõhtuid, kus tihti üsna elavalt vaieldakse ja katsutakse selgitada nende elulise või mitteelulise põhjusi, siis kujutav kunst näib hoopis kõrvale ja unustusse jäetud olevat. Paistab nii, nagu oleks selle kunstialaga kõik korras ja kõnelda pole midagi. Kuid ometi kurvadavad kunstnikud, et neile on saanud hoopis räbal aeg: kujutavast kunstist pole keegi huvitatud, ei maksa enam joonistada ega maalida — pilti või joonistust pole enam kellelegi tarvis... Tõepoolest, kui vaadelda toimivat kunstinaütuste majanduslikku külge, siis on enamikus tõesti nii, et ainustki teost pole näituselt ostetud — ehk olgu siis mõni pisiasjakene hoopis väikese raha eest — ning ka külastajate arv on niivõrd kokku kuivanud, et näituse tehnilisi kulusid tuleb korraldajail enestel maksta. Ja ometi oli aastate eest kõik

hoopis teisiti: osteti kunstiteoseid ja näituste külastajaist polnud puudus.

Millest on tingitud selline kunstihuvi langus? Majanduslik kitsikus! — vastatakse esijoones. Kuid kahjuks pole see ainuke ja õige põhjus. On veel teisi ja vahest veel tõsisemaid põhjusi, milledest siin lühikeses artiklis pole võimalik pikemalt kõnelda. Võiks märkida ainult üldjoontes, et majandusliku kitsikuse kõrval on meil kunstikultuuri ebapopulaarsuses süüdi kõige pealt meie juhtivate tegelaste vildak kunstipoliitika, kurikuulus kulkuurkapital ja kunstnikkude eneste ideedelagedus ja saamatus. Pole aga kaugeltki õige väide, kui mõnelt poolt, eriti kunstnike eneste ringkonnist, seletada püütakse, nagu oleks eesti rahvas kunstide suhtes tuim ja nagu puuduks tal närv kunstiarastamiseks. Ei, rahvas oma enamikus pole kaugeltki nii kunstivaenuline, nagu see vahest mõnele „tegelinskile“ paistab, kuid kui rahvas on kunstide suhtes jäämas ikka enam ja enam passiivseks, siis tuleb küll vaadata, kas kunstihuvide languse peapõhjused pole mujal.

Tähendasin eespool, et teiste kunstiharude üle, nagu näit. kirjandus, teater, on vaieldud ja vaieldakse,

äratatakse laiemais hulkades nende vastu huvi. Mis aga on tehtud kujutavate kunstide populariseerimiseks? Ja — milline siis on või peaks olema meie tänapäevane kunst? Kas on ta saavutanud mingi rahuldava taseme või tuleb veel kuhugi püüda? Kas on see tase selline, et võiksime oma kunstiga kannatada mingit võrdlust kas või meie lähemate naabermaade kunsti tasemega? Kuhu peab olema suunatud meie tulevane kunst ja kes ning kuidas peaks juhtima meie kunstielu? Need on küsimused, mis tohiks olla aktuaalsed ja mida vägagi peetakse silmas teistes kultuurmaades. Meil aga ei kõnelda ega vaielda nende küsimuste üle, sest meie kümnekonna kunstiorganisatsiooni peamureks ja ideaaliks on saanud kultuurkapitali jagamine ja selle tehnika, kuidas omale suuremat suutäit sealt välja õngitseda. Kunst ise kui kultuuriline tegur on selle juures peaaegu unustatud, rääkimata kunstipropagandast laiemates hulkades. Paar korda aastas jagab „kulka“ kroonu oma miljonid, ostab kümnekond õpilasetüüdi, milledest enamik visatakse kroonu laopaika hallitama — selline on olnud tolle „kulka“ senine kunstipoliitika. Mis ime siis, kui meie kunsti

gume oma sisemise loomistule tagasihoidlikkus säras, elame piskuga ja väiksest kukrust ega tunne sellest nukrust, kui leiavad premeerimist välismaa suured, kelle omist meie vaimutegelastel sügavamale tunginud juured.

Hoopis teises olukorras on aga Soome, kellega juba pikemat aega kirjanduslikke, kultuurseid suhteid arendame ja loome. Neil on palju kuulsusi jõude, mis pärast nad ka välisilmale aegajalt kaunis kategooriliselt esitanud oma nõude: leidku tunnustamist soome kirjanduslik kultuur, selle avaldused ja eriti omapärane struktuur, enne meie rahule ei jää, kui Nobeli auhinna on pistnud

tasku Sillanpää! Rootsi akadeemia aga soomlasi tüssas, näidates, et nad suuremaid kirjanduslikke õilinguid leidnud, soomlaste poolt inimpõlvi vihatud „ryssäs“. Nii siis pidi veendumata Soome, et vaja skandinaavia lootsi, kui tahetakse Euroopasse pääseda kaudu Rootsi. See on absoluutselt selge loogika, selles seisab Soome rippuvus ja traagika! Meie, eestlased, oleme selles mõttes hulga lootuslikumas olukorras, kuna meie ei siple ühegi kultuur- või keelkonna kitsas mõrras.

Nii et, kallid eestlased! Kirjutame oma romaane, sonette ja suurteoseid segamatus rahus, meie suurus seisab teoste paksuses ja mahus,

Meis on peidetud suured vaimuanded, möödunud põlvist säilinud väärtuslikud loomingulised sugemed ja loomuliku kirjandusliku tunnetuse ülekanded. Aastakümnete pärast on kogu Euroopa käpuli maas kirjandusliku suurrahva ees ning romaani-ekspordiga läheb maailma vallutama tõsine eesti mees. Tallab jalge alla senised euroopa tõekspidamised, raiub läbi peeningestatud sidemed, ajab salongid täis eesti kirjanduslikku lõhna ja kõrvaldab sealt iga suguse panna, maailma kirjanduslik kultuur tunneb jälle elulähedust, saab värsked vaated ja verd ning meie rahval on menu kui merd!

O, Lillendahl,

üldine tase aasta-aastalt näitab lan-  
guse tendentsi ja lahtub kunstihuvigi,  
isegi meie haritlaste hulgas.

Kunst aga on orgaaniline osa üldi-  
sest rahva vaimsest kultuurist. Ta  
vajab õiget juhtimist ja eriliselt ette-  
vaatlikku hoolitsemist. Ta peab ole-  
ma alati uus ja võluv — igasugune  
seisak ja enesega rahulolu on alla-  
kääk.

Meie praeguses kunstielu ummikus  
on tarvis uut õhupuhastust. Aga näib,  
et ei kunstnikud ise ega ka see van-  
nem põlv, kes oma ameti ja seisukoha  
poolest on meie tänapäeva kunstielu  
juhtijad, ei suuda või ei taha midagi  
teha meie kunstielu värskendamiseks  
ega kunstihuvide populariseerimiseks.  
Ning kui selline tardunud olek veel  
kestab, oleme oma kunstikultuuriga  
oma naabritest väga kaugele maha  
jäänud. Siin tuleks midagi ette võtta,  
ja vahest hoopis teisest küljest. Ma  
mõtlen nimelt selgitus- ja enesehari-  
misetööd kunstikultuuri suhtes. Sel-  
lega peaks eeskätt peale hakkama  
noored, kellel jätkub töötahet ja võit-  
lushimu. Mis oleks kui näit. üliõpilas-  
noored omavahel asutaks kunstiringe,  
kus arutatakse kunstiküsimusi ja  
vaideldakse kunstiprobleemide üle, tut-  
vunetakse kunstitehniliste küsimuste-  
ga ja tänapäeva kunstielu avaldistega  
nii meil kui ka mujal. Väiksegi  
ring oleks teretulnud nii noortele  
enestele kui ka meie kunstikul-  
tuuri arengule. Meie aja haritlane  
peab kompetentne olema ka kunsti-  
küsimusis, ja kui üliõpilaspõlves sel  
alal väheselgi määral oma silmaringi  
on laiendatud, võib ta seda enam pä-  
rast tegelikult elus kunstikultuuri  
tõstmiseks palju ära teha. Ja mis  
peaasi: teadlikult arendatud kunsti-  
vaadete najal on võimalik mõjutada  
ka olevat kunstielu, on võimalik seada  
üles nõudeid ja sihte kunstikultuuri  
edukamaks arenemiseks. Kõigepealt  
aga vaja selgitust kunstide üldküsi-  
mustes ja seda võiks omale hankida  
õppiv noorsugu, tähendatud ringides,  
eriti üliõpilasnoored. Ja kui tekib kü-  
simus, kuidas koostada seniste kuns-

tiringide töökava ja juhtida tegevust,  
siis usun, et meil leidub neidki, kes  
on valmis esiotsa abiks olema, pida-  
des vastavaid referaate ja juhatades  
kätte kirjandust, niihästi ülikooli  
enese õppejõudude hulgas kui ka väl-  
jaspool. Oleme väikerahvas. Ainus  
relv oma olemasolu säilitamiseks on  
meie vaimne kultuur ja eeskätt ka  
kujutav kunst. Sellepärast, noored:

püüdke oma silmaringi sel alal lai-  
endada. Sellega suudate tähtsal määral  
kaasa aidata meie tänapäeva kunsti-  
kultuuri taseme tõstmiseks. Asutage  
omavahel kunstiringe, juurelge kunsti-  
küsimumusi ja vaielge kunstiproblee-  
mide ja mõistete üle, — see pakub  
eeskätt teile enestele suurt vaimset  
naudingut.

*Jaan Vahtra.*



*J. VAHTRA.*

*KOHVIKUS.*



## Tänapäev ja kirjandus.

Kunsti olemuse mõistmiseks tuleb kõigepäält seda arvestada, et ta on ühiskondlik eluavaldu; ühiskondlik, nagu on seda iga sugune inimeslik looming. Teiseks, et kunst on elu, on protsess. Need äratundmised ilmuvad meile reljeefselt kunstilise elu terviku kahes pooluses: loojas ja nautijas, ansamblis ja publikus, või kuidas seda nimetada; õigemini veel — loomises ja sisseelamises. Selles mõttes on kunstilise elu tervikut moodsalt nimetat ka teatriks (Hion), mille moodustab kunstniku ja publiku koostöö. Kunst on protsess, elu; teos, mida taotsetaksegi nimetada kunstiks, on õieti surnu, millest pole seni sooja ega külma, kuni teda läbi ei elata; ta on potentsiaalne sisse-elamise võimalus.

Eriti sotsiaalse iseloomuga kunstidest on kirjandus, sest tema funktsioneerib otseselt keele kaudu, millel on ainuüksi ühiskondlik sünnipõhjus. Kirjandusliku elu terviku kummaski poolsuses on määrav osa ta ühiskondlikul olemusel. Kirjaniku vaim on sajandite, aastatuhandete pikkuse kultuurilise inimarengu produkt, mida rohkem omab ta seda ühiskonnavaimu, *common sense*'i, seda edasiviiavam, täiuslikum on ta oma teoses. Samuti sõltub lugeja ühiskondlikust arengupinnast ta suhtumine teosesse.

Sellest seisukohast tahaksimegi ligineda tänapäeva kirjanduselu kriisile. See pole ainult kirjanduselu kriis, oleviku olukord on majanduslik kriis ja kogu vaimukultuurikriis, millest kirjandusele kandub ainult osa.

Kui mäng on loid ning lodev, tähendab see, et pole mänguhuvi, mängijate huvi on nihkunud mõnele muule asjale. Kui näitlejad mängivad ja publik magab, tähendab see, et pole teatrit, koosmängu. Kes on siin süüdi?

Näitlejad võivad jumalikult mängida ja publik ikkagi magada. Ent näitlejad võivad ka magada ja publik — nautida. Või nad võivad mõlemad magada.

Tavalisti on süüdi rokal kui ka vasikal. Tähtis on aga see, et vasikal pole rokahimu. Kuhu on jäänud tänapäeva huvi vaimsete asjade vastu?

Kõige vähem huvi ümbruse ja teiste vastu osutab — hullumeelne. Hullul on kahanend piiris nulliks horisontaalpind — ühiskond ja paisutat piiris lõpmatuseni vertikaalpind — maailine „mina“. Poola keisrina on ta nüüd kõigest üle. See kõik on aga fiktsioon, sest tegelikult pole ta mina ning isik ei tähtsam ega mittetähtsam ühiskonnas, kui iga teise oma. Vastu voolu ujudes on ta ise jõudnud karile.

Tänapäeva inimesed pole hullud, aga ka nende huvipuuuudase põhjuseks peame arvama nõnda koostööst ärapöördumist enesesse, isoleeringut. Fašism haarab ühe riigi teise järele oma teokarpi, mis sallimatult ei ligine teisele ega luba teist lähedale, erakonnad purelevad riigis esikoha pärast, erakonnamehe huviks on ta enese tasku. Majanduslikul alal püütakse võimu kõikvõimsa kõliseva krampliku kraapimisega või siis jälle põrandaaluste tõusiku poomise plaanidega. Võitlus võimu pärast, nii või teisiti, heretab tänapäeva lipu.

Nõrk vajab võimu, mitte see, kes on oma väärtuses kindel. Õieti võimu p a i s t e t, sest rikkus ja au pole veel võim, on seda — töö ja vaim. Me ei tea, mis on see koll, mis on arastand oleviku. Võib-olla see robot, kes saab võistlejaks oma loojale: ülisuur tehniline edu, masin, mis tõrjub inimese kõrvale tööst. Võib-olla muud. Näeme

ainult tänapäeva rabelemist selles nõiaringsis.

Arg vajab ka lõbus paistet: nautida seda, mis näiliselt upitab üles ta enesetunnet, andes uimastavalt unustust — olla kinos sangaritega suur, leida sopakirjanduse erutuses oma väärtustunde kunstlikku tõusu.

Tõele, enesele ja elule, nagu ta tõeliselt on, arg ei julge näkku vaadata. Selleks on ta ka liiga edev ja laisk. Nii läheb ta huvitult vaikides mööda ka kirjandusest, milles hingestub elu tõeline pale. Ta pää on täidetud hoopis muude asjadega.

Aga kirjanikud — kas ei sammu nemadki tänapäeva lipu all?

Kui me loeme oma värskemast kirjandusest neid lõpmatuid „paljastavaid“ ja piitsutavaid romaane, jutte, näidendeid ja luuletisigi, saame küll mulje, et kirjanikki teotseb nagu mingis kättetasumeeleolus. Ta torkab paisesse, tallab konnasilmi. Kuid tagajärg on, et paise läheb veel vihasemaks, Kirjanik näitab lugeja lõusta kõveras peeglis, grimeerib, rõhutab ta inetust, ent lugeja ei himustagi vaadata peeglisse, pöörab selja, sest meeleldi tahetakse olla ju ilus.

Teispoolt rõhutab kirjanik, et tema on lugejast üle, parem. Kirjanik oma Parnassi ruuna ja jumaliku sädemega tõuseb kõrgele harilikkudest surelikkudest, saates säält alla nagu Siinai mäelt, kuis tema on väärtuslikum teistest; pää pilvedes astutakse „maist matka“. Kuid kirjanikud unustavad, et see kõrgustik on ainult fata morgana maalit mäehari. Või siis rakendab kirjanik loominguga oma leeri häälekandjaks.

Lõpuks pole solidaarsust kirjanikkude enestegi vahel. Siingi käib võitlus ja võistlus. „Kade kui kirjanik“ on saanud märklauseks. Tahetakse kirjutada paremini teisest, see asemel et



kirjutada paremini enesest. On teada juba enne romaani ilmumist tõde ja õigus, et ta tuleb maha arvustada. Eraldutakse klikesse põhimõttega: kes ees, see mees. Ja vähe kõigest muust kirjandus-poliitikast — seda tehakse ka kirjanduses eneses, paljastades kirjanikuna teigitaguseid ja valades välja oma kibedust. Niisuguse kirjanduse vastu puudub loomulikult laima hulga huvi. —

Oleks naiivne arvata, et mingi retsept puhuks elu sisse haigutavaile näitlejaile ja tukkuvale publikule. Ainult kui läheme tagasi jälle sellele, et kogu elu on immanentse loogikaga koosmäng, mis seda paremini õnnestub, mida paremini täidetakse mängureegleid, võime uskuda, et tervenemine kõigis neis kriisides võib tulla, kui tajutakse kord jälle teravamalt kogu inimkondsipelgapesa ühiselu - aksiooni, milles igale indiviidile suu-riemaks kasuks on teise võrdne väärtustamine ning tunnustamine. Kui tajutakse, et ühiskonna vahutavas murdlaines iga piisk ainult voo-suunaga liitudes ligi-

neb nähtamatule rannale, kaob iga üksiku kramplik püüd, paisata teisest üle ja ta võib saada tõeliselt suureks ja säravaks kõiksuse ühises rütmis.

Arga julgustetakse. Niipalju kui kirjandus pakub rahvale ta väärtusetunnet tõstvat, peaks rahvas ilmuma ka tendentse kirjanduse poole. See ei tähenda publiku järgi pillihäälestamist, ei ka rõõmuliste lugude löömist, vaid seda kohinat, mis võimsalt kostab murdlaine raskest veeremisest, aetud igaviku väljade tundmatuist tuulist. See müha, see muusika peaks olema arusaadav kõigile, kuulatagu teda siis kas punases pluisis või mustas särgis, olgu ta — kaugemalt võttes — pilusilmne või punanahkne. Sinna võib viia suveräänsus, isikuline kui ka kollektiivne. Enesevastutus teeb vabaks. Olles meie ise anname oma parima ka teistele, nii isikuna, nii rahvusena. Usk tingib edu. Ja me usume heledama päikese tõusu oleviku halli uttu, kui püüame vaigistada oma lõhestet laine-tust.

*Ado Säärits.*

## Knigget kirjanduseharrastajaile.

Ajad lähuvad hulluks. Viimaste päevade ajalehtede veerud ja muud tähelepanevad tunnused lasevad oletada, et üks tagurlik komme võib saada taas käibivaks ja nõutavaks. On karta nimelt, et Eestis hakatakse harrastama kirjandust. Muistse Roomas — taevas olgu armuline sellele riigile ja ülendagu ta hinge! — tegelesid kirjandusega ainult orjad. Kuna aga areng kõigis asjus, kiuste Panglossile, on läinud tagurpidi, siis pimedusega löödud eurooplased — inglased, prantslased, soomlased ja muud rahvad — on tolle ebavooruse teinud kultuurinimese tunnuseks. Ja nüüd hakkab seda tavalist teed sammuma vaba Eestigi. Ennekuulmatu juhus! Kahju, südamest kahju, sest kuhu jääb sellisel viisil meie omapära? Kas tõesti saab raamatuteharrastamine peeneks tooni? Kas tõesti on viisakas teada, et Tuglas pole bassilaulja, Schütz klaun ega Visnapuu vürtsipoodnik. Olgu kuis on! Juhuks kui kirjandus meil siiski läbi lööb või ei löö, rut-

tan andma juhiseid selle nii harjumatule ala kultiveerimiseks. Eks õpitud meil ju ennem kojakombeid ja ehitatud presidendi losse, kui viimase tulemisest või mittetulemisest kuuldus midagi otsustavat.

Nii sedaviisi. Probleemid on suured. Eriti eesti üliõpilasel, kes üldsuse silmis astub alles esimesi arglikke samme kirjanduseharrastuse okkalisel teerajal. Kas lugeda, kui lugeda, siis mida lugeda, kus lugeda, ja millisest soost peab olema lugeja — need sügavad küsimused kõigepäält haaravad oma võimu erksa kirjanduseharrastaja. Jaa, kuidas kohelda raamatut? Kirjandus, nagu te teate, avaldub raamatuis, ent ka ajalehtedes ja muus trükktoodetes. Arvesse tuleb ometi eeskätt raamat kui n.-n. ilukirjandus. See tähendab — kirjandus, mis on ilusas köites.

Ükskõik milline ka raamat ei oleks (on ju neid ilukirjandusele vaatamata koledaid ja inetuid, ärakutuid), ärge te selle nähes mines-tuge ega tehke haput, elustüdinud

nägu. Hoopis vastupidi — naeratage lahkesti, vaadake raamatule üsna sõbralikult otsa. Vahest koguni tulete toime mõne haarava liigutusega raamatu suunas, just kui põlek-site te soovist teda silmitseda lähemalt. Hädaohutuse mõttes oleks siiski parem, kui suudaksite korraldada nii, et teil raamatut poleks vaja avada, sest neil juhtudel võiks tulla kõne alla raamatu sisu ja te võiksite osutada võhikuks — see oleks aga täiesti hea tooni kohaselt lubamatu. Seepärast on eelistatavam, kordan veel kord, raamatuid mitte avada, ja mis veel parem — üldsegi mitte neid püüda lugeda. Koguni lihtsale surelikule kirjanduseharrastajale ei paku lugemine kunagi palju. Te olete ju kindlasti ise kõige targem inimene maakamaraal ning mida võiks teile öelda uut mõni tühipaljas raamatutark. Raamatute lugemise asemel soovitan tungivalt neid kriitiseerida. Viimaseks on tarvilik, et te teaksite, et raamat on olemas. Ilumata ja olematute raamatute kriitiseerimise vastu valitseb meil millegi pärast arusaamatu põlgus. Parimaks arvustuse mõõdupuuks on võtta autori elukombed. Käib autor, näiteks, kinos, siis on ilmne, et ta raamat ei kõlba kuhugi.

Olete te naine, siis kindlasti pole te ka esteetiliselt inaliid ja te harrastate raamatuid, millede kõite värv on kas kooskõlas või rabavaks kontrastiks te kostüümile, mantlile, kleidile, temperamendile või kingalõikele. Meestele, kes olemuselt diskreetsemad, soovitan anda viimase šlifi oma välimusele, harrastades raamatut hoolikalt üks varjund tumedamat kui te riietus. On väga peen ja tõstab te raamatukultuuri tunduvat.

Raamatu demonstreerimine oleks palju lihtsam ja sugestiivsem, kui inimlaps võiks kohelda raamatuid nii nagu Krõlovi valmis ahv prille, s. o. paigutades neid saba külge. Kuna see antud olukorras on kahjuks võimatu, siis kõik kahejalgsed teeksid hästi, kui nad päris mõistatuslikul kombel puuduva saba asemel paigutaksid raamatut istmiku alla toolile. Selle toimingu tagajärjel kasvab kirjanduseharrastaja vaimne suurus silmnähtavalt. Muidugi, kui asjatundlikult valite hästi paksu raamatu. Teisalt on soovitav paigutada raamatuid ka toolide, laudade ja muude mööblite — N. B. siiski just mitte iseenese! — jalgade alla. On endastmõistetav, et kultuurne inimene kasutab raamatut igal võimalikul juhul, et tal alati oleks alibi süüdistuse vastu, nagu vaenustaks ta kirjandust. Kas pean märkima, kui kultuurne on näiteks kasutada raamatuid proseminarides ja seminarides oma oponentidele, või üldse vaenlasele tülitsemisel pähe loopimi-

## Kunst, eluväärtus ja kollektivism.

Kuidas suhtub kunstisse sotsialismi, kui võiksin öelda, tuhandeaastase riigi idee?

Et teema tulipunktile jõuda lähemale, püüame esmalt küsida, millised on sotsialistliku idee põhialused või kriteeriumid suhtumises inimesse. Mind huvitab esmajärjekorras küsimus, kuidas vaatab sotsialism inimest kui indiviidi.

Kuid see viimane sõna indiviid, individualism, sotsialismi vaatekohalt on juba kurjast. See on sõna, mis tuleks, nende vaatekohalt, põhjalikult välja juurida inimese teadvusest ja asendada selle teisega, mis nüüd on omal õigel kohal, nimelt kollektivismiga. Sest inimest kui vaimlist tervikut sotsialistlikus ilmakorras ei või olla. Seal võivad esineda vaid inim mehhanismid, täiesti identsed mõne mootori või jõumasina töötava kangiga. Need sindigu igati teatud ajal — see ju annab enam-vähem pead! —, funktsioneerigu oma elus suure täpsusega ajas, — ja — kui peaks olema võimalik, ka sargu teatud ajal.

Keegi ärgu töötagu rohkem, kui tal just vaja, ja ärgu mõelgu rohkem.

Elagu midagi küsimata, ja sargu samuti. Süüa olgu tal niipalju kui kulub ja lõbust elus ärgu olgu kah puudus. Ja lõppeks, kui kellelegi see elu ei meeldi, siis võib ta ju väga lihtsalt sellest öelda lahti. Võib kinditada ju kolhoosi seinale külge ühe konksu ja silmuse, kuhu elust tüdinenu võib parajal ajal riputada oma hingeke. Kuid siin välgatatakse jällegi mööda sõna, mis ei kuulu sotsialismi leksikoni: hing. Seda viimast üheski mõttes pole olemas. On vaid eluta ja elav mehhanismid.

Sellased on üldiselt sotsialismi vaated inimese elule.

Ning nüüd randumegi tulipunkti küsimuse juures, millise asendi omab kunst selle uue ilmariigi koordinaatistikus.

Üks tõsine sotsialist muidugi muigab selle sõna juures. Sest kunst on ju kapitalistliku korra otstarbetuid jäänuseid, ja ta ei mahu kuidagi sotsialismi täiskõhu ideoloogiasse. Milleks teda vaja. Sest ilma kirjanudust lugemata võib väga hästi kõhu süüta täis. Või kui juba, siis võiks vahest lubada veidi jazz'i söögi alla isu tegemiseks.

Võib olla, et olen seda sotsialismi

tulevikuriiki kujutanud liig elavais värves ning mõnelgi lugejaist ehk tõusid püsti juuksed hirmu pärast sellele mõeldes. Kõige talumatam ehk tundus selle tulevikumaa rahuldamatult rahu. Ja usun, et ma esimesel tunnil selles langeksin põlvile ja palvetaksin:

Issand-jumal, päästa mind sellest maisest paradüüst ja vii mind põrgu, kus on hulumine ja hammaste kiristamine!

Kuid õppides tundma looduse iidseid seadusi, veendume, et meil kunagi ei tarvitse tunda hirmu selle masendava utopia teostumise pärast. Loodus ei sünnita mehhanisme, vaid indiviide. Ja pole seepärast midagi parata, kui sellesse sotsialismi paradüüsi sünnib inimene, kes töötab rohkem kui talt nõutakse ja kes mõtleb rohkem kui talle lubatud, ja kellele täis kõht ei suuda olla elu viimseks mõtteks.

Ma ei suuda uskuda, et võiks tulla sajand, mil inimkond tunnistab kunsti ja religiooni vaid teatud, kunagi olnud ajastu moeasjaks. See oleks häbitavaim lõpp inimlikule olemisele selle sõna haaravamas mõttes. Sest vaid kunsti kaudu loob in-

seks. Lähedat sidet raamatuga ja raamatu mõõdapääsmatust, otse maailmisust ja ainulaadust võite kõige paremini demonstreerida sellega, et tarvitate raamatulehti tulehakatuseks. Muide, ajalehed on seks soodsamad ja ilusama kirjanduse mitte käepärast olles võiksite peaaegu sama eduga tarvitada ka kirjanduslikke kuukirju kummuti ja laualaegaste voorderdamiseks.

On veel üks võimalus:

Ja nimelt — koguda raamatuid klaaskappi ilutsema. Ent kust saada raamatuid? Siin läheneme kirjanduseharrastuse keskele probleemile: kas osta raamatuid või mitte? Raamatuid on lubatud osta, kuid päris kombeline inimene seda siiski ei tee. On ju olemas raamatukogud. Laenake seal või sõbrult, kel neid küllaldaselt. Õige raamatuharrastaja oskab elu nii sisse seada, et tal ilma igasuguse kuluta oleks alati kodus raamatuid. Tuleb teile siis küllaline, näeb raamatuid, arvab kohe: „Ah-haa, siin on tegemist kultuurse inimesega.“ Kapp täis raamatuid, tõstab te prestiiži. Peate te selle efekti saavutamiseks tingimata ostma, siis ostke täiturult. Saab hästi odavasti. Igatahes, Taara nimel, ärge mitte ostke uut, äsja ilmunud kirjandust.

Raamatute tegeliku läbilugemise puhul on äärmiselt tähtis, kui palju võiks lugeda, ilma et see muutuks kombevastaseks. Kui palju lugeda, see oleneb sellest, kas olete mees või naine, kirjanik, kultuuritegija, parlamendiliige või minister. Kõige rohkem võib omale lubada naine. Naisele see ei või saada saatuslikuks. Pealegi on naised, need võimatud olevused, nimelt leiutanud, et raamatute harrastamine on parimaid kosmeetilisi vahendeid. See asjaolu räägib juba iseenese eest. Ilu nimel on naised valmis tegema kõik. Lihtsurelikud mehed lugegu palju vähem! On nad aga poliitkategelased, siis on igasugune lähenemine eesti kirjandusele kõvasti keelatud.

Lugemise puhul ei saa mööda küsimusest, mida lugeda. Lugesimishulludele ma ei ütle midagi. Need loevad iseenesest ja kõike, mis vaid trükitud. Teistel tuleb valida pildija piltideta raamatute vahel. On äärmiselt tähtis lugeda esimesi. Endastmõistetav. tuleks ka lugeda kaunikoitelisi raamatuid. Lugesimaterjali valikus mängib suurt osa trükk. See peaks olema sihvakas, selge, n. ö. vollslamk. Paber olgu valge ja läikiv. Äärmisel juhul tuleks arvestada ka sisu. Sündmustik peab olema põ-

nev, muidu võiksite jääda magama ja te kirjanduseharrastusest ei tule midagi välja. Mis ütleksid te naabrid! Oi, see jätaks kindlasti halva mulje. Raskekaalulisest kirjandusest tuleb hoiduda kui tules. Vahel saab raamatu kaalu suhtes andmeid isegi arvustusest. Parem siiski, et küsiksite raamatukoguhoidjalt järgi. Väärtkirjanduse lugemine väsitab nii, et kaotate eluisu, töövoime, eriti kui olete algajad. Põhjanepva tähtsusega on lugejale raamatu happy end. Selleta ei saaks te öösi rahulikult magada. Tuleb muidugi kohe järgi vaadata, kas raamatul on üldse lõpp. Igal raamatul ei sobi olla lõputa, nagu Eesti Õigekeelsuse-sõnastik.

Ent... kui vähegi saate, ärge alustage lugemist, vaid piirduge kirjanduseharrastuse kniggelise approbaturiga. Mis üle selle, on kurjast. On teil talumatult kalduvus lugemiseks, siis lugege pigem domino silmi. On vaimsem tegevus. Või veel parem: lugege E. V. kassatähti. See lektüür on alati põnev, uudne ja sellest ei tüdine keegi kunagi. Ainuke kirjandus, millel on igavikuväärtus. Käsi seepärast rahataskule: meie kultuuritaotlused lähevad Jumal Mammonata valeteedele.

L. Künnapas.

# O.-ü. MELTSI

villa- ja riidevärvimise tööstus

on ja jääb  
jällemüüjaile igasuguse villase  
riide kõige paremaks ja  
odavamaks ostukohaks.

Tartus, Pikk tänav nr. 12.  
Telefon 8-88.

# Talvehooajaks



leiate kõige uuemat ja moodsamat kodumaa,  
inglise ja teiste paremate väljamaa vabrikute  
meeste

palitu-, ülikonna- ja püksiriideid.

Naisterahvastele moodsaid  
Siid-, Fantasi mantli ja kostüümi-  
riideid ja eht Lindeneri Chiffon  
kleidisammetit.

Kõik kaubad esimestest allikatest. Üliõpilastele  
kõige kasulikum ostukoht.

# M. J'ANES, TARTUS

Kaubahoov, nr. 9-10-11-12.

Asut. 1899.

Kõnetr. 5-91.

# EESTI KIRJANDUSE SELTSI RAAMAT-AJAKIRJAD

## POPULAARTEADUSLIK SEERIA ELAV TEADUS

### 1932. ja 1933. a. ilmunud numbrid:

- Nr. 1. *H. G. Wells*: SUUR MAAILMASÕDA, SELLE JÄRELAEG JA INIMSOO TULEVIKUSIHID. 4 pildi, 6 kaardi, tabeli ja huvitava statistikaga. 112 lk.
- Nr. 2. *C. Thomalla*: UUED TEED TERVISELE. TERVISHOID, MOODSAD RAVIMISVIISID JA IGAPÄEVASED KEHAHARJUTUSED. 26 pildi ja joonisega. 128 lk.
- Nr. 3. *A. Pigafetta*: ESIMENE TEEKOND ÜMBER MAAILMA, MAGALHAESI AVASTUSREIS 1519—1522. 20 vanaaegse pildi ja kaardiga. 116 lk.
- Nr. 4. *A. Remmel*: OTSTARBEKOHANE JA ILUS KODU. KUIDAS SEDA KORRALDADA, MÕÕBELDADA JA KAUNISTADA. 86 pildi ja joonisega. 112 lk.
- Nr. 5. *G. Ferrero*: VANA-MAAILMA HUKKUMINE. MIS KÕNELEB SEE MEIE AJALE? 10 illust. 116 lk.
- Nr. 6. *Eduard Poom*: MOODNE TÖÖTEHNIKA JA MAJANDUSKRIIS. RATSIONALISEERIMINE TÖÖS JA MAJANDUSES. 12 joonisega. 120 lk.
- Nr. 7. *A. Messer*: OKKULTISM JA TEADUS. MIDA ARVATA TELEPAATIAST, „SELGELTNÄGEMISEST“, ETTEKUULUTUSTEST, SPIRITISMIST JA MUUST „SALATEADUSEST“?
- Nr. 8. *F. J. C. Hearnshaw* ja *G. D. Cole*: SISSEJUHATUS POLITIKASSE I. POLITILISTE AADETE JA VORMIDE ARENG VANA-KREEKA LINNRIIGIST NÜÜDISAJANI. 104 lk.
- Nr. 9. *W. Bousset*: JEESUSE ELU JA ÕPETUS. 1 kaardiga. 118 lk.
- Nr. 10. *Oliver Lodge*: ENERGIA JA LOODUSTEADUSLIKU MAAILMAKÄSITUSE ALUSED. 5 pildiga. 104 lk.
- Nr. 11. *Ants Piip*: NÜÜDNE MAAILMAPOLITIKA JA EESTI SISSEJUHATUS POLITIKASSE II. 3 illust. 114 lk.
- Nr. 12. *O. Loorits*: EESTI RAHVAUSUNDI MAAILMAVAADE. 112 lk.
- Nr. 13. *Dr. med. K. Lellep*: KEHAEHITUS JA ISELOOM. Valgustab viimase aastakümne suuri leiutisi (Kretschmer jt.), 104 lk., 13 pilti.
- Nr. 14. *TEHNIKA VÕIDUKÄIK I, Dr. Jaan Kranig*: KEEMIA KUI MOODSA TEHNIKA ALUS. *Dr. R. N. Coudenhove-Kalergi*: TEHNIKA JA KULTUUR.
- Nr. 15. *H. G. Wells*: ELU JA INIMESE PÕLVNEMINE. Redigeerinud prof. J. Piiper. 112 lk. 18 illust.
- Nr. 16. EESTI KROONIKA 1932. Ülevaated kõigist tähtsaimast sündmustest ja arengust meie poliitilises, majanduslikus ja vaimses elus. 116 lk.
- Nr. 17. *E. Maddison*, Riigikogu asjade valitseja. PARLAMENTARISM JA EESTI PÕHISEADUS.
- Nr. 18. *Dr. Jaan Port*: ILUAIAD JA KODUÜMBRUSE KAUNISTUS. Hulga piltidega.
- Nr. 19. *A. Elango*: LAPSEPÕLV JA ISELOOM. Väikelapse vaimne areng ja kodune kasvatus.
- Nr. 20. *A. Remmel*: RÕIVASTUSKUNST JA MOOD. Hulga piltidega.
- Nr. 21. *A. Kurvits*: ENESEARENDOUS JA EDASIÕPPIMINE. Juhiseid isetegevuseks hariduse alal, eriti maal.
- Nr. 22. *V. Söderhjelm*: ITAALIA RENESSANS I. Renessansi-aja ühiskond. Petrarca ja Boccaccio.
- Nr. 23. *A. Aspel*: SISSEJUHATUS KUNSTIVOODUDESSE.
- Nr. 24. *H. PAUKSON*: ROMANTIKA JA REALISM.

Iga raamatu hind on 1 kroon, kogu aastakäik, 12 eri raamatut 9 kr., 6 eriraamatut 5 kr., 3 eriraamatut 2 kr.

Raamatute hinna rahas või markides ettesaatmisel (posti jooks. arve 20—36) saab tellida saatekuludeta

**EESTI KIRJANDUSE SELTSILT Tartus, Suurturg nr. 12, telef. 6—01.**

75 s. Aastakäigu hinda võib tasuda ka osadekaupa Kr. 3.50, 2.50, 2.—, 1.—, iga osamaksu tasumise järel saadetakse välja 3 raamatut. Raamatuid on ka iluköites; köite hind, 50 senti iga raamatu pealt, 5 kr. 12 nri pealt, tuleb tellimissummale juurde arvata.

### ELAVA TEADUSE 1934. aastakäigu nr. 25—36 tellimistingimused.

TELLIMISHIND ühes saatekuludega.	
Aastas 12 nrit	Kr. 9.—
Poolaastas 6 nrit	„ 5.—
Veerandaastas 3 nrit	„ 2.75
Üksiknumber	„ 1.—
Iga numbri iluköide	„ 50.—
12 nri ilu- või raamatukogu köide	„ 5.—

AASTA TELLIMISHINDA Kr. 9  
võib tasuda osakaupa.

Tellimisel	Kr. 3.50
1. aprilliks	„ 2.50
1. juuliks	„ 2.—
1. oktoobriks	„ 1.—

Nõudke E. T. prospekte lähemate sisututvustustega — need saadetakse hinnata.

### BIOGRAAFILINE SEERIA SUURMEESTE ELULOOD 1933. a. ilmunud numbrid.

- Nr. 1. AMUNDSSEN. Avastaja ja polaarmaade uurija elu.
- Nr. 2. NEWTON. Suure teadlase elu ja töö.
- Nr. 3. MUHAMED JA ISLAM. Usupõhjendaja elu, kellel on tänapäev ligi 300 miljonit järelkäijat.
- Nr. 4. LINCOLN. Põhja-Ameerika Ühendriikide president, orjade vabastaja.
- Nr. 5. BALZAC. Elu ja looming.
- Nr. 6. LOYOLA. Jesuiitide ordu asutaja.
- „Suurmeeste elulood“ kavatses tutvustada paljude rahvaste kangelasi ja iga ala töömehi, nagu Wagner, Livingstone, Shakespeare, Lönnrot, Faraday, Dostojevski, Cervantes, Bismarck, Marx, Cicero, Karl XII, Rembrandt, Caesar, Dante, Linné, Snellmann, Kreutzwald, Janssen, Hurt jne.
1933. a. peale ilmuvad elulood ettetellitava seeriana — 6 elulugu aastas, igaüks 100—160 lehekülge.
- Tellimishind 7 kr. 50 s., mida võib tasuda: 3 kr. tellimisel, 2 kr. 50 s. 1. aprilliks, 1 kr. 25 s. 1. juuliks ja 75 s. 1. okt. Poolaastas (3 nrit) 4 kr., üksiknumber 1 kr. 50 s., köites 2 kr., 6 nrit köites 10 kr.

#### Varemni on ilmunud:

- A. Kallas*: TÄHELEND (Koidula elulugu). Hind 3 kr. 50 s., kalingurköites 5 kr.
- A. Jürgenstein*: C. R. JAKOBSONI ELU JA TÖÖ. Hind 1 kr. 30 s., kalingurköites 2 kr. 80 s.
- A. Raag*: ELISABETH ASPE ELU JA LOOMING. Hind 1 kr., kalingurköites 5 kr. 50 s.
- R. Rolland*: TOLSTOI ELU. Hind 2 kr., kalingurköites 3 kr. 50 s.
- S. A. Žebelev*: ALEKSANDER SUUR. Hind 1 kr. 75 s.
- J. W. Mackail*: VERGILIUS. Hind 1 kr. 75 s.
- R. Rolland*: Michelangelo. Hind 2 kr.
- C. Sh. Jones*: WASHINGTON. Hind 1 kr. 75 s.
- R. Rolland*: BEETHOVEN. Hind 1 kr. 50 s.
- J. V. Lehtonen*: VICTOR HUGO. Hind 1 kr. 75 s.
- F. J. Snell*: GARIBALDI. Hind 1 kr. 75 s.
- H. Heilborn*: DARWIN. Hind 1 kr. 50 s.
- H. Drouin*: PASTEUR. Hind 1 kr. 75 s.
- V. Tarkiainen*: ALEKSIS KIVI. Hind 1 kr. 75 s.
- A. Maurois*: ARIEL EHK SHELLY ELULUGU. Hind 2 kr.
- S. Fodor*: EDISON. Hind 1 kr. 50 s.

Iluköites 50 senti kallimad.

menenagu jumal, kuita looming on ilukummardamine, ja vaid religioosne aimus annab ta mõistmisele metafüüsilise jõu ja sügavuse, tõstes ta kõrgemale puhtanimaalsest teadmisest.

Kuid siin võivad tulla sotsialistid rea vastuväidetega ja öelda: meil ei ole midagi kunsti kui niisuguse vastu, kuid me teeme ta kõikide asjaks, ühiskonna väärtuseks, kõigi omaks.

Siin mõeldagu, et sellane kogu maailma varandus on kunst igal ajal ja igal pool, kunstisaavutised nimelt. Kuid looming on ja jääb alati individuaalseks. Ta kasvab spontaanselt looja südamest. See viimane on nagu kraater, mille kaudu iidset loovad jõud otsivad pääsu valla. Ja sellane jõu lähtekoht võib olla vaid indiviid, mitte kollektiiv. Lausa meeletus on kõnelda viimasest kunstis.

— Aga eepos?

Vastuväiteks: üksik on sealgi loov.

— Aga orkester muusikateose tõlgitsejana?

Vastus: Ta tõlgitseb üksiku hinge. Kus iganes on püütud luua

kunsti kollektiivselt, käsitööna, seal on loodud vaid vördjaid.

Selles on suur looduse saladus: iidne, loov jõud peitub indiviidis. Aatom materiaalse ilma ehituskivina on kõrgema vaimlise jõu impulsi sümboliks. See materia üksik ehituskivikene varjab endas mikrokosmilise maailma määratu suure potentsiaalse energiaga. Ning sellasele energia kontsentratsioonile vormile on analoogiline loova inimese vaim. Selles ilmneb inimloomingu metafüüsiline päritolu ja, peab ütleva, alternatiivne paratamatus.

Nii oleme jõudnud inimloomingu ürglätteni kunsti, teaduse ja usundlikul alal, ja leidnud selle eeldused.

Need oleksid kokkuvõttes veel kord:

looja vaimu ohjeldamatus  
individuaalne loomisjõud  
kõik sünnib ühises jõus.

Esildatud mõttekäigust on ilmselt selge, et kunst ja samuti ka religioon ning teatavas mõttes ka teadus üheloole ning teispoole sotsialismi ühiskonna idee on üksteisega diametraalses asendis. Üks neist peab taganema. Ja ma olen veendunud, et taganeb sotsialism kui paljas abstraktne idee ilma metafüüsilise alu-

seta, ja annab ruumi elavale, loovale vaimule. Kuna selle viimase varjul on jõud, mille päritolu ja mõõdet on igavesed.

Sotsialism kui ühiskonna idee ja struktuur on alles küpsemata. Ja kui küsida, milles on kõige ilmekam see küpsematus, siis võib sellele vastata: see on ta ühekiilgsus ja sümmeetria puudumine materiaalsete ja vaimsete jõudude vahel. Viimaste suhtes, nagu nägime, on sotsialism täiesti eitav. Ning see tingib ta elujõuetuse. Senikaua kuni ta olemuseks on vaid puhtmõistlik element ja vaid materialistlik ellusuhtumine, ta ei suuda pälvida inimese tervikluse usaldust. Kui ta aga ei arvestagi orgaanilist usaldust, vaid valib omale relvaks vägivalda, tuleb kord tund, mis on talle kahtlemata surmatunniks.

„Sest vaid loov vaimu inime-  
mene võib lunastavalt lahendada  
oleviku suuri küsimusi, mille puhul  
on mannetud abstraktsed program-  
mid ja verine vägivalda instinkt.  
Vaid tema võib võita koosse üksikin-  
diviidi, ühiskonna ja rahvaste süda-  
mes ja tuua maailma kooskõla ja  
rahu, mida maailm igatseb, sest et  
ta ise on kooskõla ja rahu kehastis.“  
R. Grauberg.

## JÕULU

## KIRJANDUSLAUD

Sageli nähakse palju vaeva ja murtakse pead kohase ning isikule sobiva jõulukingi leidmisega. Vähe on aga neid, kes selle raske küsimuse lahendavad lihtsalt ning otstarbekohaselt: sobiv ja hea raamat on kauneimaks jõulukingiks igale, eriti aga haritlasele ja akadeemilisele perele.

Kui alguses arvati, et praeguse majandusliku surutise ja raamatute vähesuse mineku tõttu võib meie sellega aastane raamatuturg jääda eriti kehvaks, siis ei või seda praegu kinnitada. Raamatuid on ilmunud rohkesti, nagu näeme allpool, ja nende hulgas leidub palju väärtteoseid.

Avagem ülevaade algupärase romaani. See kirjanduse liik on meil olnud juba aastaid silmapaistvamaks, tõhusamaks ja ühtlasi ka loetavamaks. Kõik teised alad on jäänud romaani varju. Käesolevalgi aastal romaani omandab nii arvulise kui ka sisulise ülekaalu teistest kirjanduse liikidest.

Eesjoones tuleb siin kõigile soovitada vanameistri A. H. Tammsaare suurmaani „Tõde ja õigus“, viiendat jagu, milles autor tõenäoliselt jõuab lõpule oma teosega, sest teos lõpeb samas Vargamäel, kus algas romaani esimene jagu. Teose keskkuju, Indrek, läheb samast väljamäest alla, käsi ümber oma armasama, Tiina, piha, kust tema isa, Andres, aastakümnete eest üles tuli ühes oma noore naise Kröödaga. Selles osas täitub ka Andrese ühisus: Indreku eestvõttel asutakse valitsuse toetusel süvendama Vargamäe jõge ja vabastama soid ning rabu liigveest. Indrek vabatahtliku sunnitöölisena, peale oma perekonnaelu laostumist linnas, millest autor jutustas romaani neljandas jaos, on asunud südilt kaevama kraave Vargamäe soos. Kaks kanget vanameest, Andres ja Pearu, teevad oma eluga lõpuarve. Kuid kummale jäi neist tõde ja õigus, seda ei tea keegi,

ei Andres ega Pearu. „Pearu arvas, et õigus on Andresel, Andres arvas, et Pearul“.

Kuid Vargamäel keeb uus ja noor elu. Seal armastatakse ja ollakse pettunud, tuntakse rõõmu ja kannatatakse südamevalu, nagu seda juhtub ikka noortega. Kõikjal segab aga ennast vahele Vargamäe ja nõuab oma õigust ning armastust, mis paraku sageli ei ühtu noorte armastusega ja sellest sagedane suur südamevalu. Erilise tüübi armastust moodustab Tiina armastus Indreku vastu, tema suur saladus, mis tekitas sekeldusi linnas ja lööb sassi ka Vargamäe elu, seni kui ta avastatakse.

Käesolev romaan on kahtlematult haaravamaid ja hingesööbivamaid raamatuid meie kirjaturul. Tema lugemine puudutab ka neid hinge ala-  
toone, kuhu harva ulatab elu, veel harvem aga kirjandus.

Sama tõsiselt võib soovitada ka August Jakobsoni uut romaani „Üheksas laine“, „Tuhkur hobuse“ neljat ja viimast osa. See, autori esimesel kirjanduslikul tegevusaastal alustatud tsükli lõpuosa, kinnitab kõige paremini, millise suure arenemisetee autor on nii teose sisu kui vormi tihenemise ja kunstiküpsuse süvenemise suunas läbi teinud.

## Üliõpilane, profiteeri kirjandusest!

Endisest romantikust, ideedekumardajast ja lugemishaigest olevat üliõpilane nüüdseil päevil muutunud kaineaks tööinimeseks, eksamitevihtjaks. Ta „pühendab“ oma vaba aja ennemini spordile ja n. n. seltskondlikele lõbustusile, kui et hakkaks — lisaks sunduslikele õpinguile — pikendama endale küüru kasvatamise tunde veel mitesundusliku raamatu taga. Ühe sõnaga, tudeng olevat saanud praktiliseks ja seejuures elujõuliseks inimeseks. Umbes nii kõlab paremas variatsioonis üldine arvamine praegusest eesti üliõpilasest, nagu seda näitavad ka „Üliõpilaslehe“ käesolevas numbris toodud vastused ankeedile kirjanikelt.

Tulebki siis tunda aina häämeelt üliõpilase moraalsest ja arvatavasti ka füüsilisest saneerumisest, mis omakorda peaks tagama tema majandusliku saneerumise vilistlaspõlves. Aga — kas ei satu me siinkohal järgmisele mõttele: õieti seisab praeguse üliõpilaselu suurem positiivsus

(võrreldes endisaegsega) selles, et praegu juba üliõpilasaastail tuntakse end pigemini piiratud kutsealaga vilistlasena — vilistrina! — kui noore inimesena, kes tahab kogeda võimalikult avaralt kogu vaimset kui ka tegelikku elu, kes loodab julgele isikupärasemale eneseteostusele ega otsi kõigepäält varjupaika ühiskonna pisikesis kinnissahtleis! See äsja-leitud valem valgustab nüüdset üliõpilaskonna elulähedust irooniliselt — kuid oma teise poolega ta võib lõigata valusalt ka endist „üllä ja vaba“ studioosuse romantikat. Nimelt paljudel juhtudel on lootus julgele eneseteostusele viinud omaaegseid tormleijaid ning tungleijaid lihtsalt laostusse; mitte asjata pole mainitud, et Nietzsche „Nõnda kõneles Zarathustra“ oma üliinimese-ideaaliga on rikkunud palju eesti talupoisseharitlasi.

Niisiis: meil pole erilist põhjust ülistada üliõpilaskonnas seda „positiivismi“, mis oma vaimsetes huvides

piirdub õpperaamatutega — ega saa ideaaliks tõsta ka senist liiga laiali valguvat, oma põhjas liiga veneliselt-saksaliselt romantilist kirjandusehuvitsemist. Tuleb hoiduda mõlemast äärmusest — aga tuleb hoiduda ka sellest, et „kuldne kesktee“ ei kujuneks vaid juhuslikuks ning labaseks kompromissiks, umbes nii, et kui jääb aega üle õpingulisest vaimuvalgustamisest, siis lastakse end valgustada esimesel kättejuhtuval enam või vähem „kirjanduslikul“ romaanil. Säärase valimata lugemisega ei omanda isegi imelaps kunagi ei maitset kirjanduse alal ega seda võimet, mis on elus oluline „lihtsurelikule“ ja veel olulisem ülikooliharitlasele — nimelt taipamisvõimet, liikuvat orienteerumisjõulist mõistust. Ilma liialdamata võib öelda, et mitte niivõrd eksaminumbrid ei anna tunnistust civis academicus'e elulisest intelligentsusest, kuivõrd alles tema „kõrvaliste“ huvide tase. „Ütle mulle, mida sa loed — ja ma ütlen, kes sa

Selleaastases uudisteoses autor käsitleb Vene revolutsioonist tingitud ja Saksa okupatsiooni ajal süvenenud murranguid agulis. Sündmustik areneb Vene vägede lahkumisest peale, läbi okupatsiooniaja, kuni iseseisvuse esimeste päevadeni.

Autor teeb väga palju ja teravaid tähelepanekuid mitmesugustest rahvakihtidest.

August Mälgu uus romaan „Üks neistsinatseist“ esitab meile kehvast maahurtsikust võrsunud tütarlapse, Silvia Vaekupu, päivi.

Autor on selles teoses sihtinud teose terava otsa variseride pihta, kes mängivad seltskonnas suuri kõlbluse apostleid ning pilluvad kergekäeliselt kive „langenuile“, kuna ise oma inimväärtusega ei küüni aga hukkamõistetud põlvini.

Romaan on kirjutatud Mälgule omase ladususe ja põnevusega.

Mats Mõtslane on jõululaule saatnud „Kevadised vood“ II. Siin autor jätkab oma jutustust ühe talu elukäigust. Kui esimese osa lõpus suure, kuid võlgadega koormatud, Toomari talu peremeheks sai Heino, siis katsub see kõige oma jõu ja osavusega viia talu jälle üles ja vabastada võlakoormast.

Noor naisautor, Leida Kibuvits, kes läinud aastal sai üldiselt tuttavaks oma stiilivärske esikteose „Soomustidrukuga“, on avalikkuse ette saatnud oma teise romaani, „Rahusõit“. Kui siin pole enam seda sädelevat kergesõnalist väljendust, mis esikteoses, siis võime märgata suuremat süvenemist tegelaste hingeellu, mida autor on katsunud mõista ja mõistetavaks teha ka lugejale. „Rahusõit“ on tükikene igapäevast elu, mille autor on osanud serveerida küllalt huvitavalt ja põnevalt, et olla igale mõnusaks jõululugemiseks.

Kõige tähelepanavamaks Lutsu käesoleva aasta teoseks on „Tahhoovis“. Siin autor maalib huvitava pildi aguliveerse hoovimaja mitmekesisest elanikkonnast. Seal on põhjavajunud endisi ärimehi-maajomaniikke, kes elavad nüüd auto-kuuris põhus ja toidavad endid viinast ning vorstist, urkapidajaid kuppeldajaid-salaviinamüüjaid, rahvapetja tõeprohvet-kaarditark, viinaninad, kingsepp ja voorimees, lodevate elukommetega tütarlapsi ja m. „lihtrahvast“. Eriliselt väärib aga mainimist vene pagulaste elu kirjeldus, kes elavad siin piiri ääres ja ootavad Vene praeguse korra kukku-

mist ning piiride lahtiminemist. Eesti riiki suhtuvad nad äärmise üleoleku ning põlgusega.

Novelli alal on äge võistlus kahe vanema kirjamehe vahel. Jõudu katsub K. A. Hindrey Eesti Kirjanikkude Liidu esimehe Mait Metsanurgaga. Võistluse esimene järk lõppes küll *Metsanurga* kasuks, tema kogu „*Maine ike*“ ilmus Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastusel, kuna Hindrey „*Armastuskiri*“ ilmus uue kirjastuse „Hea novell“ esikteosena. Teose välise nägususe ja hinna odavuse poolest tuleb kahtlematult võitjaks tunnustada K. A. Hindrey. Väärtuse küsimus on aga alles kaalul ja selle peavad otsustama lugejad.

Siin aga mainigem, et mõlemad autorid on pannud välja oma võimed täies ulatuses ja püüdnud pakkuda parimat. Nagu teame, on mõlemate elusuhtumised ja ka kirjanduslikud võimed täiesti erinevad. Metsanurk kirjutab alati mingi idee pärast. Hindrey loomingu protsessi käik on peaaegu vastupidine Metsanurgale, seepärast saavutab ta ka sootuks teistlaadi tulemused. Ta pakub rohkem tundemeelele, kuna Metsanurk mõistusele. Hindrey on seepärast toonud meie novellikirjandusse

oled". Kui inimese huvide seas puudub teadlik kirjanduse, lugemise harrastus, siis võib teda pidada küll spetsialistiks kas või mitmelgi alal — ent tema „kõrgema üldharidusega“ ei saa lugu olla hiilgav. Kodus olemine rooma õiguses, anorgaanilises keemias, ja ka viiuli- või malemängus kahtlemata annab tunnistust inimese arengust ühes teatavas suunas. Aga selletaoliselt ühesuunaliselt (või mitutki kitsamat suunda jälgides) arenenud spetsialistid võiksid maailmas elada üksteise kõrval, ilma et neil oleks üksteisest palju külmä või sooja. Inimesi ei saa aga liita mitte näiteks muinasjutu-romantiline „rahvuskirjandus“, mis praegu uuesti moes Saksas — spetsialistide maal — vaid ainult tõsieluliselt otsekohene kirjandus.

Võib ajalooski tähele panna, et aina sääl on ühiskond saavutanud kõrge humaanse ja kultuurse taseme, kus kodanike seas on spetsialiseerumisest kõrgemas hinnas seisnud üldisem, inimlikum — kirjandus-

likum, kuid ikkagi ühiskondlikule elule lähedaseks jääv vaimsus. Kas tarvitseb meelde tuletada kogu pärsastise õhtumaa teenäitajat, Ateenat, seda ühiskonda, kus teater ja kirjandus oli riigiasjaks ja rahva uhkuseks? Ja kas ei märgi nüüdisajal inglise ning prantsuse kultuuri suurt üleolekut enamiku teiste rahvaste kultuurist see asiolu, et neis mais on side üldise, poliitilise elu ja kirjanduse vahel tihedam, et sääl on riigimehedki väga tihti ise tegevad literaarseil aladel? Lõppeks, meie maa kohta pole mitte halb märk, et nagu Ateenas lavastati Aristophanes'e komöödiaid säälse poliitilise elu pihta, nii meieigi omame juba mõnesugust täiskirjanduslikku käsitlust oma tänapäeva ühiskonnast. Raudsepa uusima komöödia „Salongis ja kongis“ lugemine ütleb mõtlejale inimesele vaevalt vähem kui ajalehe kogu aastakäigu juhtkirjade jälgimine. Enam kui tavalist rahvalugustajat võib usaldada sisuliseltki kirjameest, kes on võimeline oma mõtteid sulgema kunstilisse vormi.

Tulles tagasi oma otsesema teema juurde, võime konstateerida, et meiegi üliõpilane nähtavasti hakkab kõige viimasel ajal välja pääsema eneserahulolevast, eraldatud ja piiratud suhtumisest ümbritsevasse ellu. Ta hakkab jälle tegema poliitikat; rahvuslike ja ühiskondlike liikumiste kaja on teda äratamas. Jääb soovida, et ta ei ärkaks mitte liiga unisena, vaid omaks küllalt virgust mõistmiseks: väärtkirjandus on hädavajalik liitve ja kasvata tegur ses ühiskonnas, mis tahab olla tugev vaimult. Oma rahva tugevus ja tervis loodetavasti on aga vaieldamatuks ideaaliks eesti üliõpilasele. Kõigepeält tuleb üliõpilasel seda mens sana't, teadlikku ja tunnetusrõõmsat elunägemist arendada just enese juures — valitud kirjanduse lugemisega. Lõpetades veidi elurõõmsama pöördega: võib mainida, et isegi „peene mehe“ ja „peene naise“ tase pole saavutatav vastava kirjandusliku kogemusest.

H. Paukson.

ka sootuks uue suuna, kuna enamik meie novelle seni on olnud mõistuspäraselt konstrueeritud. Oma isamaaliku ja rahvusliku põhitooniga Hindrey on kahtlematult vastuvõetavam ning nauditavam patriootidele. Harukordne on võistlus veel sellepöole, et see pole jäänud üksnes novellikogude juurde, vaid mõlemad autorid on turule saatnud ka noorsoojutud, *Mait Metsanurk*, „Mändide all“ ja *K. A. Hindrey* „*Kill Martuse lihavõtted*“. Siin peame aga juba alguses võitjaks tunnustama K. A. Hindrey, kes oskab jutustada noorsoopäraselt, põnevalt ja teosesse paigutada rohkesti tegevust.

Ka Juhan Jaigilt oleval ilmunud kogu jutustisi „*Võrumaa jutud II*“.

Naljajuttudest on käesolev jõululaud kehva. Esineb ainult vanameister *Eduard Wilde* oma *Kogutud teoste 18. andega*, kuhu kogutud kõik ta käesoleva sajandi naljandid, mis läbi pääsenud tihedast kunstisõelast, millega autor toimetanud oma valikut.

Luulekirjanduses on sel aastal märgata tunduv tagasimine. Kui iga aasta Eesti Kirjanikkude Liidu kirjastus saatis turule mitu luuletuskogu, siis on käesoleval aastal sealt tulnud kõigest üks. Üldse on aga seni ilmunud neli kogu.

Kõigepealt tuleb mainida äsjase

juubilaril ja „Noor-Eesti“ esivõitlaja, praeguse lugupeetud kirjanduslooprofessori *Gustav Suitsu* valikkogu „*Aastate aknal*“. See on kahtlematult parim ning kunstiküps luulekogu meie kirjanduses. Autor on lasknud oma senised avaldatud luuletused veel kord läbi tiheda kunstifiltri ja mis on leitud küllalt küps olevat, see alles on paigutatud kogusse.

Uutest luulekogudest on kahtlematult tähelepanuväärne, väärtuslikum ning üldsusele vastuvõetavam *Erni Hiire* „*Pöörang*“, kus autor jätkab ning viib lõpule oma eelmises kogus alatud ümberhinnangud. See luuletiskogu tähendab pööret meie juhtiva kirjanduse vaimsuse alal — olümpuselt on tulnud alla igapäevase elu keerisesse.

Kui Erni Hiir on jõudnud ühele poole ja selgusele, siis *Johannes Schützli* on ikka veel „*Kaks leeri*“, kus ühes asuvad sikud ja teises lamabad. Autor on aga ise hakanud prohveticiks ja kuulutab „*Elujulgeile*“: „Kord saabub tund, mil veretavan tulen

Silm idan vastse tõusu näeb. Seks olgu valmis ikka rind ja käed, Uut julgust kandma oma rahva muren.

Kui raskus varjutab ta ooteväe.“

Loomulikult, kui see „töötatud

tund“ on tulnud, kaovad ka kaks leeri ja jääb järele ainult üks, mis kuulub siis muidugi „*elujulgeile*“, kellel selle idast tuleva vastse tõusu jaoks olnud „valmis ikka rind ja käed“.

Ühelt, *Sancho Panza* varjunime taha pugunud luuletajalt on ilmunud kogu „*Kirjanduslikke epigramme*“, kus kohati kaunis terava sulega torgitakse meie tuntumate kirjanikkude ning arvustajate hellemaid kohti.

Näitekirjanduse lugejaid leidub meil vähe. Nende nautimist toimitakse teatri vahetalitusele. Kuid on ka rohkesti näidendeid, mis mõjuvad lugedes paremini kui laval. Nende hulka kuulub kahtlematult ka *Hugo Raudsepa* vaimukas ja teravmeelsusest sädelev „*Salongis ja kongis*“, mis eriraamatuna on ilmunud pühade lauale. Julgesti võib soovitada selle teatrisnähtud näidendi teksti süvenemist pühade ajal. Hooaja menukamaks näidendiks kujunenud *August Mälgu* „*Neitsid lampidega*“ on müügil ilmunud ka eriraamatuna. E. Haridusl., kes peam. osutus sellel aastal näidendite kirjastajaks, on saatnud jõululauale veel terve rea algupäraseid näidendeid. Mainigem nendest *B. Kangermani* „*Kiki ja Mall*“, *Arn. Tuliku* „*Uduallik*“ ja *August Tammani* „*Kasu-*



isa". Viimane neist on kirjanduslikult kõige kaalukam.

Mainigem siin veel Eesti Kirjanikkude Liidu ajakirja „Looming“, mille käesolev aastakäik on ilusamaks kingiks jõululauale. Peale algupärase ilukirjanduse leidub seal rohkesti püsiva väärtusega artikleid. Käesoleva aastakäigu teevad eriti väärtuslikuks neli juubelinumbrit (Under, Raudsepp, Suits ja E. Kirjanikkude Liidu) oma rohkete artiklitega.

Teaduslik kirjandus pole meil olnud kunagi väga suur ega rikkalik. Samuti ei saa seda öelda ka käesoleva jõululaua kohta. Kuid siiski leidub seal mõndagi väärtuslikku.

Mainigem esijoones „Eesti Entsüklopeediat“, millest jõululauale ilmus 20. vihk. Asjatundjad on võrreldes leidnud, et „Eesti Entsüklopeedia“ annab tublisti ette Läti ja Leedu vastavatele teostele, on koguni neile eeskujuks. Nii et võime kõigiti uhked olla oma rahvuslikule suurteosele.

Järgmisena mainigem „Eesti rahva ajalugu“, teist meie rahvuslikku suurteost, millest jõululauale ilmus 8. vihk. Siin valgustatakse esmakordselt eesti rahva sündmusrikast minevikku meie endi seisukohalt.

Eriti tuleks mainida veel õpetatud Eesti Seltsi eritoimetustena ilmunud I. Manninen „Die Sachkultur Estlands II Band“, kus lugupeetud soome teadusmees ja eesti rahvateaduse looja tuntud põhjalikkusega käsitleb meie ainelist vanavara.

Kui oleme hakanud mainima muukeelseid teaduslikke töid, siis lisagem loetelule veel Ak. Kooperatiivi kirjastusel ilmunud E. Arro: „Geschichte der estnischen Musik“ ja A. Adsoni „Das estnische Theater“.

Eesti Kirjanduse Selts on jõululauale toonud „Väikese õigekeelsuse sõnaraamatu“. Võõrkeelsete sõnade puhul tuleb kindlasti appi võtta H. Haljaspõllu äsjailmunud „Väike võõrsõnastik“. Ja et asi oleks päris kindel, siis muretsetagu ka veel Jaan Ainelo „Eesti keele õigekeelsusreeglid“.

Teaduslikest raamatuist mainigem veel biograafilist seeriat „Suurmeeste Elulood“ ja „Elavat Teadust“. Esimeses parimatena torkavad silma „Amundsen“, „Lincoln“ ja „Balzac“ ning jõululauale lubatakse veel saata „Loyola“. Kõik need on head ning väärtuslikud jõuluringid, eriti noorsoole. „Elava Teaduse“ parimateks numbriteks, mis peaks leiduma igas kodus, osutuvad A. Elango: „Lapsepõlv ja iseloom“ ja A. Remmeli „Rõivastuskunst ja mood“. Samuti võib soovitada ka W. Söderhjelm „Itaalia renessanssi“, A. Aspeli „Sissejuhatus kunstivooludesse“ j. t. Loodetavasti jõuab jõu-

## UUS DOKTOR



Dr. med. Mihkel Kask.

lulauale ka tulevase aastakäigu esiknumbrina Fr. Tuglase „Väike Eesti kirjanduse ajalugu“.

Keda huvitab sugupõlvete vaheline võitlus, see muretsegu endale Oskar Looritsa „Vastu voolu“, kuhu autor on kogunud oma ajalehis ilmunud ja palju kära sünnitanud artiklid ajavahemikult 1929—1933.

Lastevanemaile väga sobivad N. M. Smith'i „Ema vastus lapsele“ ja dr. W. S. Hall'i „Suguelu murrangu-aastal“.

Tõlkekirjanduse avaldamisega on käesoleval aastal olnud tagasihoid-

iga kodaniku jõululaual. Eesjoones tuleb siin mainida ja soovitada 13-köitelist ja 12 raamatust koosnevat „Looduse Kuldraamatu III sarja“, mis on eriti väärtuslikuks jõuluringiks noorsoole. Seal leidub rohkesti maailmakirjanduse esmajärgulisi teoseid.

Huvitavaks ning väärtuslikuks tõlketekseks jõululauale on praeguse aja väljapaistvama inglise kirjaniku Aldous Huxley mahukas „Noodatud lehed“. Selles psühholoogilises romaanis autor näitab praeguse aja suurseltskonna kirevust ja kiiret elutempot, nuhtleb oma terava sullega unistajaid, kes loodud illusioonidega petavad endid ja teisi.

Edasi pakuvad väärtuslikku tõlkekirjandust ka „Looduse Kroonise Romaani“ nii käesolev kui ka varasemad aastakäigud. Viimastest numbritest mainigem ungarlase G. Gárdonyi „Vene šrapnell“, prantsuse naisaatori G. Colette'i „Kallim“, Poola silmapaistva naiskirjaniku E. Orzeszko „Häda võidetuule!“, hollandlase J. Fabriciuse „Neiu sinise kübaraga“ j. t.

Ülevaate lõpetamiseks mainigem veel H. Anderseni „Muinasjutud I“, mis on kauniks raamatuks väikestele lastele.

Nagu nägime, on jõulu kirjanduselaud küllalt mitmekesine ja riksemaks. Loodetavasti tunneb igaüks huvi kirjanduse jõululaua vastu ja omandab sealt endale vähemalt ühegi teose. P. H.

# Akadeemilisi teateid.

## Ülikooli lõpetasid.

USUTEADUSKONNAS: Karl Kiisk.

ÕIGUSTEADUSKONNAS: Felix Karl Allik, Refoel Gor, Leonhard Kangur, August Kook, Ülo Maramaa (cum laude), Evald Metslang, Leo Raudsepp, Herman Riivis (Riives), Aksel Silivask, Aleksander Topro, Voldemar Nigol, Samuel Kook, Hans Ronimois (cum laude), Erik Aule, Gustav Ausing, Peeter Gonestov, Bernhard Jänes, Evald Kadak, Aleksander Küng, Voldemar Matson, Joh. Paenurme, Vold. Pitkard, William Põiklik, Heinrich Sepp, Eduard Zimmermann, Karl Tisler, Hendrik Tooming, Rudolf Velzbach.

MAJANDUST. OSAK.: Hilda Aermann, Eduard Kadai, Alla (Alma) Krela, Hilja Tomann, Alma Tamm, Arnold Rikberg, Johannes Anton, Linda Eisen (cum laude), Manfred Hausen, Elfriede Inn, Meta Kurm,

Ursula Ruddin, Ernst Tiitsmann, Hilja Veidermann.

## FILOSOOFIATEADUSK.:

Leopold Anveldt (cum laude), Pärja Palk, Alice Pfeiffer, Ilse Vösar, Elfriede Rosalie Paas, Vilhelmine Peda (cum laude), Liisi Tohver, Salme Liiv (cum laude), Hilda Peerna, Alide Umbleja (cum laude).

MATEM.-LOODUST.: Selda-Feiga Passov (cum laude), Aleksander Korovnikov, Helmi Kiudorv (cum laude), Ksenia Kärk, Linda Visnapuu, Roman Nutov.

PÖLLUMAJANDUSTEADUSK.: Mihkel Jams, Meta Lemberg, August Madisson, Hans Masing.

METSATEAD. OSAK.: Varfolomei Konstantjuk, Nikolai Küttis, Erich Apfelbaum, Joh. Schober.

LOOMAARSTITEADUSK.: Hermann Kose.

# Sport.

## Üliõpilaskonna käsipalli esivõistlustega

alati tänava juba sügissemestril üldklassi mängudega.

Esivõistluste üldmäärused tahtakse lähemal ajal võtta revideerimisele.

Tänava täiendati üldmäärusi järgnevalt:

a) eriklassi mängijad, kes kahe aasta jooksul liidu- ja eriklassis esinenud pole, võivad üliõpilaskonna esivõistlustest osa võtta üldklassis.

b) mees- resp. naiskonnad, kes ettenähtud ajal pole neile määratud võistlustest ära öelnud, tasuvad 10 krooni toimekonnale.

c) määrustekohase koosseisu eest on vastutavad vastavad organisatsioonid.

Käsipalli esivõistluste üldklassis on registreerunud järgnevad meeskonnad:

### Võrkpalli üldklassis.

- 1) korp. Frat. Academica,
- 2) korp. Frat. Estica,
- 3) korp. Frat. Slavia,
- 4) korp. Frat. Livienisis,
- 5) korp. Sakala,
- 6) korp. Rotalia,
- 7) E. Ü. S. „Põhjala“,
- 8) Ü. S. „Liivika“,
- 9) Eesti Üliõpilaste Selts.

### Korvpalli üldklassis.

- 1) korp. Frat. Academica,
- 2) korp. Frat. Slavia,
- 3) korp. Frat. Livienisis,
- 4) korp. Frat. Aeterna,
- 5) korp. Vironia,
- 6) korp. Sakala,
- 7) korp. Rotalia,
- 8) E. Ü. S. „Põhjala“,

- 9) Ü. S. „Liivika“,
- 10) Eesti Üliõpilaste Selts.

Esivõistlustega alati

12. NOVEMBRIL s. a.

Üldklassi võrkpallis:

Ü. S. „Liivika“ võitis korp. Frat. Livienisis — 13:15; 15:6; 16:14.

E. Ü. S. võitis korp. Frat. Academica — 15:8; 13:15; 15:8.

Korvpalli üldklassis võitis korp. Sakala korp. Frat. Slavia 41:4.

25. NOVEMBRIL

peetud mängudest võrkpalli üldklassis Ü. S. „Liivika“ võitis E. Ü. S-i — 15:10; 9:15; 15:13.

26. NOVEMBRIL

korvpalli üldklassis korp. Rotalia võitis korp. Frat. Livienisis — 24:23 (11:7).

2. DETSEMBRIL

üldklassi võrkpallis

korp. Rotalia võitis E. Ü. S. „Põhjala“ — 15:5; 15:13.

Korvpalli üldklassis: korp. Frat. Aeterna võitis korp. Frat. Academica 33:4 (21:4).

Ü. S. „Liivika“ võitis korp. Sakala — 24:6 (18:6).

3. DETSEMBRIL

korvpalli üldklassis:

E. Ü. S. „Põhjala“ võitis korp. Vironia — 26:19 (16:10).

Esivõistlusi jätkatakse järgneval semestril.

## UUSI MAGISTREID.

Filosoofia alal omandas magistri kraadi Kurt Holtzmeier ja zoologia alal Harald Habermann; romaani filoloogia alal Ilse Võsar.

## KODUMAA STIPENDIAATI-DEKS

kinnitati mag. phil. M. Tooms — läänemere-soome keelte alal ja mag. geol. K. Orviku — geoloogia alal.

## DIPLOMEERITUD EDASIÕPPIJAIS

kinnitati edasi dr. A. Miljan, A. Perandi, M. Nurk. Uuteks diplomeeritud edasiõppi jaoks kinnitati

üldmajandusteaduse tsükli alal Hans Ronimois ja rahvusvahelise õiguse alal Valentin Kutschinski.

## EKL-I STIPENDIAADINA

tuleb kevadsemestriks Tartu Vilho Koljonen (Karjalainen Osakunta).

## HELSINGI ÜLIÕPILASKONNA STIPENDIAADIKS

eelolevaks semestriks on valitud stud. agr. Endel Toiger (Rotalia).

## 5. AKADEEMILINE TOETUS-NÄDAL

otsustati korraldada 4.—11. märtsini 1934. a.

## KAHEKORDNE KULDMEDALIMEES.



Nikolai Küttisele annetati Tallinna Spordipresse klubi poolt 1933. a. parima eesti sportlase kuldmedal. Sellnimeline kuldmedal tuli tänava esimest korda väljaandmisele. Ka Torino ülemaailmsel üliõpilasolümpiaadil sai N. Küttis ainukese eestlasena kuldmedali. N. Küttis lõpetas jõuluks Tartu Ülikooli metsatead. osakonna. Kuulub EÜS-i perre.

## EESTI AKADEEMILISE SPORDIKLUBI

peakoosolek peeti 15. novembril.

Uude juhatusse valiti: A. Reisner — esimees (EÜS), A. Kondor — abiesimees (Ugala), R. Keres — kirjatoimetaja (EÜS), F. Ütt — abikirjat. (Frat. Estica), L. Tiitso — laekur (org-mata), A. Kalamees ja E. Martinson — ametita liikmed.

Osakondade juhatajateks valiti: N. Feldmann (EÜS) — kergejõustik, I. Kõiv (Indla) — naisosakond, H. Liblik (EÜS) — jalgpall, F. Opman (EÜS) — käsipall, A. Mitt (EÜS) — talisport.

ASK tegevus näitab viimasel ajal üldse tõusu tendentsi. Nõnda on korraldatud rida võistlusi ja on kokkandatud akadeemilisi sportlasi ASK-i. Eeloleval talvel tahetakse erilist rõhku panna jäähokeyle. ASK liikmete arv on praegu 200 ümber.

**Ilmub 13 korda aastas. Tellimishind 3 krooni aastas, 1<sup>1</sup>/<sub>2</sub> krooni semestril.**

Vastutav ja peatoimetaja: Edgar Valter Saks. Tegevtoimetaja: Eduard Sitska. Toimetuse liikmed: Helgi Köpp, Jaan Ots. Väljaandja: Tartu Üliõpilaskonna Edustus.

*Kuulutuses on võimata üles lugeda*



**Tuleb** tulla ja  
**isiklikult veenduda**, et meil on laos üle

**5000 eriaartikli**

jõulukinkide ja tarbeasjade valikuks

**AKADEEMILINE KOOPERATIIV**  
TARTU, ÜLIKOOLI 15

FOTO-ATELJEE

**P. KRÜNER**

Palju aastaid on olnud  
ja jääb ka tulevikus  
parimaks maitsevamaks

jõulukingiks

**R. GLASSMANN'I**

**šokolaad**

Tartu, Suurturg 1. Telef. 13-32

FOTO-ATELJEE

FIRMA

**H. RIEDEL & H. EGGERT**

ÜLIKOOLI 36



TARTUS,

PROMENADI TÄN. NR. 8

TELEFON 10-56

**ERIALA PORTREED**

AVATUD:

ÄRIPÄEV. 10--5, PÜHAP. 11--2

# OKO POSTIMEES

TARTUS, ÜLIKOOLI 21/23  
TELEFON 65 JA 80

TRÜKIKODA  
TSINKOGRAAFIA  
KÖITEKODA

täidavad igasuguseid töötellimisi  
täpsalt, kiirelt ja soodsate hindadega

## RAAMATUKAUPLUK

TARTU, SUURTURG 16 // TELEFON 2-50

Täielik raamatute ja kirjutustarvete ostukoht.  
Viimased kirjanduslikud uudised.

Üliõpilastele eriti soovitate: üliõpilaslaulikuid, üliõpilaskausikuid, kalender-märkmikke, taskukalendrid, agendasid, algupäraseid kirjalokke, täitesulepäid j. n. e.

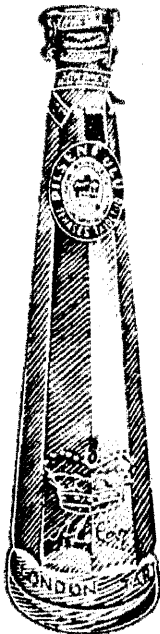
Selle piletiga võib võita igaüks



15.000 krooni



**Õlu on  
ajakohane  
pühadejook!**



**Le Coq-õlu  
on parim  
jõuluõlu!**

**ÕLLETEHAS**

**A./s. A. LE COQ**

**TARTUS**



**Porter**

**Hind 40 senti.**